

РЕЙ БРЕДЪРИ 451° ПО ФАРЕНХАЙТ

Превод от английски: Веселин Измирлиев, 1990

chitanka.info

*Този книга посвещавам с благодарност на
Дон Конгдън*

*451° по Фаренхайт — температурата, при
която хартията се възпламенява и гори...*

*Ако ти дадат разчертана хартия, пиши на
обратната страна.*

Хуан   Рамон
Хименес

ПЪРВА ЧАСТ

ОГНИЩЕТО И САЛАМАНДЪРЪТ

За него беше наслаждение да опожарява. Особено наслаждение му доставяше да гледа как огънят поглъща, почерня, променя вещите. Докато стискаше в юмруците си медната дюза на маркуча и този огромен питон бълваше своята петролна отрова срещу света, кръвта биеше в слепоочията му, а ръцете му сякаш бяха ръце на чудноват диригент, дирижиращ всички симфонии на огъня и пожара, за да превърне в пепел дрипите и овъглените развалини на историята. Над безизразното му лице бе нахлупен шлем със символичното число 451; в очите му проблясваха оранжеви пламъчета при мисълта за това, което ей сега щеше да последва. Щракна възпламенителя и сградата избухна в неутолим пламък, който запали във вечерното небе пурпурни, жълти и черни огньовете. Пристъпи напред сред рояка от светулки, докато книгите, размахвайки криле като гълъби, умираха на входа и на моравата пред къщата; докато книгите се издигаха във водовъртежа от искри, които почернелият от пожара вятър отнасяше.

Лицето на Монтег се сви в болезнената гримаса на човек, който се е опарил и е принуден да се отдръпне от огъня.

Знаеше, че когато се върне в пожарната станция, омацан със сажди като менестрел^[1], щеше да си намигне в огледалото. По-сетне, когато си легнеше да спи, щеше да продължи да усеща в тъмнината тази огнена усмивка, все още сковала мускулите на лицето му. Тази усмивка никога не бе изчезвала, доколкото си спомняше — никога.

Той окачи черния си като бръмбар шлем и го излъска; грижливо окачи и огнеупорната си жилетка; изми се с наслаждение под душа и след това, подсвирквайки, с ръце в джобовете, прекоси горния етаж на пожарната станция и се спусна през люка. В последната секунда, когато катастрофата изглеждаше почти неизбежна, извади ръце от джобовете и забави падането си, като се вкопчи в месинговата тръба. Плъзна се и спря със свистене точно когато токовете му бяха само на един пръст от циментовия под на долния етаж.

Излезе от пожарната станция и в среднощната тишина се упъти към метрото. Безшумният пневматичен влак се плъзна в своя добре смазан подземен тунел и със силна струя топъл въздух го свали пред ескалатора, който водеше нагоре към предградието.

Подсвирквайки си, той се изкачи на повърхността сред неподвижния нощен въздух. Тръгна към ъгъла, без да мисли за нищо, или по-скоро за нищо определено. Но още преди да завие, забави крачка, сякаш изведнъж, неизвестно откъде, бе подухнал вятър, сякаш някой бе извикал името му.

През последните няколко вечери, докато вървеше в звездната светлина към своя дом, бе изпитвал някакво извънредно странно усещане, преди да завие край ъгъла. Като че ли миг преди това някой е стоял там. Въздухът изглеждаше зареден с особено спокойствие, като че ли някой тихичко е чакал и само секунда преди той да се появи, се е превърнал в сянка и го е пуснал да мине. Точно на това място, където нечие присъствие би могло за миг да повиши околната температура с десет градуса, ноздрите му долавяха лек парфюм, по кожата на ръцете и лицето си усещаше топлина. Странна работа. Всеки път, когато завиваше покрай ъгъла, пред него се разстиляше белият, пуст, изкорубен тротоар; само една нощ някаква сянка бързо бе прекосила полянката още преди да е успял да се взре в нея или да извика.

Но тази вечер той така забави крачка, че почти спря. Съзнанието му, което се бе приготвило да завие покрай ъгъла преди него, дочу едва доловим шепот. Дихание? Или въздухът се бе сгъстил от това, че някой стоеше притихнал и чакаше?

Той зави.

Вятърът пилееше есенните листа по осветения от луната тротоар и девойката вървеше към него, сякаш се плъзгаше, носена от вятъра и от листата. Леко навела глава, тя гледаше как обувките ѝ разбутват танца на листата. Лицето ѝ бе нежно и млечнобяло, с жаден поглед, който опипва всичко с ненаситно любопитство. В този поглед се криеше плаха изненада; тъмните ѝ очи бяха така втречени във всичко наоколо, че никакво движение не им убягваше. Роклята ѝ беше бяла и леко шумолеше. Стори му се дори, че чува движението на ръцете ѝ, докато върви, че долавя този почти недоловим звук — лекото потрепване на лицето ѝ, когато вдигна глава и видя, че се намира само на няколко крачки от мъж, който стои на сред тротоара и чака.

Дърветата внезапно изшумоляха и посипаха своя златен дъжд. Ненадейно девойката сякаш спря, готова да се отдръпне, но остана на място, гледайки Монтег с такива черни, блестящи и живи очи, че той се запита дали не е казал нещо удивително. Но знаеше, че устните му се бяха помръднали само за едно „здравейте“, и проговори отново едва когато видя, че гледа като хипнотизирана саламандъра на ръкава му и диска с образ на феникс върху гърдите му.

— Вие сте нашата нова съседка, нали? — каза той.

— А вие сигурно сте... — Тя вдигна очи от емблемата на неговата професия. — Вие сигурно сте... пожарникарят. — Гласът ѝ постепенно стихна.

— Колко странно го казвате!

— Аз бих... бих го отгатнала и със затворени очи — бавно каза тя.

— Как? По миризмата на бензин ли? Жена ми винаги се оплаква. — Той се изсмя. — Колкото и да се миеш, не можеш да се отървеш напълно от нея.

— Да, наистина — измънка тя.

Той имаше чувството, че тя обикаля около него, върти го на всички страни, лекичко го разтърсва, изпразва джобовете му, без дори да се помръдне.

— За мен той не е нищо друго освен парфюм — каза той, за да прекъсне дългото мълчание.

— Наистина ли?

— Разбира се. А защо не?

Тя се позабави, за да обмисли отговора си.

— Не зная. — Обърна се и погледна тротоара, който водеше към техните жилища. — Имате ли нещо против да се върна заедно с вас? Казвам се Кларис Макклелан.

— Кларис! А аз се казвам Гай Монтег. Хайде да вървим! А вие защо скитате навън така късно? На колко сте години?

Те тръгнаха по сребристия тротоар в хладната ветровита нощ, а във въздуха се носеше лек аромат на свежи кайсии и ягоди; той се огледа наоколо и разбра, че такова нещо е съвсем невъзможно по това време на годината.

До него вървеше само девойката; лицето ѝ сияеше като сняг на лунната светлина и той знаеше, че тя мисли върху неговите въпроси и

търси най-добрите отговори, които би могла да даде.

— Аз съм седемнайсетгодишна и побъркана — рече тя. — Чичо ми казва, че двете неща винаги вървели заедно. Когато хората те попитат на колко си години, казва ми той, винаги отговаряй, че си седемнайсетгодишна и побъркана. Не е ли приятно да се разхождаш по това време на нощта? Обичам да вдъхвам мириса на нещата, да ги разглеждам. И понякога стоя будна цяла нощ, разхождам се и чакам да видя как ще изгрее слънцето.

Те продължиха да вървят мълчаливо, докато тя каза замислено:

— Знаете ли, мен никак не ме е страх от вас.

Той се изненада.

— А защо да ви е страх?

— Толкова много хора се страхуват. Искам да кажа, страхуват се от пожарникарите. Но вие в крайна сметка сте съвсем обикновен човек...

Той изведнъж видя образа си отразен в очите ѝ, в две искрящи капчици бистра вода, дребен и тъмен, но в пълни подробности, с гънките около устните и с всичко, всичко друго, сякаш нейните очи бяха две вълшебни късчета виолетов кехлибар, които могат да го пленят и да го запазят невредим. Лицето ѝ, сега обърнато към него, приличаше на крехък млечнобял кристал, излъчващ мека и спокойна светлина. Не, това не беше ослепителната светлина на електричеството, но какво тогава? Не друго, а страшно успокояващата, необичайна и галеща светлина на свещта! Една вечер, още като дете, електричеството угасва и майка му запали единствената останала свещ и това бе кратък момент, в който той отново откри света, момент на такова прозрение, че пространството изгуби своите необхватни размери и ги обгърна уютно, и те, майката и синът, останали сами, преобразени, се надяваха, че няма да пуснат тока много скоро...

И тогава Кларис Макклелан каза:

— Ще ми кажете ли откога работите като пожарникар?

— От десет години, откакто станах на дваисет.

— А четете ли понякога книгите, които изгаряте?

Той се засмя:

— Това е забранено от закона.

— О, да, разбира се!

— Работата ни е прекрасна. В понеделник изгаряй Милей^[2], в сряда Уитман, в петък Фокнър. Превърни ги в пепел, а след това изгори и пепелта. Това е нашият лозунг.

Те повървяха още малко и девойката каза:

— А вярно ли е, че някога, преди много години, пожарникарите са гасели пожарите, вместо да ги палят?

— Не! — заяви той. — Повярвайте ми, къщите винаги са били огнеупорни.

— Странно. Веднъж чух, че едно време къщите са се запалвали поради невнимание и пожарникарите трябвало да гасят пожарите.

Той се засмя.

Тя го стрелна с поглед.

— Защо се смеете?

— Не зная. — Той отново избухна в смях, но се сепна. — А защо питате?

— Защото се смеете, без да съм казала нищо смешно, и бързате да ми отговорите. Нито за миг не се замисляте над това, което съм ви попитала.

Монтег се спря.

— Вие наистина сте странна — каза той, като я погледна. — Нямате ли поне малко уважение?

— Не исках да ви обидя. Предполагам, че го казах, защото много обичам да наблюдавам хората.

— А това за вас нищо ли не означава? — Той потупа диска с числото 451, зашит върху ръкава на черното му яке.

— Означава — прошепна тя и ускори крачка. — А наблюдавали ли сте някога реактивните автомобили, които препускат по булевардите?

— Сменяте темата!

— Понякога си мисля, че шофьорите не знаят какво е трева или какво са цветя, защото никога не ги виждат добре — каза тя. — Ако покажеш на шофьор зелено петно, той ще ти каже: „О, да, това е трева!“ Ако му покажеш розово петно — това е градина с рози. Белите петна са къщи. Кафявите петна са крави. Чичо ми веднъж карал бавно колата си по една магистрала. Карал я с четирийсет мили в час и го прибрали за два дни в затвора. Това не е ли смешно и едновременно тъжно?

— Мислите за твърде много неща — неловко каза Монтег.

— Рядко гледам телевизионните предавания и рядко ходя на автомобилни състезания или пък в увеселителни паркове. Така че, струва ми се, остава ми много време за глупави мисли. Виждали ли сте някога седемдесетметровите реклами край шосето извън града? Знаете ли, че едно време те са били само седемметрови? Но колите започнали толкова бързо да прелитат край тях, че нарочно направили рекламите по-големи, за да могат шофьорите да ги прочитат.

— Не знаех това. — Монтег рязко се изсмя.

— Обзалагам се, че зная и нещо друго, което вие не знаете. Сутрин по тревата има роса.

В момента не можа да си спомни дали знае това, или не и доста се ядоса.

— А ако погледнете нагоре — тя вдигна глава към небето, — на луната има човек.

Той отдавна не бе поглеждал към луната.

Изминаха останалия път мълчаливо — тя вървеше замислена, а той, чувствайки се неловко, свиваше юмруци и от време на време й хвърляше укорителни погледи. Когато стигнаха до дома й, цялата къща ярко светеше.

— Какво става? — Монтег рядко бе виждал толкова осветена къща.

— О, нищо особено; мама, татко и чичо просто си седят и разговарят. Това е все едно да ходиш пеша, само че е още по-рядко явление. Казах ли ви, че чичо още веднъж са го арестували за това, че ходел пеша? Ние наистина сме много странни хора...

— За какво всъщност говорите?

Тя се засмя на въпроса му.

— Лека нощ! — извика Кларис и изтича по пътеката; но внезапно като че ли се сети за нещо, върна се няколко крачки и го изгледа с учудване и любопитство.

— А вие дали сте щастлив? — попита тя.

— Дали съм какво? — извика той.

Но тя си бе отишла, бе изтичала нататък в лунната светлина. Вратата на дома и тихо се затвори.

„Щастлив! Що за глупост!“

Монтег престана да се смее.

Той опипа ключалката на входната врата на жилището си и нагласи секрета. Вратата се отвори.

„Разбира се, че съм щастлив! Какво си мисли тя? Не съм ли щастлив?“ — запита той притихналата къща. Спря се, погледна към решетката на вентилатора в хола и внезапно се сети, че зад нея беше скрито нещо, нещо, което сега сякаш се взираше в него. Той бързо извърна очи.

Каква странна среща, в странна нощ! Не си спомняше да му се е случвало нещо подобно с изключение на оня следобед преди година, когато срещна стареца в парка и двамата се бяха заговорили...

Монтег разтърси глава. Гледаше голата стена. А образът на девойката беше там — всъщност много красива, такава, каквато си я спомняше, дори удивително красива. Лицето ѝ бе деликатно като циферблата на малък часовник, който едва виждаш в тъмната стая, когато се събудиш посред нощ, за да провериш колко е часът — а часовникът, бял, мълчалив и блестящ, ти сочи в тъмнината и часа, и минутата, и секундата, уверено ти казва, че нощта ще става още по-тъмна, но неизменно ще доведе до нова зора.

„Е, какво?“ — Монтег отправи въпроса към своето подсъзнателно Аз, към оня глупак, който понякога започваше да бръщолеви и притежаваше съвсем отделна воля, навици и съвест.

Той отново погледна към стената. Колко много приличаше лицето ѝ на огледало! Просто невероятно! Колцина са онези, които могат да отразят собствената ти светлина? Хората по-често приличат на... Той потърси сравнение и го намери в своята професия — на факли, които силно пламтят, докато изтлеят. Колко рядко лицата на другите възприемат от теб собствения ти израз, съкровените ти и трепетни мисли и ги отразяват обратно върху теб?

Каква невероятна способност за отъждествяване имаше тази девойка! Подобно на нетърпелив зрител в куклен театър тя мигновено предугаждаше всяко трепване на клепача ти, всеки жест на ръката ти, всяко помръдване на пръстите ти. Колко ли време бяха вървели един до друг? Три минути? Пет? А колко дълго изглеждаше това време сега... И колко грамадна бе нейната фигура на екрана пред него; каква огромна сянка хвърляше тя върху стената с нежното си тяло! Той имаше чувството, че ако го засърби окото, тя ще премигне. А ако

мускулите на челюстта му незабележимо се обтегнат, тя ще се прозине далеч преди той да е успял да го направи.

„Наистина, като си помисля сега — каза си той, — тя сякаш нарочно стоеше там, на улицата, и ме чакаше така невероятно късно през нощта...”

Той отвори вратата на спалнята.

Стори му се, че влиза в студената мраморна зала на мавзолей, след като луната се е скрила. Непроницаем мрак, нито намек за сребристия свят отвън, плътно затворени прозорци — подземна гробница, в която не може да проникне никакъв звук от огромния град. Стаята не беше празна.

Той се ослуша.

Във въздуха се носеше нежното и игриво бръмчене на комар, електрическото жужене на оса, скрита, приютена в нейното специално топло розово гнездо. Музиката бе достатъчно силна, за да може и той да долови мелодията.

Почувствува, че усмивката му изчезва, стопява се, надипля се като лойта на някаква фантастична свещ, която е горяла прекалено дълго и сега грохва и угасва. Тъмнина. Той не е щастлив. Не е щастлив. Повтори думите на себе си. Призна си, че това наистина е така. Беше носил щастието си като маска и ето че девойката бе свалила тази маска и бе избягала с нея през поляната и той нямаше как да отиде, да потропа на вратата ѝ и да си я поиска обратно.

Без да запалва лампата, си представи как изглежда стаята. Жена му, изтегната на леглото, отвита и студена като надгробна скулптура, с безжизнени, неподвижни, втречени в тавана очи, сякаш свързани с него чрез невидими стоманени нишки. А в ушите ѝ — плътно затыкнати малки радиоапаратчета и електронен океан от звуци — музика и говор, музика и говор, които непрестанно прииждат като вълни до бреговете на нейния бодърствуващ мозък. Стаята действително беше празна. Всяка вечер тези вълни прииждаха и я носеха върху приливи и отливи от звуци и с широко отворени очи тя се люлееше на гребените им чак до сутринта. През последните две години не бе имало нощ, в която Милдред да не се бе носила върху това море, да не се бе отпускала с удоволствие отново и отново в него.

В стаята беше студено, но той почувствува, че се задушава. Не искаше да дръпне завесите, нито да отвори френските прозорци, защото не желаше лунната светлина да нахлуе в стаята. И с чувството на човек, който всеки момент може да умре от липса на въздух, той пипнешком се упъти към своето оправено, самотно и поради това студено легло.

Само миг преди кракът му да докосне предмета на пода, той знаеше, че там има такъв предмет. Почти като усещането, което бе изпитал, преди да завие покрай ъгъла, когато едва не събори девойката. Още докато беше във въздуха, кракът му, излъчвайки пред себе си трептения, долови ехото на малкото препятствие на пътя му. Кракът му ритна предмета. Предметът глухо иззвънтя и се търколи в мрака.

Той замръзна на място и се послуша към човека, който лежеше в леглото в тъмната, непрогледна нощ. Диханието, което излизаше от ноздрите, бе толкова слабо, че едва се докосваше до живота, можеше да раздвижи само листче, перушинка, косъмче.

Монтег още не искаше да пусне светлината от външния свят. Извади запалката си, пипнешком намери саламандъра, гравирани върху сребърния и диск, щракна...

В слабата светлина на пламъка, който прикриваше с ръка, го погледнаха два бледи лунни камъка, потънали в заливче с бистра вода, над което животът си течеше, без да ги докосва.

— Милдред!

Лицето й приличаше на остров, покрит със сняг, над който би могъл да завали дъжд, без тя да го почувствува, над който облаци биха могли да хвърлят подвижната си сянка, без тя да я усети. Само бръмченето на осите, плътно втъкнати в ушите й, стъклените й очи и дъхът й, който тихо, едва доловимо влизаше и излизаше през ноздрите й, без да я е грижа дали влиза или излиза, излиза или влиза.

Предметът, който неволно бе ритнал, сега блесна до неговото легло. Под мъждукащия пламък на запалката малкото кристално флаконче с хапчета за сън, в което допреди няколко часа бе имало трийсет таблетки, сега лежеше отпушено и празно.

Докато стоеше там, небето над къщата изтрещя. Чу се страхотен пукот, като че ли две гигантски ръце раздраха десет хиляди мили черно платно. В Монтег нещо изпраця и той се почувствува сякаш гърдите

му са смазани и се разпукват. Реактивните бомбардировачи, които прелитаха в небето, прелитаха, прелитаха, един, два, един, два, един, два, шест, девет, дванайсет, един, още един и още един, и още един, един след друг, един след друг, крещяха вместо него. Той отвори уста и позволи на крясъка им да влезе и излезе между оголените му зъби. Къщата се разтресе. Пламъкът в ръката му угасна. Лунните камъни изчезнаха. Усети как пръстите му се устремяват към телефона.

Бомбардировачите вече ги нямаше. Усети, че устните му се раздвижват, докосват микрофона на телефонната слушалка: „Бърза помощ!“ — шепот, пълен с ужас.

Имаше чувството, че трясъкът на черните реактиви е превърнал звездите в прах и че на сутринта земята ще бъде посипана с този прах като с някакъв странен сняг. Тази глупава мисъл не го напусна през цялото време, докато чакаше, треперещ в тъмнината, и докато устните му продължаваха да се движат, без да издават звук.

Докараха една машина. По-право докараха две. Едната от тях се плъзгаше в стомаха подобно на черна кобра в кладенец, търсеше застоялата вода и застоялото време, които се бяха насъбрали там. Тя изсмукваше зеленото вещество, което леко кипеше на повърхността. Дали изсмукваше и мрака? Дали изсмукваше цялата отрова, натрупана с годините? Тя се хранеше мълчаливо, само от време на време издаваше звуци, като че ли се задъхваше или слепешком търсеше нещо. Тя имаше Око. Посредством специалния си оптически шлем безстрастният механик можеше да надникне в душата на човека, когото изпомпваше. Какво виждаше Окото? Той не казваше. Той виждаше, но не онова, което виждаше Окото. Цялата процедура напомняше изкопаването на канавка в собствения ти двор. Жената на леглото не бе нищо друго освен твърд пласт мрамор, до който бяха опрели. Продължавайте все пак! Дълбайте още по-надолу, изсмучете празното пространство, ако то може да бъде измъкнато чрез пулсирането на смучещата змия! Механикът стоеше до машината с цигара в уста. Другата машина също работеше.

Тя се обслужваше от един също така безизразен човек в червеникавокафяв пластмасов работен комбинезон. Тази машина изпомпваше цялата кръв от тялото и я заменяше с нова кръв и плазма.

— Трябва да ги пречистваме и по двата начина — каза механикът, застанал над неподвижната жена. — Няма смисъл да

пречистиш стомаха, ако не пречистиш кръвта. Оставиш ли тая мръсотия в кръвта, после те удря право в мозъка, като чук — „фрас!“ — един-два, хиляда пъти, и мозъкът просто отказва да работи, свършва.

— Млъкнете! — викна Монтег.

— Само исках да ви обясня — каза механикът.

— Свършихте ли?

Те плътно затвориха машините.

— Свършихме. — Гневът му дори не ги бе докоснал. Те просто стояха там, а димът от цигарите им се увиваше около носовете и влизаше в очите им, без дори да ги накара да примижат или да погледнат накриво.

— Ще ви струва петдесет долара.

— Защо най-напред не ми кажете дали ще се оправи?

— Разбира се, че ще се оправи. Сега цялата мръсотия е ей тук, в куфара ни, и няма как отново да се върне в нея. Както ви казах, просто изсмукваш старата кръв и вкарваш нова, и всичко е наред.

— Вие и двамата не сте лекари. Защо от „Бърза помощ“ не изпратиха лекар?

— Господи! — Цигарата на механика помръдна между устните му. — Всяка нощ имаме по девет-десет такива случая. От няколко години те толкова зачестиха, че поръчахме да конструират тези специални машини. Разбира се, новото беше само оптическата леща, останалото е стара работа. За такъв случай не ти трябва лекар; трябва ти само двама общи работници — за половин час оправят всичко. Вижте — той тръгна към вратата, — трябва да тръгваме. Току-що получихме ново повикване по ушните си радиостанции. На десет пресечки оттук. И друг е налпал флаконче с хапчета за сън. Обадете се, ако пак ви потрѣбваме. Не я безпокойте. Вкарахме в нея противосънно лекарство. Като се събуди, ще е гладна. Хайде, довиждане!

И мъжете със стиснатите между тънките им устни цигари, мъжете с очи на усойници, нарамиха апаратите си, маркучите и съда с течна меланхолия и безименна гъста мътилка и си излязоха.

Монтег се отпусна в креслото и погледна жената. Сега очите ѝ бяха затворени и спокойни; той протегна ръка и усети върху дланта си топлия ѝ дъх.

— Милдред — най-сетне промълви той. „Твърде много сме — помисли си той. — Ние сме милиарди, а това е прекалено много. Никой никого не познава. Идват чужди хора и нахълтват в дома ти. Идват чужди хора и ти изваждат сърцето. Идват чужди хора и ти вземат кръвта. Господи, кои бяха тези хора? Не съм ги виждал никога в живота си!“

Измина половин час.

Кръвта, която течеше във вените на тази жена, беше друга и като че ли я бе изменила. Бузите ѝ бяха порозовели, а устните ѝ, вече свежи и алени, изглеждаха меки и отпуснати. Това беше кръвта на някой друг. Да бяха поне плътта, мозъкът и паметта на някой друг! Да можеха да отнесат и мозъка ѝ на химическо чистене, да изпразнят гънките му, да го сложат на пара, да го сглобят отново и на сутринта да го върнат! Само да можеха...

Той стана, дръпна завесите и широко разтвори прозорците, за да влезе нощният въздух. Беше два часа след полунощ. Нима само един час бе изминал — Кларис Макклелан на улицата, той се връща, тъмната стая, кракът му ритва малкото кристално флаконче? Само един час, а светът се бе стопил и се бе появил в нова, безцветна форма.

Смях долетя през осветената от луната морава откъм къщата, в която се намираха Кларис, баща ѝ, майка ѝ и чичото, който се усмихваше така кротко и така непринудено. Техният смях бе така спокоен и сърдечен, така естествен, а къщата бе тъй ярко осветена толкова късно през нощта, докато всички други сгради се гушеха сами в тъмнината... Монтег чу гласовете, които говореха, говореха, говореха, стихваха, гръмваха, плетяха своята хипнотизираща мрежа.

Той прекрачи френските прозорци и прекоси моравата, без дори да съзнава, че го прави. Застана в сянката на къщата, от която долиташе разговорът, и си помисли, че може дори да потропа на вратата и да промълви: „Пуснете ме да вляза. Няма да кажа нито дума. Само искам да послушам. За какво си говорите?“

Но остана отвън, вкочанен, с лице като ледена маска, и чу как един мъжки глас (може би на чичото?) бавно казва:

— В края на краищата това е векът на книжната кърпичка. Изсекваш носа си в един човек, смачкваш го, пускаш водата, посягаш към друг, изсекваш се, смачкваш, пускаш водата. Всеки иска да смачка другия. Как би могъл да викаш за своя отбор, когато дори нямаш

програмата или не знаеш имената на играчите? Какъв е всъщност цветът на фланелките и гащетата им, когато излизат на игрището?

Монтег се върна вкъщи, остави прозореца широко отворен, провери как е Милдред, грижливо я загърна с одеялата и след това си легна; луната осветяваше скулите му и дълбоките бръчки на челото му, а светлината ѝ се дестилираше в очите му и във всяко от тях образуваше сребристо кладенче.

Първата капка дъжд. Кларис. Втора капка. Милдред. Трета. Чичото. Четвърта. Пожарът тази вечер. Първа, Кларис. Втора, Милдред. Трета, чичото. Четвърта, пожарът. Първа, Милдред. Втора, Кларис. Първа, втора, трета, четвърта, пета. Кларис, Милдред, чичото, пожарът, хапчетата за сън, хората са книжни кърпички, изсекваш се, смачкваш ги, пускаш водата, Кларис, Милдред, чичото, хапчетата, кърпичките, изсекваш се, смачкваш ги, пускаш водата. Първа, втора, трета, първа, втора, трета. Дъжд. Буря. Чичото се смее. Пада гръм. Целият свят се излива. Вулканът изригва. Всичко стремглаво и с трясък се спуска като буен поток към утрото.

„Вече нищо не разбирам“ — каза си той, сложи върху езика си хапче за сън и почака да се разтвори.

В девет часа сутринта леглото на Милдред бе празно.

Монтег стана бързо и с разтуптяно сърце изтича през хола и се спря на вратата на кухнята.

От сребристата машинка изскачаха препечени филийки хляб, а металическа паякообразна ръка ги хващаше и ги потапяше в разтопено масло.

Милдред наблюдаваше как ръката поставя филийките в чинията ѝ. Ушите ѝ бяха запушени с електронни пчелички, които с бръмченето си разсейваха скуката ѝ. Тя внезапно вдигна глава, видя го и му кимна.

— Добре ли си? — попита той.

След десетгодишно използване на ушните раковини тя се бе научила да чете по устните. Отново кимна. Нагласи часовниковия механизъм на машинката, за да препече нова филийка хляб.

Монтег седна.

— Не знам защо съм така гладна — каза жена му.

— Ти...

— Страшно съм гладна!

— Снощи... — започна той.

— Не спях добре. Чувствувам се ужасно — каза тя. — Господи, колко съм гладна! Не мога да разбера защо.

— Снощи... — пак започна той.

Тя равнодушно следеше устните му.

— Какво стана снощи?

— Не си ли спомняш?

— Какво? Да не сме гуляли или нещо подобно? Имам чувството, че съм препила. Господи, колко съм гладна! Кой беше вкъщи?

— Няколко души — каза той.

— Така си и мислех. — Тя отхапа от препечената филийка. — Стомахът ме боли, но съм гладна като вълк. Надявам се, че на гуляя не съм направила някоя глупост?

— Не — тихо каза той.

Машинката измъкна с паешките си пръсти филийка препечен хляб с масло и за него. Той я взе с благодарност.

— И ти самият не ми изглеждаш чак толкова бодър — каза жена му.

Късно следобед заваля и целият свят стана тъмносив. Той стоеше в хола и си слагаше значката с искрящия оранжев саламандър. Дълго стоя загледан във вентилатора на климатичната инсталация. Жена му, седнала в телевизионната гостна, за момент престана да чете сценария и го погледна.

— Виж ти! — възкликна тя. — Човекът *мисли*!

— Да — каза Монтег. — Искях да поговоря с теб. — Той млъкна за момент. — Снощи си изгълтала всички хапчета за сън от флакончето.

— Ами! — изненадано каза тя. — Не е възможно!

— Флакончето беше празно.

— Такова нещо не бих направила. Защо ще го правя? — каза тя.

— Може би си взела две хапчета и си забравила, а след това си взела още две и пак си забравила, и след това си взела още две и си била толкова замаяна, че си продължила да вземаш хапчета, докато си погълнала трийсет или четирийсет.

— Глупости! — каза тя. — За какво ще седна да правя такива щуротии!

— Не зная — каза Монтег.

Тя очевидно чакаше той да си излезе.

— Не съм направила такова нещо — повтори тя. — За нищо на света не бих го направила.

— Добре, щом твърдиш — рече той.

— Точно така казва и госпожата тук. — Тя отново се върна към текста си.

— Какво ще има днес следобед по телевизията? — отегчено запита той.

Този път тя не вдигна глава.

— Пиеса, която след десет минути ще предават по четирите телевизионни стени. Тази сутрин получих по пощата моята роля. Бях им изпратила няколко капака от консервени кутии.^[3] Те пишат сценарий, в който една от ролите липсва. Това е съвсем нова идея. Липсващата роля е на домакинята — това съм аз. Когато дойде време за моята реплика, те всички поглеждат към мен от трите телевизионни стени и аз я произнасям. Ето например мъжът казва: „Ти какво мислиш по този въпрос, Хелън?“ И ме поглежда, а аз седя тук, наред сцената, разбираш ли? И му отговарям, отговарям му... — Тя млъкна и проследи с пръст един ред от текста: — „Мисля, че е великолепна!“ И след това пиесата продължава, докато той каже: „Ти съгласна ли си с това, Хелън?“, и аз казвам: „Разбира се!“ Нали е много забавно, Гай?

Той стоеше в хола и мълчаливо я гледаше.

— Много е забавно! — повтори тя.

— За какво се говори в пиесата?

— Нали току-що ти казах! Има три действащи лица: Боб, Рут и Хелън.

— И после?

— Наистина е много забавно. Ще бъде даже още по-забавно, когато ще имаме възможност да инсталираме четвъртата телевизионна стена. Според теб колко време трябва да спестяваме, за да махнем четвъртата обикновена стена и да инсталираме на нейно място телевизионна? Струва само две хиляди долара.

— Това е една трета от годишната ми заплата.

— Само две хиляди долара — повтори тя. — Смятам, че от време на време трябва да мислиш и за мен. Ако имяхме четвъртата телевизионна стена, тази стая просто нямаше да бъде наша, щеше да бъде стая на всевъзможни интересни хора. Бихме могли да се лишим от някои неща.

— Вече се лишаваме от доста неща, за да изплатим третата стена. Не си ли спомняш, че я инсталирахме само преди два месеца?

— Толкова скоро ли беше? — Тя го изгледа продължително. — Е, хайде, довиждане, мили!

— Довиждане! — каза той. Спря се и се обърна. — А краят на пиесата щастлив ли е?

— Още не съм стигнала дотам.

Той се приближи до нея, прочете последната страница, кимна, сгъна сценария и и го върна. След това излезе от дома си и тръгна в дъжда.

Дъждът почти беше престанал и девойката вървеше по средата на тротоара с вдигнато нагоре лице; редките капки падаха върху лицето ѝ. Като видя Монтег, тя се усмихна.

— Здравейте!

— Здравейте! — каза той и продължи. — Сега пък какво сте измислили?

— Нали съм побъркана? Толкова е приятно под дъжда. Страшно обичам да се разхождам, когато вали.

— Не мисля, че на мен би ми харесало — каза той.

— Може да ви хареса, ако опитате.

— Никога не съм опитвал.

Тя облиза устните си.

— Дъждът дори има приятен вкус.

— Какво, ще ви се да опитате всичко поне веднъж, така ли? — попита той.

— Понякога и два пъти. — Тя погледна към нещо, което държеше в ръката си.

— Това пък какво е? — попита той.

— Предполагам, че е последното глухарче за тази година. Не вярвах, че толкова късно ще намеря глухарче. Чували ли сте, че трябва да си отъркате брадичката с него? Вижте! — И смеейки се, тя докосна брадичката си с цветето.

— Защо?

— Ако остане следа, значи, че съм влюбена. Има ли следа?

Нямаше как; той погледна.

— Е? — запита тя.
— Под брадичката ви има жълто.
— Чудесно! Хайде сега да опитаме с вас!
— С мен нищо няма да излезе.
— Ще видим. — И преди той да успее да се отдръпне, тя допря глухарчето до брадичката му. Той отстъпи назад и тя се засмя:
— Стойте мирно!
Погледна под брадичката му и сбърчи вежди.
— Е? — попита той.
— Колко жалко! — каза тя. — Не сте влюбен в никого.
— Влюбен съм!
— Нищо не личи.
— Влюбен съм, и то много! — Опита се да извика в съзнанието си някакъв образ, който да докаже твърдението му, но образ не се появи. — Влюбен съм!
— О, моля ви се, не гледайте така!
— Глухарчето е виновно — каза той. — Всичкият му прашец остана по вашата брадичка. Затова при мен не се получи нищо.
— Разбира се, това трябва да е причината. Но ето, че аз ви разстроих, виждам, че ви разстроих; простете, наистина много съжалявам. — Тя го докосна по лакътя.
— Не, не! — бързо каза той! — Нищо ми няма!
— Трябва да си вървя, затова кажете, че ми прощавате. Не искам да ми се сърдите.
— Не ви се сърдя. Но съм разстроен.
— А сега трябва да отида при моя психиатър. Карат ме да ходя при него. Измислям си разни неща и му ги разправям. Не зная какво си мисли за мен. Казва, че съм била истинска лукова глава. Карала съм го да ме бели люспа по люспа.
— И на мен ми се струва, че имате нужда от психиатър — каза Монтег.
— Наистина ли мислите така?
Монтег въздъхна дълбоко и най-сетне каза:
— Не, не мисля така.
— Психиатърът иска да разбере защо излизам и скитам из гората, защо наблюдавам птичките и събирам пеперуди. Някой ден ще ви покажа моята колекция.

— Добре.

— Интересуват се как си прекарвам времето. Казвам им, че понякога просто седя и *мисля*. Но не им казвам за какво. Карам ги да си блъскат главите. Казвам им, че понякога ми е приятно да вдигна глава нагоре, ей така, и да оставя дъждовните капки да падат направо в устата ми. Вкусът им е също като на вино. Опитвали ли сте някога?

— Не. Аз...

— Вече ми простихте, нали?

— Да. — Той се замисли за миг. — Да, простих ви. Бог знае защо. Вие сте чудновата, огорчавате човека, а той лесно ви прощава. Казахте, че сте на седемнайсет години, нали?

— Да... тоест, ще ги навърша идущия месец.

— Колко странно! Колко чудно! А жена ми е на трийсет години и въпреки това понякога изглеждате толкова по-възрастна от нея. Не мога да го разбера.

— Вие самият сте чудноват, мистър Монтег. Понякога дори забравям, че сте пожарникар. А сега мога ли отново да ви разсъдя?

— Хайде да видим!

— Как започна всичко това? Как попаднахте на тази работа? Как избрахте професията си, как се решихте да заемете тази служба? Вие не сте като другите. Виждала съм някои от тях и зная. Когато ви говоря, вие гледате в мен. Снощи, когато казах нещо за луната, вие погледнахте към нея. Другите никога не биха го направили. Другите просто биха си тръгнали и биха ме оставили да си говоря. Или пък биха започнали да ме заплашват. Вече никой няма никакво време за другите. Вие сте един от малцината, които ме понасят. Ето защо си мисля: толкова странно е, че сте пожарникар; това някак си не ви подхожда.

Той имаше чувството, че тялото му се раздвоява — топлина и хлад, нежност и суровост, трепет и спокойствие — и двете му части се трият една о друга.

— Добре ще е да побързате за визитата си при психиатъра — каза той.

Тя изтича и го остави сам под дъжда. Той дълго време не мръдна от мястото си.

А след това много бавно, както вървеше, вдигна нагоре глава към дъжда само за няколко секунди и отвори уста...

Електронното Куче спеше и същевременно бодърствуваше, живееше и същевременно беше мъртво в своята леко бръмчаща, леко вибрираща, слабо осветена колиба в един тъмен ъгъл на пожарната станция. Мъжделивата среднощна светлина, която проникваше от откритото небе през големия прозорец, озаряваше тук-таме бронзовите, медните и стоманените части на леко потръпващия звяр. Светлината играеше по рубинените кристалчета и по чувствителните найлонови, тънки като капиляри косми в ноздрите на чудовището, което лекичко се олюляваше върху осемте си подплатени с каучук лапи, прострени под него като пипалата на паяк.

Монтег се плъзна надолу по месинговата тръба. Излезе навън, за да погледне града. Облаците се бяха разпръснали, той запали цигара, върна се и се наведе да види Кучето. То приличаше на грамадна пчела, която току-що се е завърнала от някаква поляна, където медът е бил наситен с дива отрова, безумие и кошмар, и напълнила стомаха си с този гъст нектар, сега в съня си се отърсва от отровата.

— Здравейте! — прошепна Монтег, омагьосан както винаги от мъртвия и същевременно жив звяр.

През нощите, когато им ставаше скучно — а това се случваше често, — мъжете се спускаха по месинговите тръби, зареждаха цъкащия обонятелен механизъм на Кучето, пускаха из залата на станцията плъхове, пилета, понякога и котки, които така и така трябваше да бъдат издавени, а след това се хващаха на бас коя котка, пиле или плъх Кучето ще залови най-напред. Пускаха животинките на свобода и след три секунди играта свършваше: Кучето сграбчваше наред залата плъха, котката или пилето, притискаше ги в меките си лапи, а от муцуната му се проточваше четириинчова куха стоманена игла и впръскваше в тялото на жертвата смъртоносна доза морфин или прокаин. След това хвърляха „залога“ в шахтата за изгаряне на смет и започваха нова игра.

Повечето нощи, когато останалите се забавляваха с такива игри, Монтег си стоеше горе. Но имаше време преди две години, когато той бе един от най-големите запалянковци. Веднъж загуби на бас едноседмична заплата и предизвика безумния гняв на Милдред: вените ѝ изпъкнаха и по лицето ѝ се появиха петна. Сега обаче нощем лежеше

на походното легло с лице към стената и слушаше как долу избухва смях, как краката на плъховете сноват като че ли по кордите на пиано, как мишките пицят подобно на цигулка, усещаше и внезапната тишина, когато Кучето въртеше очи и дебнеше, преди да скочи като молец в дрезгавата светлина, да намери жертвата си, да я сграбчи, да впие в тялото ѝ иглата и да се върне в колибата си, за да замре, сякаш е бил завъртян електрически ключ.

Монтег докосна муцуната му.

Кучето изръмжа.

Монтег отскочи назад.

Кучето се надигна в колибата си и го погледна с внезапно съживили се очни ябълки, в които проблясваха синьо-зелени неоновы искри. То отново изръмжа, някакво странно дрезгаво съчетание от свистене на електричество, звук на пържене, стържене на метал и завъртане на стари, ръждясали бурми.

— Недей, недей, моето момче! — с разтуптяно сърце каза Монтег.

Той видя как сребърната игла се подаде един инч, прибора се обратно, подаде се и отново се прибора. Ръмженето на Кучето стана яростно и то го погледна в очите.

Монтег се отдръпна. Кучето пристъпи крачка напред от колибата си. Монтег сграбчи с ръка месинговата тръба. При докосването му тръбата се завъртя нагоре и безшумно го изведе през люка на горния етаж. Той се спря на полуосветената площадка. Трепереше и лицето му бе жълто-зелено. Долу Кучето се бе прибрало и отново се бе отпуснало върху своите осем чудовищни крака на насекомо и пак бе започнало да бръмчи с усмирени кристални очи.

Монтег застана до люка и зачака да му мине страхът. Четиримата мъже зад него, седнали в ъгъла на стаята около масата за карти, над която висеше лампа със зелен абажур, му хвърлиха бегъл поглед, но не казаха нищо. Само човекът с фуражката на капитан, върху която бе изобразен феникс, стиснал картите в тънките си пръсти, най-сетне любопитно се обади от другия край на стаята.

— Монтег?

— То не ме *обича* — каза Монтег.

— Кой, Кучето ли? — Капитанът погледна картите си. — Не се безпокой. То не може да обича или да мрази. То просто „действува“.

Това е нещо като задача по балистика. То си има траектория, която ние му определяме, То само я следва. Насочва се, поразява целта и се самоизключва. Това са просто медни жици, батерии и електричество.

Монтег преглътна:

— Неговите изчислители могат да бъдат нагласени за всякакви комбинации, нали? Толкова аминокиселини, толкова сяра, толкова мазнини и основи?

— Това всички го знаем.

— И химическият състав, и процентните му съотношения у всеки един, който работи в пожарната станция, са регистрирани долу в главната картотека. Всеки би могъл съвсем лесно да нагласи „паметта“ на Кучето за частична комбинация, да речем, само по отношение на аминокиселините. Така би могло да се обясни това, което животното току-що направи. То се нахвърли върху мен.

— Глупости! — каза капитанът.

— Беше раздразнено, но не напълно разярено. Някой е нагласил „паметта“ му само колкото да изръмжи, когато го докосна.

— Кой би направил такова нещо? — попита капитанът. — Тук нямаш врагове, Гай!

— Доколкото зная, не!

— Ще накараме нашите техници утре да го проверят.

— То не ме заплашва за пръв път — каза Монтег. — Миналия месец същото ми се случи на два пъти.

— Ще го оправим. Не се безпокой.

Но Монтег не се помръдна от мястото си, а стоеше и си мислеше за решетката на вентилатора в хола у дома му и за онова, което беше скрито зад нея. Ако някой тук, в пожарната станция, знаеше за вентилатора, не би ли могъл да го „подскаже“ на Кучето?...

Капитанът се приближи до люка и въпросително погледна Монтег.

— Тъкмо се чудех — каза Монтег, — какво ли си мисли Кучето там долу нощно време? Дали оживява, когато се хвърля върху хората? Това ме кара да изтръпвам.

— То не мисли за нищо, за което ние не искаме да мисли.

— Жалко — тихо каза Монтег, — защото всичко, което го кара да прави, е да гони, да намира жертвата си и да убива. Колко жалко, ако това е всичко, което то въобще някога ще знае.

Бийти леко изсумтя:

— Глупости! То е едно чудно произведение на човешкия гений, отлична пушка, която сама намира целта си и винаги удря право в нея.

— Точно затова не бих искал да бъда следващата му жертва — каза Монтег.

— Защо? Да не би съвестта ти да те гризе за нещо?

Монтег бързо вдигна очи.

Бийти стоеше пред него и го гледаше с твърд поглед, а в същото време устата му се разтвори и той започна тихо да се смее.

Един, два, три, четири, пет, шест, седем дни. И всеки път, когато излизаше от къщи, Кларис беше някъде наоколо. Веднъж я видя да раздрусва ореховото дърво; друг път, седнала наред моравата, да плете син пуловер; три-четири пъти на вратата си намери букет късни цветя, шепка кестени в малка кесийка или пък няколко есенни листа, грижливо закачени на лист бяла хартийка, забодена с кабарче на входната врата. Всеки ден Кларис го изпращаше до ъгъла. Един ден валеше, на следния беше ясно, на другия ден духаше силен вятър, на по следния времето беше меко и тихо, а на още по следния беше адска горещина като през лятото и Кларис идваше с лице, обгоряло от късното следобедно слънце.

— Не мога да разбера защо — каза веднъж той при входа на подземната железница, — но имам чувството, че съм те познавал много, много години.

— Защото ми харесваш — каза тя — и защото не искам нищо от теб. И защото се разбираме.

— Караш ме да се чувствам много стар, почти като твой баща.

— А сега ти ми обясни, щом толкова много обичаш децата, защо нямаш дъщери като мен?

— Не зная.

— Шегуваш се!

— Исках да кажа... — Той се запъна и поклати глава. — Всъщност жена ми, тя... тя не искаше да има деца.

Усмивката на Кларис изчезна.

— Извинявай, наистина помислих, че ми се подиграваш. Каква съм глупачка!

— Не, не! — каза той. — Въпросът беше съвсем намясто. Толкова отдавна никой не си е правил труда да ме попита. Съвсем уместен въпрос.

— Хайде да говорим за нещо друго. Помирисвал ли си някога есенните листа? Не миришат ли на канела? Ето, помириши!

— Я, ами те наистина миришат на нещо като канела!

Тя го погледна с блестящите си черни очи.

— Ти винаги се удивляваш.

— Просто не съм имал време...

— Видя ли онези огромни реклами, за които ти казах?

— Мисля, че да. Да. — Той неволно се разсмя.

— Смехът ти звучи много по-сърдечно, отколкото по-рано.

— Наистина ли?

— По-непринудено.

Стана му леко и приятно.

— А ти защо не ходиш на училище? Всеки ден те виждам да скиташ наоколо.

— О, не им липсвам — отвърна тя. — Казват, че съм била необщителна. Не съм се разбирала с хората. А това е толкова странно. Аз всъщност съм много общителна. Но всичко зависи от това какво разбираш под общуване, нали? Според мен общуване е да мога да ти говоря за ей такива неща. — Тя подхвърли в ръката си няколко кестена, които бяха паднали от дървото в предния двор. — Или пък да приказваме за това колко странен е светът. Приятно е да бъдеш сред хора. Но не мисля, че общуване значи да събереш няколко души и след това да не им позволиш да кажат нито дума. Един час урок по телевизията, един час баскетбол, бейзбол или бягане, следващия час — урок по история или рисуване, после пак спорт — но, знаеш ли, ние никога не задаваме въпроси или поне повечето от нас не задават никакви въпроси; просто ти набиват отговорите един след друг — „фрас, фрас, фрас“, — а след това още четири часа седим и гледаме учебния филм. Според мен това не е общуване. Това е само някаква фуния, през гърлото на която изливат много вода, и на нас ни казват, че това е вино, а то не е. Вечерта сме толкова изтощени, че за нищо не ни бива, освен да си легнем или пък да тръгнем към някой увеселителен парк, за да се заяждаме с хората, да чупим стъкла в павилиона за чупене на стъкла или с голямата стоманена топка да разбиваме

автомобили в павилиона за разбиване на автомобили. Или пък да се качим на колите и да препускаме из улиците, като се опитваме да видим колко близо можем да минем до стълбовете на уличните фенери, без да се блъснем в тях, да играем на „Страхливец“^[4] и на „Хайде-да-го-смачкаме!“. Може би наистина съм такава, за каквато ме мислят. Нямам никакви приятели. Според тях това доказва, че не съм нормална. Но всички, които познавам, или крещят, или танцуват като подивели, или се бият. Забелязал ли си как днес хората се нараняват един друг?

— Говориш като възрастна.

— Понякога се чувствавам стара. Страхувам се от моите връстници. Те се избиват помежду си. Винаги ли е било така? Чичо казва, че не. Само през изтеклата година бяха застреляни шестима от моите връстници. Десет загинаха при автомобилни катастрофи. Страхувам се от тях и затова те не ме обичат. Чичо казва, че неговият дядо си спомнял времето, когато децата не са се избивали помежду си. Но това е било много отдавна, когато са възприемали нещата по друг начин. Чичо казва, че тогава хората са имали чувство за отговорност. Знаеш ли, аз имам чувство за отговорност. Преди години, когато е било необходимо, са ме попляскали. И сама пазарувам и чистя къщата.

Но най-много от всичко — продължи тя — обичам да наблюдавам хората. Понякога цял ден се возя в подземната железница, гледам ги и слушам какво си говорят. Просто искам да разбера кои са, какво искат и къде отиват. Понякога в увеселителния парк се качвам на реактивните автомобили, когато те препускат среднощ из покрайнините на града, а полицаите пет пари не дават, стига колите да са застраховани. Щом имаш застраховка от десет хиляди долара, всичко е наред. Понякога се присламчвам към хората и подслушвам разговорите им в подземната железница или пък в закусвалните и знаеш ли какво?

— Какво?

— Хората не говорят за нищо.

— Ами, все трябва да говорят за нещо!

— Не, не говорят за нищо. През цялото време дрънкат за разни коли, дрехи или за плувни басейни и само повтарят колко са хубави! Но те всички казват едни и същи неща, никой не казва нещо различно от другия. А в кафенетата през по-голямата част от времето включват

автоматите за вицове и почти винаги вицове са все едни и същи или пък включват музикалната стена и по нея пробягват надолу и нагоре цветни изображения, но това са само цветове и са напълно абстрактни. А художествените галерии — бил ли си някога в художествена галерия? Всичко е абстрактно. Сега друго в тях няма. Чичо казва, че някога е било другояче. Преди много време картините са ти говорили нещо и дори са изобразявали хора.

— Чичо казва това, чичо казва онова. Чичо ти трябва да е забележителен човек.

— Да, наистина е забележителен човек. Но трябва вече да си вървя. Довиждане, Монтег!

— Довиждане.

— Довиждане...

Един, два, три, четири, пет, шест, седем дни: пожарната станция.

— Монтег, катериш се по тръбата като катеричка.

Трети ден.

— Монтег, видях, че днес влезе през задната врата: Кучето ли те безпокои?

— Не, не!

Четвърти ден.

— Монтег, ще ти разкажа една смешна история, която чух тази сутрин. В Сиатъл някакъв пожарникар нарочно нагласил Кучето на своя собствен химически комплекс и след това го включил. Как ти се струва *такова* самоубийство?

Пети, шести, седми ден.

И след това Кларис изчезна. Същия следобед той се почувствува някак особено, но сигурно затова, че нея я нямаше. Полянката беше пуста, дърветата — пусти, улицата — пуста и макар отначало той дори да не съзнаваше, че тя му липсва и че я търси, когато наближи станцията на подземната железница, у него вече започна да назрява някакво смътно безпокойство. Нещо се бе случило. Целият му порядък в живота се бе нарушил. Вярно, най-обикновен порядък, установен едва преди няколко дни, но все пак... За малко не се върна обратно, за да й даде време да се появи. Беше сигурен, че ако тръгне по същия път,

всичко ще се оправи. Но беше късно и пристигането на влака го накара да се откаже от намерението си.

Шумоленето на картите, движенията на ръцете, потрепването на клепачите, монотонният глас на говорещия часовник на тавана на пожарната станция: „... един часът и трийсет и пет минути, четвъртък сутрин, 4 ноември... един и трийсет и шест... един часът и трийсет и седем минути сутринта...“; пляскането на картите за игра по хлъзгавата повърхност на масата — всички звуци стигаха до Монтег през затворените му очи, през преградата, която за момент бе издигнал. Той чувствуваше, че пожарната станция е изпълнена със светлина, блясък и мълчание, с медни цветове, цветовете на монети, на злато и сребро. Хората около масата, които той не виждаше, въздишаха над картите си в очакване... „... Един и четирийсет и пет.“ Говорещият часовник безрадостно отбелязваше неприветливия час в неприветливата утрин в една още по-неприветлива година.

— Какво ти става, Монтег?

Той отвори очи.

Отнякъде забръмча радио: „... всеки момент може да бъде обявена война. Нашата страна е готова да отбранява своята...“

Пожарната станция се разтърси, когато голямо ято реактивни самолети със свистене прорязаха черното утринно небе.

Монтег премигна. Бийти го съзерцаваше, като че ли бе музеен експонат. Можеше ей сегичка да стане, да го огледа от всички страни, да го опипа, да разбере в какво е прегрешил, да проникне в мислите му. Прегрешил? Нима това беше прегрешение?

— Твой ред е да играеш, Монтег!

Монтег погледна мъжете, чиито лица бяха обгорени от хиляди истински и десетки хиляди въображаеми пожари; работата бе направила страните им румени, а очите им трескави. Тези мъже, които съсредоточено гледаха в своите платинени запалки, докато палеха вечно димящите си черни лули. Тези мъже с черни като катран коси, черни като сажди вежди и синкавопепеляви бузи на местата, където бяха престърпали брадата си, носеха белега на професията си. Монтег трепна и учудено разтвори устни. Беше ли виждал някога пожарникар, който да няма черна коса, черни вежди, зачервено от огъня лице и гладко избръсната до синьо брада, която въпреки това изглеждаше небръсната? Всички тези мъже бяха огледални образи на самия него!

Нима подбираха всички пожарникари не само по техните наклонности, а и по вида им? Този цвят на пепел и сажди по тях. Непрестанната миризма на запалените им лули. И капитан Бийти, който се изправя сред облаци тютюнев дим, Бийти, който отваря нов пакет тютюн и смачква целофанената опаковка със звук, наподобяващ прашенето на огън...

Монтег погледна картите в ръцете си.

— Аз... бях се позамислил. За пожара миналата седмица. За човека, чиято библиотека изгорихме. Какво стана с него?

— Отведоха го в лудницата. Само как крещеше!

— Но той не беше луд.

Бийти грижливо подреди картите си.

— Всеки, който си мисли, че може да измами правителството и нас, не е с всички си.

— Мъчех се да си представя — каза Монтег — какви чувства изпитва човек в такива моменти. Тоест как бихме се чувствували ние, ако изгаряха нашите жилища и нашите книги.

— Ние нямаме книги.

— Но ако имахме?

— Да не би ти да имаш?

Бийти бавно премигна.

— Не! — Монтег погледна към стената зад гърба им, на която висяха списъците на един милион забранени книги. Кориците им пламваха в огъня, вече години те загиваха под неговата брадвичка и под маркуча му, от който се изливаше не вода, а петрол. — Не! — В мозъка му задуха хладен вятър, идеше откъм решетката на вентилатора в дома му и смразяваше лицето му. И той отново се видя в раззеления парк да разговаря с един стар, много стар човек, а откъм парка подухваше също такъв хладен вятър.

Монтег се поколеба:

— А винаги ли, винаги ли е било така? Пожарната станция, нашата работа? Дали наистина едно време...

— Едно време! — каза Бийти. — Що за приказки са това?

„Глупак! — рече си Монтег. — Ще издадеш всичко!“ При последния пожар той бе зърнал един-единствен ред в някаква книга с приказки: „Имало едно време...“

— Исках да кажа — продължи той, — някога, когато домовете не са били напълно огнеупорни... — Внезапно му се стори, че вместо него говори някакъв много по-млад глас. Отвори уста и Кларис Макклелан каза:

— Тогава пожарникарите не са ли по-скоро предотвратявали пожарите, вместо да ги разпалват?

— Ама че го измисли!

Стоунмън и Блак измъкнаха своите книжки с уставите, които съдържаха и кратка история на организацията на пожарникарите в Америка, и ги разтвориха на страницата, която Монтег отдавна знаеше наизуст и където можеше да прочете:

„Основана в 1790 година за изгарянето на проанглийски книги в колониите. Първи пожарникар: Бенджамин Франклин.

Правило 1. Веднага се отзови на сигнала «тревога».

2. Разпали огъня бързо.

3. Изгори всичко.

4. Веднага се върни в пожарната станция.

5. Бъди готов за нов сигнал «тревога».“

Всички наблюдаваха Монтег. Той не се помръдна.

Чу се сигналът за тревога.

Езичето на звънеца, инсталиран на тавана, ритна камбанката двеста пъти. Четири стола мигновено останаха празни. Картите се посипала в безпорядък по пода като сняг. Месинговата тръба на люка се разтресе. Мъжете бяха изчезнали.

Монтег продължаваше да седи на стола си. Долу оранжевият дракон се изкашля и оживя.

Монтег като насън се плъзна по тръбата.

Кучето скочи в колибата си, в очите му пламна зелен огън.

— Монтег, забравил си си шлема!

Той го грабна от стената зад гърба си, изтича, скочи и те потеглиха, а нощният вятър ги заудря сред писъците на сирената и могъщия метален грохот.

Къщата беше триетажна, олющена, в старата част на града, построена поне преди едно столетие, но както всички къщи преди много години я бяха минали с тънка огнеупорна пластмасова мазилка и тази предпазна черупка сякаш беше единственото нещо, което я пазеше от рухване.

— Пристигнахме!

Машината се закова на място. Бийти, Стоунмън и Блак изтичаха по тротоара, изведнъж станали отвратителни и тлъсти в своите плътни огнеупорни комбинезони. Монтег ги последва.

Разбиха входната врата и сграбчиха една жена, макар че тя не бягаше, нито пък се опитваше да се изплъзне. Само стоеше и се олюляваше, вторачила очи в невидима точка на стената, като че ли някой ѝ бе нанесъл зашеметяващ удар по главата. Езикът ѝ се движеше, а очите ѝ сякаш се опитваха да си спомнят нещо и след като си го спомниха, езикът ѝ отново се размърда:

— „Дръж се, учителю Ридли, днес ние с божията милост ще запалим в Англия такава свещ, която, вярвам, никога няма да успеят да угасят.“

— Стига глупости! — каза Бийти. — Къде са те?

Той с учудващо равнодушие ѝ зашлеви една плесница, и повтори въпроса си. Очите на старицата се спряха върху Бийти.

— Знаете къде са, иначе нямаше да бъдете тук — каза тя.

Стоунмън протегна картичката с телефонния донос; на гърба ѝ телефонотипът бе отпечатал:

„Имам основания да подозирам тавана на ул. Елм №11. И.Б.“

— Това ще да е съседката ми, мисис Блейк — каза жената, като видя инициалите.

— Хайде, момчета, да им видим сметката!

В следващия миг те вече се катереха нагоре сред плесенясалата тъмнина и размахваха сребристите си бравички срещу врати, които всъщност не бяха заключени, препъваха се и като палави малчугани си подвикваха весело: „Хей!“

Лавина от книги се свлече върху Монтег, докато той, разтреперан, се катереше по стръмната като кладенец стълба. Колко неприятно! Досега винаги всичко е било така лесно, както да духнеш свещ. Първо идваха полицаите, запушваха устата на жертвата, връзваха я и я откарваха в блестящите си коли-бръмбари, така че,

когато пристигнеш, намираш къщата празна. Ти самият не причиняваш болка на човек, само на вещи! И тъй като вещите всъщност не изпитват болка, тъй като те не чувствуват нищо, тъй като вещите нито крещят, нито хленчат — а тази жена би могла да започне да крещи и да плаче, — няма какво по-късно да гризе съвестта ти. Ти просто почистваш. Всъщност портиерска работа. Всяко нещо на мястото му! Бързо дайте бензин! Кой има кибрит?

Но сега някой бе направил пропуск. Тази жена нарушаваше целия ритуал. Мъжете вдигаха прекалено много шум, смееха се, пускаха шеги, за да заглушат нейното ужасно обвинително мълчание там долу. Нейното присъствие караше празните стаи да крещят, да отърсват финия прах на вината, който нахлуваше в ноздрите им, докато те се мотаеха наляво-надясно. Това не беше нито честно, нито справедливо. Монтег изпита огромно раздразнение. Само тази жена липсваше тук!

По плещите, по ръцете, по вдигнатото му нагоре лице западаха книги. Разперила криле като бял гълъб, една книга смирено кацна в ръцете му. Една страница се разтвори и в мъждивата трептяща светлина заприлича на бяло снежно перо, върху което изящно са изрисувани думи. В бързината и суматохата Монтег успя за секунда да прочете един ред, но през цялата следваща минута този ред искреше в мозъка му, като че ли беше отпечатан там с нажежено до бяло желязо: „Времето заспа в слънчевия следобед.“ Той пусна книгата — и в същия миг нова книга, падна в ръцете му.

— Монтег, ела горе!

Ръката на Монтег се затвори като клещи, безумно и безразсъдно, с някакво диво благоговение притисна книгата към гърдите му.

Хората над него изхвърляха купища списания сред прашния въздух. Те падаха на земята като заклани птици, а старицата стоеше сред труповите, прилична на малко момиченце.

Монтег не бе направил нищо. Направила го бе ръката му, неговата ръка, която във всеки един от петте си треперещи пръста имаше свой собствен мозък, своя собствена съвест, свое собствено любопитство — тя бе станала крадец! Тя пхна книгата под мишницата му, притисна я плътно към потното му тяло и се измъкна празна навън, като ръката на фокусник. Вижте! Невинна съм! Вижте!

Разтреперан, той втренчи поглед в тази бяла ръка. Протегна я пред себе си, като че ли беше далекоглед, приближи я до очите си, като че ли беше сляп.

— Монтег!

Той се стресна и се обърна.

— Не стой там, глупако!

Книгите бяха струпани на пода подобно на големи купища риба, оставена да съхне. Пожарникарите се въртяха около тях, подхлъзваха се и падаха. Позлатените очи на заглавията проблясваха, побледняваха, изчезваха.

— Бензин!

Те източиха студената течност от резервоарите с числото 451, прикрепени с каишки към раменете им. Обилно напоиха с бензин всяка книга.

След това изтичаха надолу по стълбите, а Монтег се заклатушка подире им сред бензинените пари.

— Хайде, тръгвайте с нас!

Жената беше коленичила, докосваше напоените с бензин кожени и картонени подвързии и позлатените букви на заглавията, а в погледа ѝ към Монтег се четеше обвинение.

— Никога няма да ми отнемете книгите! — каза тя.

— Законът ви е известен — обади се Бийти. — Нима сте толкова неразумна? Всички тези книги си противоречат една на друга. В продължение на години вие сте стоели заключена в една истинска и проклета вавилонска кула. Измъкнете се от нея! Героите на тези книги никога не са съществували. Хайде!

Тя поклати глава.

— Ще запалим къщата! — каза Бийти.

Мъжете мудро тръгнаха към вратата. Те се извърнаха да погледнат Монтег, който бе застанал до жената.

— Нима ще я оставите тука? — възмути се той.

— Тя не иска да дойде.

— Заставете я!

Бийти вдигна ръката, в която държеше запалката си.

— Време е да се връщаме в станцията. Освен това тези фанатици винаги се опитват да се самоубият — номерът им ни е известен.

Монтег сложи ръка върху рамото на жената.

— Елате с мен.

— Не — каза тя. — Но все пак благодаря ви.

— Ще броя до десет — каза Бийти. — Едно, две...

— Моля ви — каза Монтег.

— Вървете си — отвърна жената.

— Три, четири...

— Хайде! — Монтег я дръпна.

— Искам да остана тук — смирено каза тя.

— Пет, шест...

— Няма защо повече да броите — каза тя. Леко разтвори пръсти и в дланта ѝ се очерта тънък предмет.

Обикновена клечка кибрит.

Само при вида ѝ мъжете се втурнаха презглава по стъпалата и изхвъркнаха от къщата. Капитан Бийти, с румено лице, обгоряло от хиляди пожари и нощни забавления, запази достойнството си и бавно тръгна заднишком към изхода. „Господи — помисли си Монтег, — вярно е! Сигналите за тревога винаги идват през нощта, никога през деня! Дали защото нощем пожарите са по-красиви? Дали защото зрелището е по-величествено?“ Бийти застана до вратата и по розовото му лице се изписа лека уплаха. Ръката на жената продължаваше да върти кибритената клечка. Около нея димяха бензинените пари. Монтег почувствува как скритата книга тупти като сърце до гърдите му.

— Вървете си! — каза жената и Монтег, следвайки Бийти, заотстъпва към вратата, надолу по външните стъпала, през поляната, където следата от бензина личеше като дирята на някакъв огромен охлюв.

Жената застана неподвижно на входа и спокойно започна да ги разглежда с очи, пълни с мълчалив упрек.

Бийти щракна с пръсти, за да включи възпламенителя.

Но закъсня. Монтег изтръпна.

Жената на входа ги изглежда презрително и драсна клечката кибрит о железните перила.

По цялата улица хората наизлязоха от къщите си.

Те не продумаха нищо през целия път до пожарната станция. Никой не погледна никого. Монтег седеше на предната седалка заедно с Бийти и Блак. Те дори не запалиха лулите си. Просто седяха и гледаха през стъклото на големия „Саламандър“, който завиваше край ъглите и пак продължаваше напред.

— Учителю Ридли — най-сетне промълви Монтег.

— Какво? — запита Бийти.

— Тя каза „Учителю Ридли“. Когато нахлухте през вратата, каза нещо непонятно. „Дръж се, учителю Ридли“ — така каза. Нещо, нещо, нещо...

— „Днес ние с божията милост ще запалим в Англия такава свещ, която, вярвам, никога няма да успеят да угасят“ — допълни Бийти. Стоунмън и Монтег изумено погледнаха капитана.

Бийти потърка брадичката си.

— Един човек на име Латимър е казал тези думи на друг човек на име Николас Ридли, когато ги изгаряли като еретици в Оксфорд на 16 октомври 1555 г.

Монтег и Стоунмън отново обърнаха очи към улицата, която се движеше под колелата на автомобила.

— Пълен съм с разни цитати — каза Бийти. — Като повечето капитани на пожарни станции. Понякога даже се учудвам на себе си. Стоунмън, внимавай!

Стоунмън натисна спирачките.

— По дяволите! — каза Бийти. — Отмина пряката, по която трябваше да завием към пожарната станция.

— Кой е?

— Кой може да бъде? — каза Монтег и в тъмнината се облегна на затворената врата.

— Е, добре де, запали лампата — най-сетне се обади жена му.

— Не искам светлина.

— Ела си легни!

Той я чу неспокойно да се върти в леглото; пружините скърцаха.

— Лошо ли ти е? — попита тя.

И така, ръката му беше започнала цялата тази история. Той усети как едната му ръка, след това и другата го освобождават от якето му и

го пускат на пода. За момент задържа панталоните си над някаква бездна и след това ги пусна в тъмнината. Юмруците му бяха заразени и скоро заразата щеше да премине в целите му ръце. Усещаше как отровата си пробива път от китките до лактите и раменете му, как след това прескача от едната раменна лопатка до другата подобно на електрическа искра. Ръцете му бяха хищници. Очите му също започнаха да чувствуват глад, като че ли непременно трябваше да видят нещото, каквото и да е то, да видят всичко.

— Какво всъщност правиш? — попита жена му.

Той се олюля в тъмнината, стиснал книгата със студени, влажни от пот пръсти.

След минута тя пак се обади:

— Стига си стоял насред стаята!

Той издаде лек звук.

— Какво каза? — попита тя.

Той издаде още няколко неясни звука. Препъвайки се, стигна до леглото и несръчно пхна книгата под студената възглавница. Отпусна се като труп и жена му извика стреснато. Той лежеше далеч от нея, в другия край на стаята, върху някакъв леден остров, и от нея го разделяше пустинно море. Тя започна да говори за това-онова, а на него му се струваше, че говори невероятно дълго и че това са само думи, като думите, които веднъж бе чул в детската стая в дома на един свой приятел, когато двегодишното му дете проговаряше на своя детски език, издаваше приятни звуци. Но Монтег мълчеше и когато дълго след това измърмори нещо неясно, усети, че тя стана, дойде до леглото му, надвеси се над него и долепи ръка до бузата му. И знаеше, че когато тя отдръпна ръка от лицето му, ръката ѝ беше влажна.

Късно през нощта той погледна Милдред. Тя беше будна. В стаята се носеше едва доловима танцова мелодия, в ухото ѝ отново бе втъкната нейната „раковинка“ и вперила широко разтворени очи в глъбините на мрака по тавана над себе си, тя слушаше далечни гласове от далечни страни.

Нямаше ли един стар анекдот за някаква жена, която толкова много говорела по телефона, че отчаяният ѝ съпруг изтичал до най-близката телефонна будка, за да я попита какво ще вечеря? Защо тогава да не си купи една от онези радиопредавателни станции за ушните раковини, за да може да говори на жена си късно през нощта, да

мърмори, да шепти, да вика, да пищи, да крещи. Но какво да ѝ прошепне, какво да изкрещи? Какво да ѝ каже?

Тя внезапно му се стори съвсем чужда; просто не можеше да повярва, че някога въобще я е познавал. Намираше се в чужд дом, както в един друг анекдот, който беше чувал — за пияния, който се прибирал у дома си късно през нощта, но отключил чужда врата, влязъл в чужда стая, легнал при чужда жена и на сутринта станал рано и тръгнал на работа, без нито един от двамата да разбере какво се е случило.

— Мила?... — прошепна той.

— Какво?

— Не исках да те стряскам. Исках само да те питам...

— Кажи де!

— Кога се срещнахме? И къде?

— Кога сме се срещнали за какво? — запита тя.

— Искам да кажа... за пръв път?

Монтег си я представи как сбърчва вежди в тъмнината. Той поясни мисълта си:

— Кога и къде се срещнахме за първи път?

— Ами това беше... — Тя млъкна. — Не зная — каза тя.

Изведнъж му стана студено.

— Не можеш ли да си спомниш?

— Толкова време мина...

— Само десет години, всичко на всичко десет години!

— Не се вълнувай, мъча се да си спомня. — Тя започна да се смее със странен писклив смях, който ставаше все по-силен и по-силен.

— Ама че смешна работа, да не можеш да си спомниш кога и къде за пръв път си срещнал съпруга или съпругата си!

Той лежеше и бавно разтриваше клепачите си, челото си, тила си. Прилепи длани върху очите си и ги притисна силно, като че се мъчеше да намести паметта си. Изведнъж най-важното нещо в живота му бе станало това да си спомни къде е срещнал Милдред.

— Всъщност това няма значение. — Тя беше станала и той долови откъм банята шума на течаща вода и звук на преглъщане.

— Да, предполагам, че няма никакво значение — каза той.

Опита се да преброи колко пъти преглътна Милдред и си спомни за посещенията на двамата мъже с лица с цвят на цинков окис, с цигари между стиснатите им устни и змията с електронното око, която се гърчеше надолу през пластове от нощ, скала и застояла изворна вода; искаше му се да ѝ извика, да я попита: „Колко хапчета вече взе? И колко още ще вземеш може би тази нощ, може би утре? Аз няма да мога да заспя нито тази нощ, нито утре, нито която и да било друга нощ, още дълго време, след като всичко това започна.“ Спомни си я как лежеше на леглото, спомни си и двамата мъже, изправени над нея, не наведени със загриженост, а просто изправени със скръстени ръце. И си спомни как тогава си бе помислил, че ако тя умре, той няма да заплаче. Защото щеше да умре непознат човек, човек, когото случайно си срещнал на улицата, човек, чиято снимка си видял във вестника; и внезапно всичко му се бе сторило така фалшиво, че той бе започнал да плаче не заради смъртта, а заради мисълта, че не може да заплаче пред лицето на смъртта — глупав, празен човек, застанал до глупава, празна жена, която гладната змия изпразваше още повече.

„Как е възможно да бъдеш чак толкова празен? — чудеше се той. — Кой те изпразва така? И оня ден онова отвратително цвете, глухарчето! В онзи миг бе започнало всичко, нали? «Колко жалко! Не сте влюбен в никого!» А защо?“

И все пак като си помислиш, между него и Милдред нямаше ли стена? В буквалния смисъл на думата засега не една, а три телевизионни стени! И при това толкова скъпи! И вуйчовците, и лелите, братовчедите, племенничките и внуците, които живеяха върху тези стени, това вечно бърборещо стадо маймуни, които не казваха нищо, нищо, нищо, но го казваха така силно, силно, силно. Още от началото той бе свикнал да ги нарича „роднините“. „Как е днес чичо Луис?“, „Кой?“, „А леля Мод?“. Най-яркият спомен, който имаше за Милдред, всъщност беше споменът за едно малко момиченце в гора без дървета (колко странно!), или по-скоро за едно малко момиченце, изгубило се върху плато, където някога е имало дървета (около себе си би могъл да види мислено следите от тяхното някогашно присъствие), което седи наред „гостната“. „Господи“ — колко подходящо бе името ѝ всъщност! Когато и да влезеш в нея, „гостите“ от стените „разговаряха“ с Милдред.

— Трябва да се направи нещо!

— Да, трябва да се направи нещо!

— Хубаво де, стига сме стояли така, без да правим нищо!

— Хайде да го направим!

— Толкова съм ядосан, че ме хващат дяволите!

За какво ставаше дума? Милдред не можеше да обясни. Кой на кого беше ядосан? Милдред не знаеше точно. Какво се готвеха да направят? „Чакай и ще видиш!“ — казваше тя.

И той оставаше да чака, за да види.

Откъм стените върху му се стоварваше страхотна буря от звуци. Музиката го бомбардираше с такава сила, че едва не откъсваше сухожилията от костите му; усещаше как челюстите му започват да вибрират, как очните му ябълки се люшкат в орбитите си. Целият се тресеше. И след като всичко свършеше, чувствуваше се като човек, хвърлен от скала, въртян в центрофуга, премятан във водопад, който падаше и падаше в бездна и никога не стигаше до дъното, никога, никога, съвсем никога не стигаше до дъното... а ти пропадаш така бързо, че дори не се допираш до стените... никога... съвсем не се допираш... до нищо.

Гръмотевицата заглъхваше. Музиката стихваше.

— Видя ли? — казваше Милдред.

Това наистина бе потресаващо. Нещо бе станало. Макар че хората по стените на стаята не се бяха помръднали и нищо не се бе променило, човек имаше чувството, че някой е включил перална машина или го е изсмукал гигантски вакуум. Давеха го в музика и чиста какофония. Монтег излизаше от стаята изпотен и готов да припадне. А Милдред продължаваше да седи в креслото си и гласовете започваха отново.

— Е, сега вече всичко ще се оправи — казваше една „леля“.

— Не бъди чак толкова сигурна — обаждаше се един „братовчед“.

— Хайде, не се сърди!

— Кой се сърди?

— Ти!

— Аз ли?

— Ти си ядосан!

— Че защо да съм ядосан?

— Ей така!

— Е, добре де! — извикваше Монтег. — Но за какво се сърдят? Кои са тези хора? Кой е този мъж и коя е тази жена? Съпруг и съпруга ли са, разведени ли са, сгодени ли са, какви са? Господи, всичко е така объркано!

— Те... — започваше Милдред. — Така де, те... те се скараха, разбираш ли? Те наистина много се карат. Само да ги чуеш. Мисля, че са женени. Да, женени са, защо?

А ако не бяха трите стени, които скоро щяха да станат четири, и мечтата на Милдред да се осъществи изцяло, тогава пък беше откритата кола, която Милдред караше през града със скорост сто мили в час; той ѝ крещеше и тя му крещеше, и двамата се опитваха да се чуят какво си казват, но чуваха само воя на колата. „Поне се придържай към минималната скорост!“ — крещеше той. „Какво?“ — викаше тя. „Дръж я поне на петдесет и пет мили!“ — крещеше той. „Какво?“ — викаше тя. „Скоростта!“ — крещеше той. А тя натискаше педала на сто и пет мили в час и му отнемаше дъха.

Когато излизаха от колата, раковините вече бяха втъкнати в ушите ѝ.

Тишина. Само вятърът леко подухваше.

— Милдред! — Той се размърда в леглото.

Протегна ръка и извади малкото музикално насекомо от ухото ѝ.

— Милдред! Милдред!

— Да? — глухо отвърна тя.

Имаше чувството, че е едно от онези същества, които с помощта на електрониката се появяваха на говорещите цветни стени, че говори, но думите не проникваха през кристалната преграда. Можеше само да прави мимики с надеждата, че тя ще се обърне и ще го погледне. Не можеха да се докоснат през стъклената стена.

— Милдред, спомняш ли си оная девойка, за която ти разправях?

— Коя девойка? — попита тя в просъница.

— Девойката от съседната къща.

— Коя девойка от съседната къща?

— Гимназистката. Казва се Кларис.

— Да, да! — каза жена му.

— Не съм я виждал вече няколко дни — по-точно от четири дни.

Ти виждала ли си я?

— Не.

— Исках да ти поговоря за нея. Странно!
— Аха, сетих се за коя говориш.
— Знаех си, че ще се сетиш.
— С нея... — започна Милдред в тъмната стая.
— Какво стана с нея? — запита Монтег.
— Мислех да ти кажа. Но забравих. Забравих.
— Кажи ми сега. Какво стана?
— Мисля, че си отиде.
— Отиде ли си?
— Цялото семейство се премести някъде другаде. Но тя си отиде завинаги. Мисля, че умря.
— Сигурно говориш за някоя друга.
— Не, за същата девойка. Макклелан. Нали Макклелан? Сгазил я автомобил. Преди четири дни. Не съм сигурна. Но мисля, че е умряла. Във всеки случай семейството се изнесе. Не зная. Но мисля, че е умряла.
— Сигурна ли си?
— Не, не съм сигурна. Впрочем да, сигурна съм.
— А защо не ми каза по-рано?
— Забравих.
— Преди четири дни!
— Съвсем забравих за цялата история.
— Преди четири дни — тихо повтори той и продължи да лежи. Те лежаха и двамата неподвижни в тъмната стая.
— Лека нощ — каза тя.
Той чу слабо шумолене. Ръката ѝ се помръдна. Електронната втулка, докосната от ръката ѝ, се раздвижи като богомолка върху възглавницата. Сега тя отново беше в ухото ѝ и бръмчеше.
Той се послуша; жена му си тананикаше.
Вън край къщата се мярна сянка, есенният вятър подухна и замря. Но той долови и нещо друго в тишината. Някакво дихание върху прозореца, нежен полъх от зеленикав луминесцентен дим, движението на огромен есенен лист, който вятърът носи над поляната и го отвява.
„Кучето — помисли си той. — Тази вечер то е там, под прозореца. Сега е там. Ако отворя прозореца...“
Но той не го отвори.

На сутринта го втресе.

— Не може да си болен — каза Милдред.

Той затвори очи под пристъпите на треската.

— Болен съм — каза той.

— Но снощи беше добре.

— Не, не бях добре. — Той чу „роднините“, които крещяха в гостната.

Милдред любопитно се надвеси над леглото му. Той почувствува присъствието ѝ, видя я, без да отваря очи, видя обгорената от химикали и пръхвава като слама коса, очите ѝ, в които дълбоко под клепачите човек не толкова виждаше, колкото предполагаше, че има пердета, нацупените ѝ червени устни, тялото ѝ, слабо като тяло на скакалец от диетата, плътта ѝ, която имаше цвета на сланина. Другояче не можеше да си я представя.

— Ще ми донесеш ли аспирин и вода?

— Трябва да ставаш — каза тя. — Вече е обяд. Спал си пет часа повече от обикновено.

— Моля те, изключи гостната — каза той.

— Това е моето семейство.

— Няма ли да я изключиш заради един болен човек?

— Ще я пусна по-тихо.

Тя излезе от стаята, въобще не намали звука и се върна.

— Така по-добре ли е?

— Благодаря.

— Това е любимата ми програма — каза тя.

— Какво стана с аспирина?

— Преди никога не си боледувал. — Тя отново излезе.

— Хубаво де, сега съм болен. Тази вечер няма да отида на работа. Обади се на Бийти и му кажи.

— Снощи се държа странно. — Тя се върна, като си тананикаше.

— Къде е аспиринът? — Той погледна чашата с вода, която тя му подаде.

— Ах! — Тя отново отиде в банята. — Случило ли се е нещо?

— Един пожар. Нищо повече.

— А аз прекарах вечерта приятно — обади се тя от банята.

— Какво прави?
— Гледах телевизия.
— Какво предаваха?
— Програми.
— Какви програми?
— Едни от най-добрите засега.
— С кои артисти?
— Знаеш ги. Приятелите.
— Да, разбира се, приятелите, приятелите, приятелите. — Той притисна ръце към очите си, за да уталожии болката, и внезапно миризмата на бензин го накара да повърне.
Милдред влезе, продължавайки да си тананика. Тя се изненада:
— Защо направи това?
Той смутено погледна пода:
— Изгорихме една стара жена заедно с книгите ѝ.
— Добре че килимът може да се чисти. — Тя донесе парцал и започна да го търка. — Снощи ходих у Хелън.
— Не можеше ли да гледаш предаванията в собствената си гостна?
— Разбира се, че можех, но толкова приятно е да ходиш на гости. Тя отново отиде в гостната. Той я чу да си пее.
— Милдред? — извика той.
Тя се върна, като си тананикаше и леко щракаше пръсти в такт с мелодията.
— Не те ли интересува какво стана снощи? — запита той.
— Какво?
— Изгорихме хиляда книги. Изгорихме една жена.
— Е, и?
Гостната гърмеше от звуци.
— Изгорихме книги от Данте, Суифт, Марк Аврелий.
— Той не беше ли европейец?
— Май че да.
— И нямаше ли леви убеждения?
— Никога не съм чел произведенията му.
— Сигурно е имал. — Милдред нерешително постави ръка върху телефонната слушалка. — Наистина ли искаш да се обади на капитан Бийти?

— Трябва да му се обадиш!

— Недей крещя!

— Не крещя! — Той внезапно се надигна от леглото разгневен, зачервен, разтреперан.

Гостната бумтеше в горещината.

— Аз не мога да му се обадя. Не мога да му кажа, че съм болен.

— Защо?

„Защото те е страх“ — помисли си той. Като дете, което се прави на болно; страх го е да се обади, защото няма да мине и минутка, и той неминуемо ще каже: „Да, господин капитан, вече се чувствам по-добре. Тази вечер ще се явя в десет часа.“

— Ти не си болен — каза Милдред.

Монтег отново се отпусна в леглото. Пъхна ръка под възглавницата. Книгата, която беше скрил, бе още там.

— Милдред, какво ще кажеш, ако за известно време напусна работата си?

— Да се откажеш от всичко, така ли? След толкова години труд, и то само защото една нощ някаква си жена и нейните книги...

— Милдред, само да я беше видяла!

— Аз нямам нищо общо с нея. Не е трябвало да пази тези книги. Тя сама си е виновна, да е мислила навреме. Мразя я! А тя взела, че разстроила и теб, и ето, ти си готов да останем без жилище, без работа, без всичко.

— Ти не беше там да видиш какво стана! — каза той. — Сигурно има нещо в книгите, нещо, което не можем дори да си представим, за да накара една жена да остане в горящата къща; в тях непременно трябва да има нещо. Човек не остава ей така, за нищо.

— Тя просто е била побъркана.

— Не, беше съвсем нормална, може би по-нормална, отколкото сме ние с теб, а ние я изгорихме.

— Всичко това е вече изтекла вода.

— Не вода, а огън. Ти виждала ли си някога опожарена къща? Дни наред след пожара тя тлее. Няма да забравя този пожар до края на живота си. Господи! Цяла нощ мислено се опитвах да го изгася. Щях да полудея.

— Да си мислил за това, преди да ставаш пожарникар.

— Да съм мислил! — възкликна той. — Имах ли избор? Дядо ми и баща ми бяха пожарникари. Дори насън вървах по техните стъпки.

В гостната свиреха танцова мелодия.

— Днес си първа смяна — каза Милдред. — Още преди два часа трябваше да отидеш на работа. Току-що се сетих.

— Не става дума само за смъртта на тази жена — продължи Монтег. — Снощи си мислех за всичкия бензин, който съм излял през последните десет години. Замислих се и за книгите. И за пръв път разбрах, че зад всяка от тези книги стои човек. Някакъв човек ги е съчинил. Някакъв човек дълго се е трудил, за да ги напише черно на бяло. А тази мисъл никога преди не ми беше идвала наум. — Той стана от леглото. — Някакъв човек може би е посветил целия си живот, за да запише някои от своите мисли, след като дълго е проучвал и света, и живота, и ето, идвам аз — бум! — и за две минути всичко е свършено.

— Остави ме на мира — каза Милдред. — Аз не съм виновна за нищо.

— Да те оставя на мира ли? Това е толкова лесно. Но как да оставя себе си на мира? Нас не трябва да ни оставят на мира. От време на време трябва истински да ни тревожат. Всъщност теб откога не са те тревожили истински? За нещо съществено, важно, за нещо, което си заслужава?

Той млъкна, защото си спомни миналата седмица и двата лунни камъка, втречени в тавана, и змията-помпа с неспокойното око, и двамата мъже с бледи лица и с цигари, които помръдваха между устните им, когато говореха. Но онази бе някаква друга Милдред, така дълбоко скрита в тази Милдред, която сега стоеше пред него, и толкова обезпокоена, истински обезпокоена, като че ли между двете жени нямаше нищо общо. Той извърна очи.

Милдред каза:

— Ето! Добре се нареди! Погледни навън! Виж кой е дошъл.

— Пет пари не давам.

— Пред нас току-що спря кола „Феникс“ и един човек с черна риза и оранжева змия на ръкава идва към входната врата.

— Капитан Бийти ли? — попита той.

— Капитан Бийти.

Монтег не се помръдна, а продължи да зяпа бялата студена стена насреща.

— Моля те, иди го посрещни. Кажи му, че съм болен!

— Кажи му го сам! — Тя започна да се суети из стаята, но замръзна неподвижно с широко разтворени очи, когато микрофонът от входната врата тихо, тихичко я повика по име: „Мисис Монтег, мисис Монтег, имате посетител, имате посетител. Мисис Монтег, имате посетител.“ И след това заглъхна.

Монтег провери дали книгата е добре скрита под възглавницата, полека се вмъкна отново в кревата — отпусна се назад и намести покривките върху коленете и гърдите си; след известно време Милдред излезе от стаята, а капитан Бийти бавно влезе с ръце в джобовете.

— Изключете „роднините“ — каза Бийти, като се оглеждаше наоколо, изучаваше всичко освен Монтег и жена му.

Този път Милдред изскочи от стаята. Гърмящите гласове в гостната млъкнаха отведнъж.

Капитан Бийти се разположи в най-удобното кресло и червендалестото му лице беше напълно спокойно. Той бавно напълни и запали месинговата си лула, пусна облак дим и едва тогава каза:

— Хрумна ми да дойда да видя как се чувства болният.

— Как разбрахте, че съм болен?

Бийти разтегна устните си в усмивка, която разкри розовия цвят на венците му и захарнобелия цвят на зъбите му.

— Не ми е за пръв път. Знам, че ще поискаш да не идваш на работа довечера.

Монтег се надигна в леглото си.

— Добре — каза Бийти. — Не идвай! — Той започна да разглежда кибрита, върху капачката на който пишеше: ГАРАНЦИЯ: ЕДИН МИЛИОН ЗАПАЛВАНИЯ — и разсеяно взе да пали химическата клечка, духаше я, палеше я, казваше по няколко думи, духаше я. Заглеждаше се в пламъка. Духаше я, гледаше дима.

— Кога ще се справиш?

— Утре. Може би вдругиден. В началото на седмицата.

Бийти пусна кълбо дим.

— Рано или късно това се случва с всеки пожарникар. Трябва само да разбере как работи нашата машина. Да се запознае с историята на нашата професия. По-рано я набиваха в съзнанието на новациите, но вече не го правят. Много жалко! „Пуф!“ Сега само командирите на пожарните станции я помнят. „Пуф!“ Ще ти я разкажа.

Милдред нервно се размърда.

Бийти мълча цяла минута, за да подреди мислите си и да реши точно какво да каже.

— Ще попиташ кога е започнала цялата тая работа, как се е сложило началото на нашата професия, къде, кога? Според мен тя всъщност датира от времето на така наречената Гражданска война, макар нашият устав да твърди, че е от по-рано. Истината е, че нашата професия не се е развивала добре, преди фотографията да се утвърди като изкуство. А впоследствие, в началото на двадесетия век — и киното. После радиото и телевизията. Нещата започнали да стават масови.

Монтег седеше неподвижно в леглото си.

— И понеже нещата станали масови, те се опростили — продължи Бийти. — Едно време малцина четели книги и тук, и там — навсякъде. Книгите можели да бъдат различни. Тогава на света имало достатъчно място. Но след това светът се претъпкал от очи, лакти и устни. Населението му се удвоило, утроило, учетворило. Филмите и радиопредаванията, списанията и книгите заприличали на нещо като стандартна рецепта за пудинг. Разбираш ли ме?

— Мисля, че да.

Бийти втренчи очи в очертанията на дима от лулата във въздуха.

— Представи си само. Човекът от деветнадесетия век с неговите коне, кучета, карети, с бавния темп на живот. След това, през двадесетия век, филмовата лента започва да се върти по-бързо. Книгите стават по-кратки. Съкратени издания. Резюмета. Сензационни вестници. Скоростна кулминация, бърза развръзка.

— Бърза развръзка! — Милдред кимна с глава.

— Произведенията на класиците се съкращават до петнайсетминутни предавания и след това отново се съкращават до двайсестина реда, докато се превърнат в резюме от десет-дванайсет реда в енциклопедиите. А енциклопедиите били само за справка. Аз, естествено, преувеличавам. Но мнозина били онези, които не знаели за „Хамлет“ нищо друго, ти сигурно знаеш заглавието на драмата, Монтег, а може би и вие, мисис Монтег, сте чували някога заглавието, повтарям, не знаели нищо друго за „Хамлет“ освен резюмето му, сведено до една страница в книга, в която пишело: „Сега най-сетне ще можете да прочетете всички класици. Не изоставяйте от вашите

съседите!“ Разбираш ли ме? От детската стая те пращали в колежа, а след това отново те връщали в детската стая; така оформяли съзнанието ти през последните пет века, ако не и повече.

Милдред стана и взе да се суети из стаята; вдигаше неща и ги поставяше обратно на мястото им. Без да ѝ обръща внимание, Бийти продължи:

— Завърти по-бързо лентата, Монтег! Клик? Насочи обектива, така! „Щрак“, тук, там, бързо, с темпо, нагоре, надолу, близък план, далечен план, защо, как, кой, какво, къде? Така ли? „Фрас!“ Край! Готово! „Бим, бам, бум!“ И после — резюмета на резюметата, резюмета на резюметата на резюметата. А политиката? Една колонка, две изречения. Заглавие. И внезапно всичко като че ли се изпарява! Завърти мозъка на човека толкова бързо, че центрофугата в ръцете на издателите, посредниците, радиокоментаторите да изстиска и изхвърли като мръсотия всички мисли, които му губят времето.

Милдред взе да оправя завивките. Монтег почувствува как сърцето му подскочи веднъж, дважд, докато тя потупваше възглавницата му. Ето, дърпаше го за рамото, искаше да го накара да се помести, за да може да вземе възглавницата му, да я оправя и да я постави обратно на леглото. И сигурно щеше да изпищи, да втренчи очи или просто да мушне ръка и да попита: „Това какво е?“ — и да вдигне скритата книга с трогателна невинност.

— Съкращава се срокът на обучението, дисциплината отслабва, от учебната програма отпадат философията, историята, езиците, постепенно се пренебрегва изучаването на английския език и правописа, докато в крайна сметка и те почти напълно отпадат от програмата. Животът е кратък, важното е какъв пост заемаш, а след като изтече работният ти ден, наоколо ти е пълно с развлечения. Защо да учиш нещо друго, освен да натискаш копчета, да включваш контакти, да завинтваш бурми?

— Дай да ти оправя възглавницата — каза Милдред.

— Няма нужда — прошепна Монтег.

— Копчетата се заменят с ципове, а това лишава човека от секундите в утринния час, докато се облича, секунди на размишления и поради това и секунди на тъга.

— Хайде де! — каза Милдред.

— Махни се! — сръза я Монтег.

— Животът се превръща в една огромна въртележка, Монтег, в която всичко трещи: „Пам, пум, паф!“

— Паф! — извика Милдред, като дръпна възглавницата.

— За бога, остави ме на мира! — гневно изкрещя Монтег.

Бийти широко разтвори очи.

Ръката на Милдред замръзна под възглавницата. Пръстите ѝ опипваха очертанията на книгата и когато усетиха познатата форма, на лицето ѝ се изписа изненада, а след това ужас. Устните ѝ се разтвориха, за да зададат въпрос...

— Остави в театрите само клоуните, обзаведи залите със стъклени стени в цветове, красиви цветове, които се спускат от горе до долу като конфети, като кръв или шери, или бяло вино. Ти обичаш ли бейзбол, Монтег?

— Бейзболът е много хубава игра.

Бийти беше станал почти невидим, някакъв глас зад завеса от дим.

— Какво е това? — едва ли не с удоволствие извика Милдред.

Монтег силно притисна с гърба си ръцете ѝ.

— Това тук какво е?

— Сядай! — изкрещя Монтег. Тя скочи настрани с празни ръце.

— Сядай! Сега говорим!

Бийти продължи, като че ли нищо не се бе случило.

— Ти обичаш кегли, нали, Монтег?

— Кегли — да.

— А голф?

— Голфът е прекрасна игра.

— А баскетбол?

— Прекрасна игра.

— Билярд, моникс? Ръгби?

— Всички са прекрасни игри.

— Повече спорт за всички, повече компании, забавления — и тогава няма нужда да мислиш, нали? Организирайте, организирайте, свръхорганизирайте свръх-свръхспортни забавления. Повече картинки в книгите. Повече рисунки. Мозъкът се храни все по-малко и по-малко. Настъпва глад. Пътищата се задръстват от тълпи, които отиват някъде, някъде, някъде, никъде. Бежанци с коли. Градовете се превръщат в мотели, хората се носят като номадски орди от място на място, следват

фазите на луната и тази вечер спят в стаята, в която ти си спал днес на обяд, а аз — миналата нощ.

Милдред излезе от стаята и тръшна вратата след себе си.

„Лелите“ от телевизионната гостна започнаха да се присмиват на „вуйчовците“.

— А сега, ако искаш, да вземем съсловните трупи в нашата цивилизация. Колкото по-голямо е населението, толкова повече такива групи ще има. Не настъпвай любителите на котки или кучета, лекарите, адвокатите, търговците, политиците, мормоните^[5], баптистите, унитаристите, хората от китайски произход, шведите, италианците, германците, тексасците, бруклинците, ирландците, жителите на Орегон или Мексико. Героите на тази или онази книга, на тази или онази пиеса, на тази или онази серия телевизионни предавания не са имали за цел да изобразяват някой художник, пътешественик или изобретател, действително живял някъде. Колкото по-голям е пазарът, толкова по-грижливо трябва да избягваш спорните въпроси, запомни това, Монтег! Да не засегнеш чувствата на някоя от тези дребни групи и групички! Автори със злонамерени мисли, затворете капациите на пишещите си машини! И те ги затвориха. Списанията се превръщаха в приятна кашлица с вкус на ванилия! Книгите — в помийна вода — или поне така твърдят тези проклети сноби — критиците. Нищо чудно, че книгите вече не се купуват, казват те. Но читателите, които знаеха какво им е нужно, за да се забавляват, запазиха комиксите. Запазиха, разбира се, и порнографските списания със снимки в три измерения. Сега разбираш ли, Монтег? Това не стана по нареждане на правителството. То не започна с никакви постановления, изявления или цензура — не! Слава богу, техниката, масовата реклама и влиянието на всички тези групички свършиха цялата работа. И днес благодарение на тях можете да бъдете щастливи, разрешава ви се да четете комикси, познатите ви стари списания със сантиментални изповеди и изданията с търговски реклами.

— Да, но какво общо има това с пожарникарите? — попита Монтег.

— А! — Бийти се наведе напред сред лекия облак дим от лулата си. — Има ли нещо по-лесноразбираемо и по-ясно? Когато училищата вместо изследователи, критици, учени и творци с въображение започнаха да произвеждат все повече и повече бегачи, скачачи,

автомобилни състезатели, механици любители, играчи на бейзбол и ръгби, летци и плувци, прозвището „интелектуалец“ съвсем естествено и заслужено стана обидно. Човек винаги изпитва страх от необичайното. Не може да не си спомниш онова особено надарено момче от твоя клас, което най-често са вдигали да декламира и да отговаря на въпроси, докато всички останали са седели като мумии и са го ненавиждали. Нима след училище най-често не биехме и не малтретирахме именно това момче? Разбира се, че е било тъй. Ние всички трябва да бъдем еднакви. Не всеки да бъде по рождение свободен и равен, както се казва в Конституцията, а всеки да бъде направен равен на другия. Всеки да бъде копие на другия; тогава всички са щастливи, защото няма изключителни личности, които да ги карат да треперят от страх и с които да трябва да се мерят. И така! Книгата е заредена пушка в къщата на съседа ти. Изгори я! Извади патроните. Сломи желанието на човека да мисли! Кой знае коя ще бъде следващата жертва на начетените хора? Може би аз? Тогава нито за минутка повече няма да ги търпя. И ето, че когато по целия свят къщите най-сетне станали напълно огнеупорни (твоего предположение онази вечер беше правилно), нямало повече нужда от пожарникари, които да гасят пожари. Възложена им била нова задача — да пазят нашето душевно спокойствие, да ни помогнат да се отървем от нашия напълно разбираем и законен страх, от чувството за малоценност — да се превърнат в официални цензори, съдии и изпълнители. Такъв си ти, Монтег, такъв съм и аз.

Вратата на гостната се отвори, Милдред застана на прага и ги погледна — най-напред Бийти, после Монтег. Зад нея стените на стаята се заливаха от зелени, жълти и оранжеви фойерверки, които свистяха и избухваха на фона на някаква музика, изпълнявана почти изцяло от барабани, тамтами и цимбали. Устните ѝ се движеха, тя казваше нещо, но шумът заглушаваше думите ѝ.

Бийти изтърси лулата в розовата си длан и започна да разглежда пепелта, като че ли тя беше някакъв символ, който трябва да се разгадае, да се потърси смисъла му.

— Трябва да разбереш, нашето общество е толкова огромно, че не можем да позволим на когото и да било да дразни и вълнува отделните групи, които го съставляват. Запитай се сам какво преди всичко желаем ние в нашата страна. Хората искат да бъдат щастливи,

нали така? Не си ли ги чувал непрестанно, през целия си живот. „Искаме да бъдем щастливи!“ — казват хората. Е, добре, не са ли щастливи? Не им ли създаваме непрекъснато вълнения, развлечения? Това е всичко, за което живеем, нали? За удоволствия, за трепети. А трябва да се съгласиш, че нашата култура ти предлага колкото искаш удоволствия и трепети.

— Да.

По устните на Милдред Монтег разчете думите й. Но той се мъчеше да не гледа в нея, защото тогава и Бийти би могъл да се обърне и да прочете онова, което те мълвяха.

— На цветнокожите не им харесва „Малкият черен Самбо“. Изгори я. На белите не се нрави „Чичо Томовата колиба“. Изгори я. Някой си написал книга за връзката между пушенето и рака в белите дробове. Производителите на цигари започнали да се оплакват. Изгори книгата. Спокойствие, Монтег. Мир, Монтег. Ако си ядосан за нещо, излей яда си другаде — най-добре в шахтата за изгаряне на смет. Погребенията били тъжни, били езически ритуали. Премахни и тях. Пет минути след като човек умре, той вече е на път към „високия комин“ — към крематориумите, които из цялата страна се обслужват от хеликоптери. Десет минути след смъртта си човек се превръща в купчинка черни пращинки. Защо ще си играеш със софизми по надгробни плочи. Забрави мъртвите. Изгаряй всичко без остатък. Огънят блести и почиства.

Зад гърба на Милдред фойерверките в гостната стихнаха. В същото време тя бе спряла да говори. Какво щастливо съвпадение! Монтег затаи дъх.

— До нас живееше една девойка — бавно каза той. — Сега я няма. Мисля, че е умряла. Дори не мога да си спомня лицето й. Но тя беше различна. Как... как е могла да се появи тя в нашия свят?

— Такова нещо може да се случи тук-таме — усмихна се Бийти. — Става дума за Кларис Макклелан, нали? Имаме досие за нейното семейство. Внимателно сме го наблюдавали. Наследствеността и средата са странни неща. Не можеш само за няколко години да се отървеш от всички черни овце. Домашната среда може да провали много от това, което се опитваш да направиш в училище. Затова от година на година ние приемаме децата в детските градини от все по-ранна и по-ранна възраст и сега вече ги измъкваме едва ли не от

люлката. Още когато Макклеланови живееха в Чикаго, имахме сигнали за тях, но те се оказаха лъжливи. Не открихме нито една книга. За чичото имаше противоречиви сведения — бил необщителен. А девойката — тя се оказа бомба със закъснител. От сведенията, които взех за нея от училището, се убедих, че семейната среда е оформила нейното подсъзнание. Тя не е искала да знае как се прави дадено нещо, а защо. Това може да доведе до неприятности. Вземеш ли прекалено често да се питаш защо това или онова е така, в крайна сметка ще станеш много нещастен. По-добре, че бедната девойка е мъртва.

— Да, мъртва е.

— За щастие такива странни същества като нея не се срещат често. Повечето от тях успяваме да укротим още в зародиш. Не можеш да строиш къща без гвоздеи и дървен материал. Ако не искаш къщата да бъде построена — скрий гвоздеите и дървения материал. Ако не искаш човек да се вълнува от политиката, не му разказвай двете страни на даден въпрос, за да не го тревожиш — разкрий му само едната. А най-добре не му казвай нищо. Нека изобщо забрави, че съществува нещо, което се нарича война. Ако правителството е некомпетентно, бюрократично или пък налага прекомерни данъци, това все пак е по-добре, отколкото да се тревожи народът. Спокойствие, Монтег. Предлагай на хората конкурси, които могат да спечелят, ако си спомнят думите на колкото се може повече популярни песни или имената на колкото се може повече столици на щати, или пък колко царица е произвел щатът Айова миналата година. Набий в главите им безобидни данни, натъпчи ги с толкова много „факти“, че да се задушат от тях, като същевременно се смятат за „много умни“ поради това, което знаят. Тогава те ще имат чувството, че мислят, че се движат, без всъщност да са се помръднали. И ще бъдат щастливи, защото фактите от този род не се променят. Не ги храни с такива неразбираеми неща като философия или социология, от които да започнат да правят обобщения. Това води до меланхолия. Всеки човек, който може да разглоби една телевизионна стена и след това отново да я сглоби — а сега повечето хора умеят това, — е по-щастлив, отколкото онзи, който се опитва да открие измеренията на вселената и да я прецени, защото вселената не може да бъде измерена или преценена, без човек да се почувствува нищожен и самотен. Зная, опитвал съм го — по дяволите всичко! Затова дайте ни клубове, увеселения, акробати и фокусници,

авантюристи, реактивни коли, мотоциклети-хеликоптери, порнография и наркотици, давайте ни все повече и повече от всичко, което има връзка с автоматичните рефлексии. И ако фабулата е лоша, ако във филма не се казва нищо, ако артистите са бездарни, инжектирай ме с оглушителна електронна музика. Тогава ще имам чувството, че реагирам на пиесата, а всъщност това ще бъде само реакция на органите на осезанието ми към вибрацията. Но аз пет пари не давам, търся само да се забавлявам.

Бийти стана.

— Трябва да си вървя. Лекцията свърши. Надявам се, че ти разясних всичко. Най-важното нещо, което трябва да запомниш, Монтег, е, че ти, аз и другите пазим щастието на хората. Ние трябва да устояваме срещу немощния напор на ония, които с противоречиви теории и мисли искат да направят всички хора нещастни. Ние пазим бента. Дръж се здраво! Не позволявай на стремителния поток от меланхолия и мрачна философия да удави нашия свят. Разчитаме на теб. Не знаая дали разбираш колко необходим си ти, колко необходими сме ние, за да бъде нашият свят все така щастлив, както е сега.

Бийти стисна безжизнената ръка на Монтег. Монтег продължи да седи в леглото, като че ли къщата се сгромолясваше върху него, а той не можеше да се помръдне. Милдред беше изчезнала от прага.

— И накрая още нещо — каза Бийти. — Поне веднъж в кариерата всеки пожарникар го засърбява нещо: „Какво ли се казва в книгите?“ — пита се той. Колко приятно е да се почешеш там, дето те сърби, нали? Е, добре, Монтег, повярвай ми, навремето си аз съм прочел някоя и друга книга, за да разбера за какво става дума, и мога да те уверя, че в книгите нищо не се казва! Нищо, на което можеш да научиш другите, нищо, в което да можеш да повярваш. Ако това са романи, в тях се говори за хора, които не съществуват, които са само плод на въображението. А ако са научни книги, положението е още по-лошо: един професор нарича друг професор „глупак“, един философ се мъчи да надвиква друг. И всички се суят, изличават звездите, изличават дори и слънцето. Ако ги прочетеш, главата ти съвсем ще се обърка! А какво примерно би станало, ако някой пожарникар съвсем случайно, неумишлено, занесе книга у дома си?

Монтег изтръпна. Отворената врата го гледаше като огромно, празно око.

— Съвсем естествена грешка. Най-обикновено любопитство — продължи Бийти. — Ние не се безпокоим, нито се разгневяваме прекалено много. В такива случаи позволяваме на пожарникаря да задържа книгата едно денонощие. Ако след това не я изгори, просто отиваме и я изгаряме вместо него.

— Естествено. — Устата на Монтег бе пресъхнала.

— Е, това е, Монтег. А ти тази нощ може би ще дойдеш за по-късната смяна? Може би тази нощ пак ще се видим?

— Не зная — каза Монтег.

— Какво каза? — В очите на Бийти се появи леко учудване.

Монтег затвори очи.

— Може би ще дойда, по-късно.

— Ако не дойдеш, безспорно много ще ни липсваш — каза Бийти и внимателно прибра лулата в джоба си.

„Никога вече няма да се върна там!“ — помисли си Монтег.

— Гледай да се справиш — каза Бийти.

Той се обърна и излезе през отворената врата.

От прозореца Монтег проследи с поглед Бийти, който влезе в огненожълтата си кола-бръмбар с блестящи черни гуми и потегли.

На отсрещната страна на улицата се виждаха къщите с гладките им фасади. Какво му беше казала Кларис един следобед? „Пред къщите вече няма веранди. Чичо казва, че едно време имало веранди и че понякога вечер хората седели на тях и разговаряли, когато им се говорело, а когато не им се говорело, си седели на люлеещи се столове и просто си мислели за разни неща, обмисляли ги. Чичо казва, че архитектите премахнали верандите, защото уж не били красиви. Но той твърди, че това било само опит да се намери разумно обяснение, докато истинската, скритата причина навярно е била, че не са искали хората да си седят така, без да правят нищо, да се люлеят на столовете и да разговарят. Това не отговаряло на тяхната представа за общуване. Хората говорили прекалено много. Освен това имали време да мислят. Затова премахнали верандите. Премахнали и градините. Сега трудно ще намериш градина, в която да поседнеш. Погледни и мебелите. Вече няма люлеещи се столове. Били прекалено удобни. По-добре хората да

стоят прави и да се движат. Чичо казва... и... чичо казва... чичо...“ — Гласът ѝ заглъхна.

Монтег се обърна и погледна жена си; тя седеше насред гостната и „разговаряше“ с диктора. „Мисис Монтег...“ — казваше ѝ той. И това, и онова, и нещо друго, и още нещо, и още нещо. Специалното приспособление, което им бе струвало сто долара, произнасяше нейното име, макар че дикторът се обръщаше към цялата си анонимна аудитория, и всъщност автоматически попълваше сричките на името ѝ. А друго специално електронно приспособление изменяше движенията на устните му по такъв начин, че те напълно съвпадаха с гласните и съгласните на съответното име. Дикторът беше приятел, и то несъмнено добър приятел... „Мисис Монтег, сега погледнете насам!“

Тя обърна глава, макар че съвсем очевидно не го слушаше.

— Ако не отида на работа тази вечер — каза Монтег, — съвсем лесно е да не отида на работа и утре, повече никога да не отида на работа в пожарната станция.

— Но тази вечер ти все пак ще отидеш на работа, нали? — каза Милдред.

— Още не съм решил. Мъчи ме някакво ужасно чувство. Искam ми се да мачкам и да унищожавам.

— Иди, вземи колата.

— Не, благодаря.

— Ключовете за колата са на нощното шкафче. Когато изпадна в такова състояние, обичам да карам бързо. Вдигам около 95 мили в час и се чувствавам прекрасно. Понякога шофирам цяла нощ и се връщам вкъщи, без дори ти да разбереш. Много е приятно да излезеш извън града. Смазваш зайци, понякога и кучета. Иди, вземи колата!

— Не, този път не ми се ще. Искam да запазя това странно усещане. Боже мой, то просто ме владее. Не мога да го обясня. Но съм така невероятно нещастен, толкова съм ядосан, а не зная защо. Сякаш напълнявам, сякаш се издувам. Имам чувството, че съм таил много неща, а не зная какви. А може би дори ще започна да чета книги.

— Но нали ще те приберат в затвора? — Тя го погледна, като че ли той се намираше зад стъклената стена.

Монтег започна да се облича, като неспокойно се разхождаше из спалнята.

— Да, може би така ще е по-добре. Преди да съм причинил някому зло. Чу ли какво каза Бийти? Чу ли го какво разправяше? Той има отговор на всеки въпрос. И е прав: най-важното е щастието. Всичко се свежда до забавлението. А аз продължавам да седя тук и да си повтарям: не съм щастлив, не съм щастлив.

— Аз пък съм щастлива. — На устата на Милдред цъфна усмивка. — И се гордея с това.

— Ще направя нещо — каза Монтег. — Още не зная какво точно, но ще бъде нещо велико.

— Омръзна ми да слушам такива глупости — каза Милдред и отново обърна поглед към диктора.

Монтег изключи копчето за звука на телевизионната стена и дикторът млъкна.

— Мили! — Той спря за момент. — Този дом е толкова твой, колкото и мой. Смятам, че сега съм длъжен да ти кажа нещо. Трябваше да ти го кажа по-рано, но не смеех да го призная дори пред себе си. Има едни неща, които искам да ти покажа, които от време на време през изтеклата година съм донасял и скривал, без да зная защо, но съм го правил и досега не съм ти казал.

Той взе един стол, бавно го отнесе в хола близо до входната врата, качи се на него и за минутка застана като статуя на пиедестал, докато жена му стоеше пред него в очакване. След това той протегна ръка, дръпна решетката на климатичната инсталация, бръкна дълбоко навътре вдясно, отмести втора металическа решетка и измъкна една книга. Без да я погледне, той я пусна на пода. Отново пхна ръка, извади още две книги и ги пусна на пода. Ръката му непрестанно се движеше и хвърляше книги на пода — малки, големи, жълти, червени, зелени. Като свърши, той погледна към двайсетината книги, които лежаха в краката на жена му.

— Прощавай — каза той. — Не мислех, че ще дойде момент, когато ще замеся и теб в цялата тая история.

Милдред отстъпи, като че ли внезапно се беше натъкнала на множество мишки, изскочили от пода. Той чу как се ускори дъхът ѝ, видя как лицето ѝ побледнява и очите ѝ широко се разтварят. Тя започна да повтаря името му, веднъж, два пъти, три пъти. След това,

стенейки, се хвърли към книгите, взе една и се втурна към шахтата за изгаряне на смет в кухнята.

Монтег я сграбчи, тя изпищя, той я стисна здраво, а тя се опита да се отскубне, като го дращеше с нокти.

— Недей, Мили, недей! Почакай! Спри, чуваш ли! Ти не знаеш... спри! — Той ѝ удари плесница, сграбчи я и отново я разтърси.

Тя пак произнесе името му и закрещя.

— Мили! — каза той. — Чуй ме! Изслушай ме само за секунда! Нищо не можем да направим. Не можем да изгорим тези книги! Искам да ги погледна, да им хвърля едно око. И ако е вярно това, което казва капитанът, тогава ще ги изгорим заедно, повярвай ми, ще ги изгорим заедно с теб! Трябва да ми помогнеш! — Той се взря в лицето ѝ, хвана брадичката ѝ и я вдигна. Той не гледаше само нея, а в лицето ѝ търсеше и себе си, търсеше съгласие за онова, което се готвеше да направи. — Харесва ли ни, или не, ние вече сме се забъркали в тая история. През всичките тези години не съм искал нищо от теб, но сега искам, умолявам те! Нали все пак трябва да започнем отнякъде, да си обясним каква е цялата тая бъркотия с нас, с теб и хапчетата, и колата ти, с мен и моята работа. Ние сме тръгнали право към пропастта, Мили! Но, господи, аз не искам да полетя в нея! Това няма да е лесно. Ние не знаем откъде да започнем, но може би ще успеем да сглобим отделните части и да си помогнем един на друг. Точно сега толкова много ми трябваш, Мили, толкова много. Ако поне мъничко ме обичаш, ще потърпиш ден-два това положение, това е всичко, което искам от теб, после ще му сложим край; обещавам ти, кълна ти се! Ако в тези книги има нещо малко, мъничко нещо сред цялата бъркотия, може би пък ще успеем да го предадем на някой друг.

Милдред вече не се съпротивяваше и той я пусна. Олюлявайки се, я се отдръпна от него, плъзна се по стената и седна на пода, втренчила поглед в книгите. Кракът ѝ докосна една от тях и тя веднага го отмести.

— Онази жена снощи. Мили... ти не беше там. Не видя лицето ѝ. А Кларис? Ти никога не си говорила с нея. А аз съм говорил. И хора като Бийти се плашат от нея. Не мога да разбера защо! Защо се плашат от човек като нея? Но снощи в пожарната станция аз непрестанно я сравнявах с пожарникарите и изведнъж разбрах, че ги ненавиждам, че

ненавиждам дори себе си. И си помислих, че най-добре би било, ако изгаряха самите пожарникари.

— Гай!

Електрическият глас от входната врата зашептя тихичко: „Мисис Монтег, мисис Монтег, имате посетител, мисис Монтег, мисис Монтег, имате посетител...“

Съвсем тихичко.

Те втренчиха поглед във вратата, а след това в книгите, разхвърляни на купчинки по пода.

— Бийти! — каза Милдред.

— Не може да бъде Бийти.

— Върнал се е! — прошепна тя.

Откъм входната врата отново се чу шепот: „Имате посетител...“

— Няма да отваряме! — Монтег се облегна на стената, после бавно приклепна и смутено започна да побутва книгите с палеца си, с показалеца си. Трепереше и много му се искаше пак да натика книгите зад решетката на вентилатора, но знаеше, че няма сили отново да се изправи лице срещу лице с Бийти. Отпусна се и седна, а гласът от входната врата отново се обади, този път по-настойчиво. Монтег взе една малка книжка от пода.

— Откъде да започнем? — Той разтвори книгата по средата и се загледа в текста. — Смятам, че ще е най-добре да започнем от началото.

— Той ще влезе — каза Милдред — и ще ни изгори заедно с книгите!

Гласът от входната врата най-сетне млъкна. Последва тишина. Монтег усети, че има някой зад вратата, че някой стои там и се ослушва. След това чу стъпки, които се отдалечиха по пътеката и през полянката.

— Да видим какво пише тук — каза Монтег.

Той произнесе думите задъхано, с мъчително усилие. Прехвърли десетина страници и най-после се спря на някакъв текст:

„Изчислено е, че независимо един от друг единайсет хиляди души са били осъдени на смърт, защото не са се съгласили да чупят яйцата си откъм острия им край.“

— Какво значи това? — обади се Милдред, която седеше в другия край на хола. — Не виждам никакъв смисъл! Капитанът беше прав!

— Чакай, чакай! — каза Монтег. — Ще започнем отново, от началото.

---

[1] В Америка в началото на XIX в. се появяват пътуващи трупи от музиканти и артисти, изпълняващи негърски фолклор. — Б.пр. ↑

[2] Една Милей (1892–1950) — американска поетеса, известна с изящните си остроумни стихове. — Б.пр. ↑

[3] Метод за търговска реклама. Ако купиш определено количество стока от дадена марка, изпращаш на фирмата събраните капаци от консервени кутии, буркани и пр. и получаваш премия. — Б.пр. ↑

[4] Юношеска „игра“, разпространена в САЩ, в която двама младежи препускат е голяма скорост един срещу друг с колите си по средата на шосето и този, който пръв се отклони в своята половина на шосето, е „страхливец“. Английското наименование е *chiksep*, което освен „пиле“ в разговорния език означава и „страхливец“. — Б.пр. ↑

[5] Северноамериканска политическа и религиозна секта, основана в 1827 г., чиято вяра е смесица от християнство и многобожие. — Б.р. ↑

ВТОРА ЧАСТ

СИТОТО И ПЯСЪКЪТ

Те четеха през дългия следобед, а студеният ноемврийски дъжд се сипеше от небето върху притихналата къща. Седяха в хола, защото гостната изглеждаше празна и сива, когато стените ѝ не искряха от оранжеви и жълти конфети, без фойерверките и без жените в златисти рокли и мъжете в костюми от черно кадифе, които, подобно на фокусници, измъкваха петдесеткилограмови зайци от сребърните си цилиндри. Гостната беше мъртва, но Милдред непрестанно поглеждаше натам с безизразно лице, докато Монтег крачеше из стаята и сядаше по турски на пода; той прочиташе на глас някои страници по десет пъти.

„Не може точно да се определи моментът, в който се поражда приятелството. Както когато пълниш капка по капка някакъв съд с вода, най-сетне идва една капка, която го препълва, така и в поредицата от прояви на приятелство идва една, която грабва сърцето ти.“

Монтег спря да чете и се вслуша в ромолето на дъжда.

— Дали не стана така с мен и с девойката от съседната къща? Толкова се мъчих да го разбера!

— Тя е мъртва. За бога, нека говорим за някой, който е жив.

Монтег не погледна жена си, а разтреперан прекоси хола, отиде в кухнята и дълго време стоя там, наблюдавайки как дъждът се блъска в прозорците; когато се успокои, той се върна сред сивата светлина на хола.

Разтвори друга книга.

— Любимата тема — Аз!

Погледна косо към телевизионната стена.

— Любимата тема — Аз!

— Виж, *това* го разбирам — каза Милдред.

— Но любимата тема на Кларис не беше нейната собствена личност. Тя се интересуваше от всички други хора, включително и от мен. Тя беше първият човек, който от толкова години насам истински ми хареса. Тя беше първият човек, който ме погледна право в очите, като че ли аз имах някакво значение. — Той вдигна от пода двете книги. — Тези хора отдавна са умрели, но знаая, че думите им по един или друг начин сочат към Кларис.

Отвън, в дъжда, откъм входната врата се чу тихо дращение.

Монтег замръзна на място. Милдред отвори уста и се прилепи до стената.

— Зад вратата... има някой... защо ли електронният глас не ни предупреждава?

— Аз го изключих.

Изпод вратата се чу леко сумтене, леко дихание на електрическа пара.

Милдред се изсмя:

— Та това е някакво куче. Искаш ли да го изгоня?

— Не мърдай от мястото си!

Тишина. Студеният дъжд продължаваше да вали. А изпод заключената врата се излъчваше мирисът на електрически заряд.

— Хайде да продължим — спокойно каза Монтег.

Милдред ритна една от книгите.

— Книгите не са хора. Ти четеш, аз гледам наоколо, но никого не виждам!

Той погледна към гостната — мъртва и сива като водите на океан, който би загъмжал от живот, ако включеше електронното слънце.

— А моето „семейство“ — каза Милдред, — виж, това са живи хора. Те ми казват разни неща; аз се смея, те се смеят. Ами цветовете!

— Да, разбирам!

— И освен това, ако капитан Бийти узнае за тези книги... — Тя се замисли. На лицето ѝ се изписа удивление, после ужас. — Та той може да дойде и да изгори къщата и моето „семейство“! Това е ужасно! Помисли само колко пари сме похарчили. Защо да чета? За какво?

— За какво? Защо? — каза Монтег. — Онази вечер видях най-отвратителната змия на света. Тя беше мъртва, а всъщност беше жива. Тя гледаше, а всъщност нищо не виждаше. Искаш ли да видиш тази змия? Тя се намира в службата за бърза помощ, където вече е попълнен картон за всички мръсотии, които е изсмукала от теб. Искаш ли да отидеш и да погледнеш в тази картотека? Може би ще намериш картоната под името „Гай Монтег“ или под рубриката „Страх“ или „Война“. А искаш ли да отидеш в оная къща, която изгорихме снощи? Да разровиш пепелта и да потърсиш костите на оная жена, която изгоря заедно със собствения си дом. А Кларис Макклелан, нея къде да я търсим? В моргата ли? Слушай!

Бомбардировачите прорязаха небето над къщата, задъхвайки се, шептейки, свистейки подобно на огромен невидим вентилатор, който се върти в празно пространство.

— Господи боже! — каза Монтег. — Защо небето непрекъснато е пълно с тия проклети неща! Защо, по дяволите, тези бомбардировачи се издигат там всяка секунда от живота ни! Защо никой не говори по този въпрос! Нали вече спечелихме две атомни войни. Дали забравихме света, защото ние тук така добре се забавляваме? Дали защото сме толкова богати, а останалите хора по света са толкова бедни, та просто пет пари не даваме за тях? Чувал съм да казват, че светът умира от глад, докато ние сме сити и пресити. Вярно ли е, че хората по света упорито се трудят, докато ние се забавляваме? Затова ли толкова много ни мразят? Някога, преди години, чувах, че наистина ни мразят. *Ти* знаеш ли защо ни мразят? Аз не знам, в това съм сигурен! Може би книгите поне наполовина ще ни измъкнат от това неведение. *Може би* те ще ни попречат да повтаряме същите проклети и налудничави грешки! Не съм чувал идиотските копелета в твоята гостна да говорят по този въпрос. Боже мой, Мили, не *разбираш ли*? Само един час дневно с тези книги, и може би...

Телефонът иззвъня. Мили сграбчи слушалката.

— Ани! — ухили се тя. — Да, тази вечер е Белият клоун!

Монтег отиде в кухнята и захвърли книгата. „Монтег — каза си той, — ти наистина си глупак. А оттук нататък какво ще правиш? Ще предадеш ли книгите, ще забравиш ли цялата история?“ Той разтвори книгата и започна да чете, за да не чува смеха на Милдред.

„Бедната Мили! — помисли си той. — Бедни Монтег, и ти нищо не разбираш. Но къде толкова късно ще намериш помощ, къде толкова късно ще намериш учител?“

Чакай! Той затвори очи. Ами да, разбира се! В паметта му отново изплува раззелененият парк. Напоследък този спомен много често го навестяваше, но сега Монтег съвсем ясно си възстанови какво се бе случило един ден преди година в градския парк, когато бе видял оня старец с черния костюм бързо да скрива нещо под палтото си... Старецът бе скочил, като че искаше да избяга. А Монтег беше извикал:

— Стойте!

— Нищо не съм направил!

— Че кой твърди обратното?

Известно време те седяха там, сред зелената мека светлина, без да продумат, и след това Монтег заговори за времето, а старецът му отвърщаше с тих глас. Това бе една странно тиха среща. Старецът му призна, че е бивш професор по английски език и че е бил изхвърлен на улицата преди четирийсет години, когато и последният университет за хуманитарни науки е бил закрит поради липса на студенти и средства. Името му бе Фейбър и когато най-сетне страхът му попремина, той заговори с напевен глас, загледан в небето, дърветата и зеления парк, и след като измина цял час, каза на Монтег нещо, което прозвуча като неримувано стихотворение. После старецът стана още по-смел и взе да рецитира стихове. Държеше ръката си в левия джоб на палтото и изговаряше думите нежно, а Монтег знаеше, че ако протегне ръка, изпод палтото на стареца ще измъкне стихосбирка. Но той не протегна ръка. Ръцете му останаха върху коленете, изтръпнали, неподвижни. „Аз не говоря за самите неща, сър — бе казал Фейбър. — Говоря за смисъла на нещата. Седя тук и зная, че живея.“

Всъщност това бе всичко. Един час монолог, едно стихотворение, една-две забележки и после, без да е ставало дума, че Монтег е пожарникар, Фейбър с трепереща ръка бе написал адреса си на късче хартия: „За вашите картотеки — бе добавил той, — в случай че решите да ми се разсърдите.“

„Но аз не ви се сърдя“ — бе отвърнал Монтег с изненада.

В хола Милдред се смееше истерично.

Монтег отиде до шкафчето си в спалнята, прелисти тефтерчето си, докато стигна до бележката: „Случаи за евентуално проучване.“

Там беше и името на Фейбър. Той не го бе съобщил, но не бе го и зачеркнал.

Набра номера по деривата. На другия край на жицата апаратът повика десетина пъти името на Фейбър, преди да се обади слабият глас на професора. Монтег каза името си. Последва продължително мълчание.

— Да, кажете, мистър Монтег?

— Професор Фейбър, искам да ви задам един доста необикновен въпрос. Колко екземпляра от Библията са останали в нашата страна?

— Не разбирам за какво говорите!

— Искам да зная дали въобще са останали някакви екземпляри.

— Това е клопка! Не мога да разговарям с всекиго по телефона!

— Колко екземпляра са останали от произведенията на Шекспир и Платон?

— Нито един! Знаете го не по-зле от мен! Нито един!

Фейбър затвори телефона.

Монтег отпусна слушалката. Нито един. Той, разбира се, знаеше това от списъците в пожарната станция. Но, неизвестно защо, му се искаше да го чуе и от устата на Фейбър.

В хола лицето на Милдред преливаше от радостно вълнение:

— Моите приятелки ще ми дойдат на гости!

Монтег ѝ показва една книга.

— Това е Старият и Новият завет и...

— Не започвай отново!

— Това може би е последният екземпляр в нашата част на света.

— Ще го върнеш тази вечер, нали? Капитан Бийти сигурно знае, че го имаш.

— Едва ли знае точно коя книга съм откраднал. Но с коя друга да я сменя? Джеферсън ли да му предам? Или Торо! Коя книга е най-малко ценна? И ако предам някоя друга, а Бийти знае точно коя съм взел, той ще се досети, че тук имаме цяла библиотека!

Устните на Милдред конвулсивно се свиха:

— Виждаш ли какво правиш! Ще ни погубиш! Кой е по-важен, аз или тая Библия? — Тя вече беше започнала да крещи и седеше там, прилична на восъчна кукла, която се топи от собствената си температура.

Той сякаш чуваше гласа на Бийти:

„Седни, Монтег! Гледай! Нежно като листенцата на цвете. Запалваш първата страница, запалваш втората страница. Всяка от тях се превръща в черна пеперуда. Красиво е, нали? Запалваш третата страница от втората и продължаваш така, като че палиш цигара от цигара, и глава по глава изгаряш всичките глупости, които се крият в думите, всички лъжливи обещания, всички изтъркани идеи, всички остарели философии.“ Бийти стоеше там, леко изпотен, а подът пред него бе затрупан от рояци черни молци, загинали в една-единствена буря.

Милдред спря да крещи също така внезапно, както беше започнала. Монтег не ѝ обръщаше внимание.

— Може да се направи само едно нещо — каза той. — До довечера, когато трябва да предам книгата на Бийти, да извадя второ копие.

— Нали тази вечер ще бъдеш тук за програмата на Белия клоун, когато ще дойдат приятелките ми? — извика Мили.

Монтег се спря пред вратата, без да се обръща.

— Мили?

Мълчание.

— Какво?

— Мили? Обича ли те Белият клоун?

Никакъв отговор.

— Мили, обича ли... — Той облиза устните си. — Твоето „семейство“ обича ли те, обича ли те много, обича ли те от сърце и душа, Мили?

Усети, че зад гърба му тя бавно примига.

— Що за глупав въпрос?

Искаше му се да заплаче, но не успя; в очите му не се появиха сълзи.

— Ако видиш онова куче отвън — каза Милдред, — ритни го вместо мен.

Той се поколеба, послуша се. Отвори вратата и излезе навън.

Дъждът беше спрял и слънцето залязваше в ясното небе. Улицата, полянката и стълбището бяха пусти. Той въздъхна с облекчение.

След това тръшна вратата зад себе си.

Беше в подземната железница.

„Вцепенен съм — помисли си той. — Кога всъщност се появи тази безчувственост на лицето? А в тялото ми? Онази нощ, когато ритнах в мрака флакончето с таблетки, сякаш ритнах заровена мина.

Всичко ще се оправи — каза си той. — За това ще трябва време, но ще го направя или пък Фейбър ще ми помогне. Някой някъде ще възвърне израза на лицето ми, ще направи ръцете ми такива, каквито бяха преди. Дори и усмивката — помисли си той, — старата усмивка на загорялото лице, и нея я няма. А без нея съм загубен.“

Тунелът летеше край него — кремави плочки, мрак, кремави плочки, мрак, цифри и мрак, и още мрак, и всичко се сливаше в едно.

Веднъж като дете бе седял посред пладне на една пясъчна дюна край морето под безоблачното синьо небе и палещото слънце и се бе опитвал да напълни едно сито с пясък, защото някакъв безсърдечен братовчед му беше казал: „Напълни това сито и ще ти дам десет цента!“ И колкото по-бързо бе сипвал пясъка, толкова по-бързо пясъкът се бе процеждал с горещ шепот през ситото. Ръцете му се бяха изморили, пясъкът падаше, а ситото си оставаше празно. Седнал на дюната в горещия юлски ден, той бе усетил как по бузите му безшумно се стичат сълзи.

Сега, когато пневматичният влак го подрусваше из мъртвите подземия на града, той си спомни ужасната логика на това сито, сведе очи и видя, че държи Библията разтворена. Във вагона имаше хора, но той стискаше книгата в ръце и му хрумна нелепата мисъл: ако четеш бързо и прочетеш всичко, може би част от пясъка ще се задържи в ситото. Но той четеше, а думите изчезваха и той си мислеше: след няколко часа ще дойде Бийти и ще трябва да му предам книгата. Затова нито едно изречение не трябва да ми убегне, трябва да запомня всеки ред. Ще си наложа да го направя.

Той стисна книгата в ръцете си.

Затръбиха тромпети:

— Паста за зъби ДЕНАМ!

„Млъкни — помисли си Монтег. — Мисли за лилиите в полето!“

— Паста за зъби ДЕНАМ!

„Те са безгрижни...“

— Пастата за зъби...

„Мисли за лилиите в полето, млъкни, млъкни!“

— ДЕНАМ!

Той пак разтвори книгата и започна трескаво да прелиства страниците ѝ и да ги опипва, като че ли беше сляп, а очите му, без да премигват, се втренчваха във формата на отделните букви.

— ДЕНАМ! Пише се Д-Е-Н...

„Безгрижни са и...”

Яростен шепот на горещ пясък, преминаващ през празно сито.

— Само ДЕНАМ!

„Мисли за лилиите, лилиите, лилиите...”

— ДЕНАМ дезинфекцира!

„Млъкни! Млъкни! Млъкни!” — това бе такава отчаяна молба, такъв ужасяващ вик, че без да усети, Монтег се бе изправил, а смаяните пътници в шумния вагон го гледаха с недоумение и се отдръпваха в страни от този човек с разтворена книга в ръка, с безумно, подпухнало лице, с пресъхнали устни, които се движеха безмълвно. Същите тези хора, които само преди секунда седяха и отмерваха с крак ритъма: „Зъб-на па-ста «Де-нам»! Чу-ден зъ-бен крем «Де-нам», «Де-нам»! Па-ста, па-ста — па-ста“, едно, две — едно, две, три — едно, две, три — едно, две, три. Същите хора, чиито устни беззвучно произнасяха думите: „Зъбна паста ДЕНАМ“. И сякаш да си отмъсти, радиото на влака избулва върху Монтег лавина от музика, изпълнявана върху олово, мед, сребро, хром и пиринч. Трясъкът принуди хората да се смирят; те не избягаха; нямаше къде да бягат. Огромният пневматичен влак потъна в своята подземна шахта.

„Лилиите в полето!”

ДЕНАМ!

„Казах *лилиите*...”

Хората го изгледаха смаяно.

— Извикайте кондуктора!

— Този човек е полуд...

— Станция Ноул Вю.

Влакът спря със свистене.

— Станция Ноул Вю — вик.

ДЕНАМ — шепот.

Устните на Монтег едва се движеха: „Лилиите...”

Вратата на вагона се отвори със съскане. Монтег стоеше неподвижен. Вратата въздъхна, започна да се затваря. Едва тогава, крещейки безмълвно той се хвърли напред, разблъска другите пътници

и в последния миг се измъкна през затварящата се врата. Не се качи на ескалатора, а се втурна нагоре по облицованите с бели плочки тунели, защото искаше да чувства, че краката му се местят, че ръцете му се движат, че дробовете му се свиват и отпускат, че гърлото му пресъхва от допира с въздуха. Зад него се носеше ехото: ДЕНАМ! ДЕНАМ! ДЕНАМ! Влакът изсъска като змия и изчезна в дупката си.

— Кой е?

— Монтег!

— Какво искате?

— Отворете ми!

— Нищо не съм направил!

— По дяволите, сам съм!

— Заклевате ли се?

— Кълна ви се!

Вратата бавно се отвори и Фейбър се показа на входа. На светлината той изглеждаше много стар, много немощен и много изплашен. Старецът имаше вид като че ли дълго време не беше излизал от дома. Не се различаваше много от белите измазани стени на къщата. Кожата на лицето и устните му беше бяла, косата му беше бяла, бледосините му очи бяха избелели. После погледът му се спря върху книгата, която Монтег носеше под мишницата си, и той престана да изглежда така стар и така немощен. Страхът му постепенно премина.

— Простете. Човек трябва да бъде предпазлив.

Очите му не можеха да се отделят от книгата под мишницата на Монтег.

— Значи, вярно е.

Монтег влезе. Вратата се затвори зад него.

— Седнете. — Фейбър вървеше заднишком, сякаш се боеше, че книгата може да изчезне дори ако за миг откъсне поглед от нея. Спалнята зад него беше отворена и вътре, върху едно бюро, се валяха в безпорядък апаратури и стоманени инструменти. Монтег успя само да ги зърне, защото Фейбър, виждайки, че вниманието на Монтег се отклонява, бързо се извърна, затвори вратата към спалнята и застана пред нея, стискайки бравата с трепереща ръка. Погледът му колебливо

се върна към Монтег, който вече седеше, сложил книгата върху коленете си.

— Книгата... вие откъде?...

— Откраднах я.

Фейбър за пръв път вдигна глава и погледна Монтег в очите.

— Вие сте смел човек.

— Не — каза Монтег. — Но жена ми е на смъртно легло. Един мой приятел вече умря. Един друг човек, който можеше да ми бъде приятел, бе изгорен преди по-малко от двайсет и четири часа. Вие сте единственият, който знаех, че може да ми помогне. Да прогледна. Да прогледна...

Ръцете на Фейбър нервно потръпваха върху коленете му.

— Може ли?

— Моля! — Монтег му подаде книгата.

— Толкова време мина. Аз не съм религиозен. Но толкова време мина. — Фейбър започна да прелиства страниците, спирайки се тук-там, за да прочете някой ред. — Точно такава е, каквато си я спомням. Господи, как са я променили днес в нашите „гостни“! Сега Христос е член на „семейството“. Често се питам дали бог би познал собствения си син, така както сме го наконтили, или по-скоро така както, сме го окарикурирали. Когато не прави рекламни намеци за някои стоки, които всеки вярващ непременно трябва да си купи, прилича на къс захаросана дъвка. — Фейбър помириша книгата. — Знаете ли, че книгите миришат на индийско орехче или на някаква друга подправка от далечна страна? Когато бях малък, така обичах да ги мириша. Господи, колко хубави книги имаше едно време, преди да позволим да ги унищожат!... — Фейбър продължи да прелиства книгата. — Мистър Монтег, пред вас стои един страхливец. Много отдавна разбрах накъде отиват работите. Но не казах нищо. Аз бях един от невинните, които можеха да вдигнат глас още когато никой не искаше да слуша „виновните“, но не казах нито дума и самият станах виновен. И когато в края на краищата създадох институцията на пожарникарите, за да изгарят книгите, аз само промърморих веднъж-дваж и се примирих, защото тогава вече нямаше кой да мърмори и да крещи заедно с мен. А сега е много късно. — Фейбър затвори Библията. — Но кажете ми, защо дойдохте тук?

— Вече никой никого не слуша. Не мога да говоря на телевизионните стени, защото те ми крещят. Не мога да говоря с жена си, защото тя слуша стените. Искам просто някой да чуе това, което имам да кажа. И може би ако говоря достатъчно дълго, думите ми ще придобият някакъв смисъл. От вас искам да ме научите да разбирам онова, което чета.

Фейбър се вгледа в продълговатото лице на Монтег със синкавопепелявите бузи.

— А какво ви разтърси? Какво изтръгна факела от ръцете ви?

— Не зная. Имаме всичко необходимо, за да бъдем щастливи, но не сме щастливи. Нещо липсва. Огледах се наоколо. Единственото нещо, за което с положителност зная, че липсва, това са книгите, които съм изгорил през последните десет-двайсет години. Затова си помислих, че книгите може да помогнат.

— Вие сте безнадежден романтик — каза Фейбър. — Това би звучало смешно, ако не беше толкова сериозно. Вие всъщност нямате нужда от книги, а от някои от нещата, които едно време се казваха в книгите. Същите неща би могло и днес да ги има в програмите на „семействата“ в телевизионните гостни. Програмите на радиото или телевизията и днес биха могли да бъдат проводник на знания, но не са. Не, не само от книги имате нужда вие! Търсете онова, от което имате нужда, навсякъде, където можете да го намерите — в стари грамофонни плочи, стари филми, стари приятели; търсете го в природата, търсете го у самия себе си. Книгите бяха само един от онези сандъци, в които пазим много неща, които се боим, че ще забравим. В тях няма нищо магическо. Магическото се крие само в онова, което книгите казват, в начина, по който те съшиват една с друга отделните части на вселената, така че тя да ни изглежда като нещо цяло. Вие, естествено, не сте могли да знаете това, естествено, все още не можете да разберете какво искам да ви кажа, като ви разправам всичко това. Но интуицията не ви лъже, а това е важното. Липсват три неща.

На първо място, знаете ли защо книги като тази са толкова ценни? Защото в тях има качество. А какво означава думата качество? За мен това означава жива тъкан. Тази книга има *пори*. Тя има своя физиономия. Можеш да я сложиш под микроскоп и ако погледнеш през лещата, ще видиш живота, който се движи в безкрайното си

многообразие. Колкото повече „пори“ има на квадратен инч хартия, толкова по-правдиво са отразени подробностите от живота, толкова по-начетен ще станеш. Поне такава е *моята* дефиниция. *Многозначителни тънкости. Неподозирани тънкости.* Добрите писатели се докосват до самия живот. Посредствените само погалват отгоре-отгоре. Слабите го изопачават и го хвърлят на боклука.

Сега разбирате ли защо хората мразят книгите и се страхуват от тях? Книгите показват порите по лицето на живота. Хората, които обичат спокойствието, искат да виждат само лица, изваяни от восък, лица без пори, без коси, без израз. Живеем във време, когато цветята се опитват да живеят чрез други цветя, вместо да растат върху чернозема под благодатния дъжд. Дори и фойерверките, колкото и красиви да са те, са резултат от химията на земята. И все пак ние си въобразяваме, че можем да растем, хранейки се с цветя и фойерверки, без да завършим химическия цикъл, който ни връща към действителността. Знаете ли легендата за Херкулес и гиганта Антей, който бил непобедим, докато краката му опирали твърдо о земята? Но когато Херкулес го изтръгнал от земята и го издигнал във въздуха, той мигом загинал. Ако днес за нас, за нашия град и за нашето време в тази легенда не се крие поука, тогава побърканият съм аз. Ето това е първото нещо, от което казах, че имаме нужда. Качество, тъкан на нашите познания.

— А второто?

— Свободно време.

— Но ние имаме толкова много свободно време!

— Свободно време, да! Но имаме ли време да мислим? Ако не караш колата си със сто мили в час, бързина, при която не можеш да мислиш за нищо друго освен за опасността, тогава играеш на някаква игра или седиш в стая и гледаш четирите телевизионни стени, без да можеш да спориш с тях. Защо? Защото телевизията — това е „действителността“. Тя има непосредствен контакт с теб, тя има измерения. Казва ти какво да мислиш и го набива в главата ти с гръм и трясък. Тя *не може* да не бъде права. Всичко, което ти казва, *изглежда* така правдоподобно! Тя толкова бързо те кара да възприемаш нейните собствени заключения, че твоят разум дори няма време да протестира и да каже: „Що за глупост!“

— Действителни хора всъщност са само членовете на „семейството“.

— Какво казахте?

— Жена ми смята, че книгите не са „действителни“.

— Слава богу! Тях можеш да ги затвориш и да им кажеш: „Почакайте за момент!“ Можеш да им бъдеш върховен господар. Но кой някога е успял да се изтръгне от ноктите, които се вкопчват в теб, когато пуснеш корени в една телевизионна гостна? Тя те превръща в каквото си иска. Средата, която тя създава, е толкова реална, колкото и светът. Тя се *превръща* в истина и *става* истина. Книгите можеш да обориш с разсъждения. Но въпреки всичките мои знания и целия ми скептицизъм никога не съм успявал да споря с цветен симфоничен оркестър от сто души и в три измерения, нито пък да стана част от една такава невероятна „гостна“. Както виждате, моята гостна се състои само от четири измазани стени. А това тук — той показва в протегнатата си ръка две малки каучукови тампончета, — това е за ушите ми, когато пътувам в реактивната подземна железница.

— Пастата за зъби ДЕНАМ — със затворени очи каза Монтег. — А оттук нататък какво ще правим? Книгите ще ни помогнат ли?

— Само ако ни бъде предоставено третото нещо, от което се нуждаем. Както казах, първото нещо е качеството на нашите познания. Второто — необходимото свободно време, за да ги усвоим. Третото — това е правото да действваме въз основа на онова, което сме научили от взаимодействието между първите две неща. А на мен не ми се вярва, че един много стар човек и един сърдит пожарникар биха могли толкова късно да направят нещо по този въпрос...

— Аз мога да се снабдя с книги.

— Много е рисковано.

— В това всъщност се крие красотата на смъртта: когато няма какво да губиш, поемаш всякакъв риск.

— Ето, че казахте нещо интересно — засмя се Фейбър, — при това без да сте го прочели някъде.

— А в книгите има ли *такива неща*? Аз просто го казах така, без да се замислям!

— Толкова по-добре! Това значи, че не сте го измислили заради мен или заради някой друг, дори не и заради самия себе си.

Монтег се наведе напред.

— Днес следобед си помислих: ако наистина се окаже, че книгите са ценни, ние бихме могли да намерим печатарска машина и

да отпечатваме по няколко екземпляра...

— Ние?

— Вие и аз.

— О, не! — Фейбър се изправи.

— Но позволете ми поне да ви разкрия моя план...

— Ако настоявате да ми го разкриете, ще трябва да ви помоля да си отидете.

— Но това не ви ли интересува?

— Не, ако ще ми говорите неща, заради които биха могли да ме изгорят. Бих ви изслушал единствено ако предложите някакво средство да бъде унищожена самата институция на пожарните станции. Например, ако предложите да отпечатваме книги и да намерим начин да ги скрием в домовете на пожарникарите из цялата страна, за да посеем семената на съмнението сред тези подпалвачи. Вижте, тогава ще ви кажа браво!

— Искате да подхвърлим книгите в къщите им, да дадем сигнал за тревога и после да гледаме как изгарят къщите на пожарникарите, така ли?

Фейбър вдигна вежди и погледна Монтег, като че ли виждаше непознат.

— Аз само се пошегувах.

— Ако смятате, че си заслужава, да опитаме, но бих искал да имам вашата дума, че това ще помогне.

— За такива неща не може да се даде гаранция! В края на краищата дори навремето, когато разполагахме с всички желани книги, пак търсехме най-високата скала, за да се хвърлим. Но ние наистина трябва да наберем сили. Наистина са ни нужни знания. И може би след хиляда години ще започнем да търсим по-ниски скали. Книгите съществуват, за да ни напомнят какви магарета и глупаци сме. Те са като преторианската гвардия на Цезар, която сред грохота на парада му шепнела: „Цезаре, помни, че си смъртен!“ Малцина от нас имат възможност да отидат навсякъде, да разговарят с всекиго, да опознаят всички градове в света; ние нямаме нито време, нито пари, нито чак толкова много приятели. Нещата, които вие търсите, Монтег, съществуват на света, но обикновеният човек може да опознае деветдесет и девет на сто от тях единствено посредством книгите. Не искайте никакви гаранции. И не разчитайте, че спасението е в едно-

единствено нещо, било то човек, машина или библиотека. Помогнете и вие колкото можете, а ако вземете да се давите, поне ще умрете със съзнанието, че сте заплували по посока на брега.

Фейбър стана и започна да крачи из стаята.

— Е, и? — попита Монтег.

— Напълно сериозен ли сте?

— Напълно!

— Това е коварен план, казвам ви го направо. — Фейбър нервно погледна към вратата на спалнята си. — Пожарните станции из цялата страна да изгорят, да бъдат унищожени като огнища на предателство. Ей богу! Саламандърът да разкъса собствената си опашка.

— Аз имам списък с адресите на пожарникарите из цялата страна. Ако създадем някаква подмолна...

— Лошото е, че не можем да се доверяваме на хората. Кой ще запалва пожарите — вие, аз и още кой?

— Няма ли професори като вас, бивши писатели, историци, лингвисти?...

— Те или са мъртви, или са много стари.

— Колкото са по-стари, толкова по-добре; никой няма да им обръща внимание. Признайте си, че познавате десетки такива хора!

— О, вземете само актьорите! Мнозина вече дълги години не са играли пиесите на Пирандело, Шоу или Шекспир, защото в тези пиеси се проявява прекалено голямо *разбиране* на живота. Бихме могли да се възползуваме от техния гняв. Бихме могли да се възползуваме и от основателния гняв на историците, които вече четирийсет години не са написали нито ред. Наистина бихме могли да основем курсове, за да учим хората да четат и мислят.

— А защо не?

— Защото това е нищо. Цялата ни култура е простреляна в гърдите. Скелетът ѝ трябва да бъде претопен и излят наново. Господи, това не е така просто, както да вземеш книга, която си захвърлил преди половин век. Не забравяйте впрочем, че все по-рядко се случва на пожарникарите да горят книги. Хората престанаха да четат по свое собствено желание. От време на време вие устройвате по някое цирково представление, вдигате във въздуха сгради и тълпите се трупат, за да наблюдават красивото зрелище на пожара, но това всъщност е само някаква жалка интермедия, която едва ли е нужна, за

да бъдат държани хората в подчинение. Вече тъй малко хора се бунтуват. А повечето от тях, като мен, лесно се плашат. Можете ли да танцувате по-бързо от Белия клоун, да крещите по-силно от „фокусника“ и от „семействата“ на телевизионните екрани? Ако можете, ще си пробиее път, Монтег. Във всеки случай вие сте луд. Хората *наистина* се забавляват.

— Да, самоубиват се! Убиват!

Докато говореха, чуваха ескадрила бомбардировачи, която летеше на изток, но едва сега двамата мъже млъкнаха и се вслушаха, чувствайки как грохотът на реактивните мотори ги разтърсва целите.

— Търпение, Монтег. Нека оставим войната сама да изключи копчетата на „семействата“. Нашата цивилизация се разпада на съставните си части. Стойте настрана от центрофугата.

— Но нали все някой трябва да бъде готов, след като всичко се сгромолясва?

— Някой? Кой? Хора, които ще цитират Милтън? Или хора, които ще казват: чувал съм за Софокъл? Или хора, които ще напомнят на оцелелите, че и човекът си има своите добри страни? Те само ще съберат останалите камъни и ще започнат да ги хвърлят един срещу друг. Идете си вкъщи, Монтег. Легнете си. Защо ще пропилявате последните си часове, тичайки напред-назад из клетката си, отричайки, че сте пленник?

— Значи идеята вече не ви интересува?

— Интересува ме толкова много, че направо се поболявам.

— И въпреки това не искате да ми помогнете?

— Лека нощ, лека нощ.

Ръцете на Монтег сграбчиха Библията. Той видя какво са направили ръцете му и се изненада.

— Искате ли да притежавате тази книга?

— Бих дал дясната си ръка — каза Фейбър.

Монтег стоеше и чакаше да види какво ще стане по-нататък. Ръцете му, подобно на двама души, обединили силите си, сами започнаха да късат страниците на книгата. Откъснаха титулната страница, след това първата страница, после втората.

— Глупак, какво правите! — Фейбър скочи, като че ли някой го бе ударил. Той се хвърли към Монтег. Монтег го отблъсна и ръцете му

продължиха да късат страниците. На пода паднаха още шест листа. Той ги вдигна и ги смачка; Фейбър гледаше втренчено.

— Недейте, моля ви се! — извика старецът.

— Кой може да ми попречи? Аз съм пожарникар. Мога да ви изгоря.

Старецът го погледна.

— Няма да го направите.

— Бих могъл да го направя.

— Книгата! Не я късайте повече! — Фейбър се отпусна в креслото с преbledняло лице и треперещи устни. — Не ме мъчете повече. Какво искате?

— Искам да ме учите.

— Добре, добре!

Монтег остави книгата. Той започна да разгъва смачканите листове и да ги оправя, а старецът уморено следеше движенията му.

Фейбър разтърси глава, като че ли току-що се събуждаше.

— Монтег, имате ли пари?

— Имам малко. Четири-петстотин долара. Защо?

— Донесете ги. Познавам един човек, който преди половин век печаташе вестника на нашия университет. Същата онази година, в началото на новия семестър, когато влязох в аудиторията, заварих само един студент, който се беше записал да изучава история на драмата от Есхил до О'Нийл. Разбирате ли? Приличаше на красива статуя от лед, която се топи на слънцето. Спомням си как вестниците загиваха като огромни молци. Никой не ги искаше. Никому не липсваха. И тогава правителството, разбирайки колко изгодно е хората да четат само за страстни устни и удари в слабините, разреши въпроса с вас, пожарникарите. Така че, Монтег, има един безработен печатар. Бихме могли да отпечатаме няколко книги и да почакаме войната да разруши съществуващия ред на нещата и да ни даде нужния тласък. Няколко бомби, и „семействата“ по телевизионните стени ще изчезнат като бели мишки в ръцете на фокусник, ще замлъкнат! А в тишината нашият шепот, достатъчно силен, като шепот от сцена, може да стигне до ушите на хората.

Двамата стояха и гледаха към книгата на масата.

— Мъчех се да запомня — каза Монтег, — но, дявол да го вземе, щом обърна глава от текста, всичко забравям. Господи, как ми се ще да

мога да кажа нещо на капитана. Той е чел доста много и има, или поне така се прави, готов отговор на всеки въпрос. Гласът му се лее като мед. Страх ме е, че с приказките си ще ме превърне отново в онова, което бях. А само преди една седмица, стискайки маркуча с бензин, си мислех: „Божичко, колко е забавно!“

Старецът кимна с глава.

— Който не гради, трябва да изгаря. Това правило е старо като света и като младежката престъпност.

— Искате да кажете, че аз съм малолетен престъпник, така ли?

— У всекиго от нас има такива наклонности.

Монтег тръгна към изхода.

— Не можете ли да ми помогнете по някакъв начин тази вечер, когато се явя пред капитана на пожарната станция? Трябва ми чадър, за да се пазя от дъжда. Ужасно ме е страх, че ще се удавя, ако той отново вземе да ме облива с поток от думи.

Старецът не каза нищо, само още веднъж нервно погледна към спалнята. Монтег улови погледа му.

— Е?

Старецът пое дълбоко въздух, задържа го, след това го изпусна. Отново пое въздух със затворени очи, стиснати устни и пак го изпусна.

— Монтег...

Фейбър най-после се обърна и каза:

— Елате! Замалко щях да ви оставя да си отидете ей така. Аз наистина съм страхлив стар глупак!

Той отвори вратата на спалнята и въведе Монтег в малка стаичка; върху масата бяха разпилени многобройни инструменти, микроскопично тънки жички, миниатюрни спирали, бобини и кристалчета.

— Какво е това? — запита Монтег.

— Доказателство за моята отвратителна страхливост. Вече толкова години живея сам и с въображението си хвърлям отражения върху стените. Встрастих се в електрониката и в техниката на радиопредаването. Страхът ми бе толкова силен, че допълнен от бунтарския дух, който живее в неговата сянка, ме накара да изобретя ето това нещо.

Той вдигна малък зелен металически предмет, не по-голям от куршум за малокалибрен револвер.

— Сигурно ще се заинтересувате как съм намерил средства за това? Естествено, играех на борсата, последното убежище в света за опасния безработен интелектуалец. Да, играех на борсата, изобретих това нещо и започнах да чакам. Половин живот чаках с трепет някой да ми заговори. Аз не се осмелявах да заговоря никого. Тогава в парка, когато седяхме заедно, разбрах, че един ден ще се видим пак, покрай бензина или приятелството, беше трудно да се отгатне. Това мъничко нещо вече е готово от месеци насам. А аз замалко щях да ви оставя да си отидете, толкова съм *изплашен*!

— Прилича на радиораковина.

— Но е по-различно! То същевременно и *слуша*! Ако го сложите в ухото си, Монтег, аз мога спокойно да си седя у дома, да грея изплашените си кости и да слушам и анализирам света на пожарникарите, да откривам слабите му страни, без да се излагам на каквато и да било опасност. Аз ще бъда пчелата-царица, която си седи на сигурно място в своя кошер. А вие ще бъдете търтеят, подвижното ухо. Бих могъл евентуално да поставя такива уши във всички райони на града, у различни хора, да слушам и да преценявам. Дори и търтеите да загинат, аз пак ще си стоя в безопасност у дома и ще успокоявам страха си при най-големи удобства и при най-малък риск. Виждате ли колко предпазливо действам, колко съм достоен за презрение?

Монтег сложи зеленото куршумче в ухото си. Старецът мушна в своето ухо друг такъв малък предмет и размърда устни.

„Монтег!“ — Гласът му прозвуча в главата на Монтег.

„Аз ви чувам!“

Старецът се засмя.

„И аз ви чувам великолепно. — Фейбър шепнеше, но гласът в главата на Монтег беше ясен. — Когато стане време, идете в пожарната станция. Аз ще бъда с вас. Нека заедно да послушаме този капитан Бийти. Бог знае, той може да е един от нас. Аз ще ви казвам какво да му отговаряте. Ще му устроим прекрасно представление. Ненавиждате ли ме заради тази моя електронна подлост? Ето, изпращам ви навън в нощта, а аз оставам в тила с моите проклети уши, които ще чуят как поставяте главата си в торбата.“

— Всеки прави онова, което може — каза Монтег. Той сложи Библията в ръцете на стареца. — Дръжте я. Ще поема риска да предам

друга книга. А утре...

— Да, ще се свържа с безработния печатар; *това* поне ще мога да сторя.

— Лека нощ, професоре.

— Не „лека нощ“! Аз ще бъда с вас цялата нощ като досадна мушица, която ще бръмчи в ухото ви, когато имате нужда от мен. Но все пак пожелавам ви лека нощ и успех!

Вратата се отвори и затвори. Монтег отново се озова сред тъмната улица и се вгледа в околния свят.

Тази нощ човек можеше да почувствува приближаващата война по самото небе, по облаците, които се отдръпваха встрани и отново се сливаха, по звездите, милионите звезди, които плуваха между облаците като вражески въздушни кораби, по чувството, че небето може да се сгромоляса върху града и да го превърне в пепел, а луната да избухне в пурпурния пожар; такива чувства пораждаше нощта.

Монтег излезе от станцията на подземната железница с парите в джоба (той бе отишъл в банката, която работеше денонощно и се обслужваше от касиери-роботи) и докато вървеше, чу по радиораковината, затъкната в едното му ухо:

— Мобилизирахме един милион души. Ако избухне война, бързо ще извоюваме победа...

Почти веднага музиката заля гласа и той се изгуби.

— Десет милиона са мобилизирани — прошепна гласът на Фейбър в другото му ухо. — Но *казвай* един, за да няма паника.

— Фейбър?

— Да?

— Аз не разсъждавам. Както винаги досега просто правя онова, което ми нареждат. Казахте ми да взема парите и аз ги изтеглих от банката. Изобщо не помислих какво правя. Кога ще започна сам да решавам какво да правя?

— Вие вече сте започнали; ако се съди по това, което току-що ми казахте. Ще трябва да имате доверие в мен.

— Аз имах доверие и в другите!

— Да, и вижте накъде отиваме. Ще трябва известно време да вървите слепешком. Ето ръката ми, дръжте се за нея!

— Не искам да мина на другата страна и *пак* да ми се казва какво да правя. Ако е така, какъв смисъл има да минавам на другата страна?

— Вече сте поумнели, вече разсъждавате.

Монтег усещаше как краката му го носят по тротоара към дома му.

— Говорете, не спирайте!

— Искате ли да ви чета? Ще ви чета, за да можете да запомните. Аз спя само пет часа през нощта. Нямам какво да правя. Така че, ако искате, мога да ви чета, докато заспите. Казват, че ако някой ти шепне на ухото, можеш да запомняш дори заспивайки.

— Добре.

— Ето. — Някъде отдалеч, откъм другия край на града, той долови лекото шумолене на обърната страница. — Книгата на Иова.

Луната се вдигна в небето. Монтег крачеше, а устните му едва-едва се движеха.

В десет часа той още вечеряше, когато входната врата изшептя и Милдред изхвъркна навън, като че ли подгонена от лавата на Везувий. Мисис Фелпс и мисис Бауълс пристигнаха и след малко потънаха в кратера на вулкана с по чаша мартини в ръка. Монтег спря да дъвче. Заприличаха му на някакъв чудовищен кристален полилей, чиито висулки звънтяха с хиляди звукове; през стените той мислено видя замръзналите им усмивки и ето че те вече си крещяха една на друга, за да надвият глъчката.

Монтег се видя, че стои на вратата на гостната с още пълна уста.

— Вижте колко прекрасно изглеждаме всички.

— Прекрасно наистина.

— Мили, ти изглеждаш великолепно!

— Великолепно!

— Всички изглеждате чудесно!

— Чудесно!

Монтег мълчаливо ги наблюдаваше.

— Спокойно! — прошепна му Фейбър.

— Защо съм още тук? — като че на себе си измърмори Монтег.
— Вече трябваше да съм на път към вас с парите.

— До утре има време. Бъдете внимателен!

— Представлението е *прекрасно*, нали? — изкрещя Милдред.

— Наистина!

На една от стените някаква жена се усмихваше и пиеше портокалов сок. „Как ли прави двете неща едновременно?“ — запита се Монтег. На другите стени рентгеновата снимка показваше как разхладителното питие с гърчене си пробива път към нейния очарован стомах. Внезапно цялата стая полетя през облаците с ракета, която се гмурна в жълтеникавозелено море, където сини риби ядяха червени и жълти риби. Минутка след това трима бели клоуни взаимно започнаха да си режат крайниците под акомпанимента на нарастващи вълни от смях. Още две минути, и стаята се пренесе извън града, при реактивните коли, които лудо кръжаха по някаква писта, блъскаха се една о друга, връщаха се и пак се блъскаха. Монтег видя как няколко тела излетяха във въздуха.

— Мили, видя ли?

— Видях, *видях*!

Монтег протегна ръка към една от стените на гостната и дръпна главния прекъсвач. Образите постепенно изчезнаха, като че някой бе пуснал да изтече водата от огромен кристален аквариум, пълен с обезумели риби.

Трите жени бавно обърнаха очи и погледнаха Монтег с нескрито раздражение, а после с неприязън.

— Кога мислите, че ще започне войната? — запита той. — Виждам, че тази вечер съпрузите ви ги няма.

— О, те идват и си отиват, идват и си отиват — каза мисис Фелпс. — Ту са вкъщи, ту ги няма, а вчера мобилизираха Пийт. Ще се върне идущата седмица. Така казаха военните. Светкавична война. Четирийсет и осем часа — казаха те, — и всички ще се върнат по домовете си. Така казаха военните. Светкавична война. Вчера повикаха Пийт и казаха, че идущата седмица ще си бъде вкъщи. Светкавична...

Трите жени се размърдаха и нервно погледнаха към празните мътносиви стени.

— Аз не се безпокоя — продължи мисис Фелпс. — Нека се безпокои Пийт. — Тя се изкиска. — Нека се безпокои добрият стар Пийт. А аз — не! Аз не се безпокоя.

— Разбира се! — каза Мили. — Нека се безпокои добрият стар Пийт!

— Казват, че винаги загивали чуждите съпрузи.

— И аз така съм чувала. Никога през живота си не съм познавала човек, който да е загинал на война. Виж, зная хора, които са се убивали, скачайки от прозорците — както мъжът на Глория миналата седмица, — но убити във войните — не!

— Убити във войните, не! — потвърди мисис Фелпс. — Но за всеки случай Пийт и аз винаги сме си казвали: никакви сълзи, никакви такива работи. Това е третият брак и на двама ни и ние сме независими един от друг. „Да запазим свободата си!“ — винаги си повтаряме това. „Ако ме убият — каза ми той, — няма защо да се безпокоиш и да плачеш, а просто взemi и се омъжи отново и не мисли за мен.“

— Това ми напомня... — започна Милдред. — Гледахте ли снощи по телевизията петминутната любовна история на Клара Доув? Ставаше дума за една жена, която...

Монтег мълчеше и разглеждаше тези женски лица така, както едно време, още като дете, бе разглеждал образите на светци в една черква от чуждо вероизповедание, в която бе влязъл. Лакираните лица на тези същества не означаваха нищо за него, макар че той започна да им говори и дълго стоя в тази черква, опитвайки се да възприеме тяхната религия, да разбере какво представлява тази религия, да вдъхне дълбоко в дробовете си, а оттам и в кръвта си достатъчно от острата миризма на тамян и обичайния за черквата прах, за да може да се разчувствува, да се трогне от цветните изображения на тези мъже и жени с порцеланови очи и рубиненочервени устни. Но нищо не стана; все едно, че само се разхождаше в някакъв чуждестранен магазин, където не приемаха валутата, която имаше в джоба си, и той остана безстрастен дори когато докосваше с пръст дървото, гипса и глината. Същото чувство изпитваше и сега, в своята собствена гостна, с тези жени, които нервно се въртяха в креслата си под погледа му, палеха цигари, пускаха кълба дим, оправяха изрусените си коси и разглеждаха лака на ноктите си, който сякаш се бе запалил от погледа му. Тишината ги измъчваше. Те се наведоха напред, когато Монтег шумно преглътна последната хапка. Вслушаха се в трескавото му дишане. Трите мъртви телевизионни стени на стаята приличаха на бледите чела на спящи великани, потънали в сън без сънища. Монтег имаше чувството, че ако пипне тези три бледи чела, по върха на пръстите си ще усети ситни капчици солена пот. Потта се натрупваше в стаята с тишината и с едва

доловимото трептене около жените и вътре в жените, които изнемогваха от напрежение. Струваше му се, че всеки миг могат да изсвистят и да се пръснат.

Монтег раздвижи устни:

— Хайде да си поговорим!

Жените се сепнаха и втренчиха очи в него.

— Как са децата ви, мисис Фелпс? — попита той.

— Знаете, че нямам деца! И бог е свидетел, че ако човек е нормален, не би имал деца! — възкликна мисис Фелпс, без да знае защо всъщност му се сърди.

— Не съм съгласна с вас — обади се мисис Бауълс. — Аз вече имам две деца, и двете чрез цезарово сечение. Няма смисъл заради едно бебе да минаваш през цялата агония. Но нали знаете, светът трябва да се размножава, трябва да се продължи човешкият род. Освен това децата понякога съвсем ви приличат, а това е приятно. Две сечения — и готово, въпросът е разрешен. „Във вашия случай не са необходими операции — ми казваше моят лекар. — Вие сте добре сложена, всичко ви е нормално“, но *аз настоях*.

— Операции или не, децата съсипват; вие сте луда — каза мисис Фелпс.

— Ами! Аз тиквам децата в училище и там си стоят девет дни от десет. Търпя ги някак, когато си идват вкъщи три дни в месеца; не е чак толкова трудно. Натикваш ги в телевизионната гостна и завърташ копчето. Все едно, че переш пране; натъпчи прането в пералната машина и тръшни капака! — Мисис Бауълс се изкикоти. — Не знам дали не предпочитат да ме ритат, вместо да ме целуват. Но, слава богу, и аз знам да ритам!

Жените се изсмяха шумно.

Милдред млъкна за момент и като видя, че Монтег още стои на вратата, плесна с ръце.

— Хайде да говорим за политика, за да направим удоволствие на Гай!

— Прекрасно! — каза мисис Бауълс. — В последните избори аз гласувах, както всички, разбира се, за Нобъл. Мисля, че той е един от най-красивите мъже, които някога са ставали президенти.

— О, ами другият, който му беше противник!

— Не беше нищо особено, нали? Един такъв дребен и грозен, дето ходеше неизбръснат и несресан.

— Чудя се какво я прихвана опозицията да постави кандидатурата му. Чисто и просто не можеш да противопоставиш едно дребно човече на такъв мъжага. И на всичко отгоре не говореше, а мърмореше. Често не чувах и дума от това, което казваше. А пък думите, които все пак *успявах* да чуя, въобще не разбирах!

— И освен това — дебел! И даже не се обличаше така, че да прикрие пълнотата си. Нищо чудно, че Уинстън Нобъл спечели с такова голямо мнозинство. Вземи дори и имената им! Само за десет секунди сравни името Уинстън Нобъл с името Хюбърт Хог^[1], и можеш предварително да си представиш резултата.

— По дяволите! — изкрещя Монтег. — Какво всъщност знаете вие за Хог и за Нобъл?

— Как така какво? Ами допреди по-малко от шест месеца те се появяваха тук, на телевизионните стени. Единият от тях непрекъснато си чоплеше носа, просто ме караше да полудявам!

— А вие, мистър Монтег — каза мисис Фелпс, — да не би да искате да гласуваме за такъв човек?

На устата на Милдред цъфна широка усмивка.

— Хайде, Гай, махни се от вратата и не ни дразни повече!

Но Монтег вече бе излязъл и само миг след това се върна с книга в ръце.

— Гай!

— По дяволите всичко, по дяволите, по дяволите!

— Какво държите в ръцете си, това не е ли книга? А аз мислех, че днес професионалното обучение се извършва изцяло чрез филми...

— Мисис Фелпс премигна с очи. — Четете нещо по теорията на пожарникарството ли?

— Теория! Бабини деветини! — каза Монтег. — Това е поезия!

— Монтег! — шепот в ухото му.

— Оставете ме на мира! — Монтег почувствува, че се върти в огромен водовъртеж — рев, бучене, звънтене.

— Монтег, овладейте се, недейте...

— Вие *чухте* ли ги, чухте ли как тези чудовища говорят за други чудовища? Боже мой, само как лековато бръщолевят за хората, за

собствените си деца, за самите себе си, за съпрузите си, за войната! Дявол да го вземе! Слушам ги и не мога да повярвам на ушите си!

— Дълга да отбележа, че не съм казала нито думичка за *каквато и да било* война — обади се мисис Фелпс.

— А що се отнася до поезията, аз я мразя — каза мисис Бауълс.

— А вие някога слушали ли сте стихове?

— Монтег! — Гласът на Фейбър застърга в ухото му. — Ще провалите всичко! Млъкнете, глупак такъв!

Жените бяха скочили на крака.

— Сядайте!

Те седнаха.

— Отивам си у дома — проплака мисис Бауълс.

— Монтег, Монтег, моля ви в името на бога! Какво смятате да правите? — умолително го запита Фейбър.

— Защо не ни прочетете някое стихотворение от вашето книжле?

— Мисис Фелпс кимна с глава. — Мисля, че ще бъде много интересно.

— Не, не бива — изстена мисис Бауълс. — Не можем да правим такова нещо!

— Да, но погледнете го, той иска да го направи, знаейки, че иска. И ако го изслушаме мирно и тихо, мистър Монтег ще бъде доволен и тогава може би ще ни позволи да си правим каквото ние искаме. — Тя нервно хвърли поглед към огромните празни стени, които ги обграждаха.

— Монтег, ако направите това, ще прекъсна връзката, ще ви изоставя! — отекна в ухото му бръмбарчето. — Каква полза има от всичко това, какво искате да докажете?

— Искам да ги накарам да умрат от страх, така да ги изплаша, че да не могат да си кажат името, ето какво!

Милдред се огледа наоколо.

— Гай, с кого разговаряш?

Сребърна игла прониза мозъка му.

— Монтег, чувайте: има само един изход — обърнете всичко на шега, прикрийте всичко, дайте си вид, че всъщност въобще не сте разгневен. А след това идете до шахтата за изгаряне на боклук и хвърлете книгата в нея!

Но Милдред изпревари Монтег и с треперещ глас каза:

— Мили приятелки, всеки пожарникар има правото веднъж в годината да занесе у дома си една книга от старите времена, за да покаже на семейството си колко глупаво е било всичко, как могат книгите да ни разстроят и до каква лудост могат да ни докарат. За тази вечер Гай ни бе приготвил изненада — да ни прочете откъс, за да ни покаже колко объркани са били нещата едно време, така че нито една от нас никога вече да не измъчва бедната си главичка с такива глупости. *Нали така*, миличък?

Той яростно смачка книгата.

— Кажете „да“!

Устните му се раздвижиха и изрекоха едновременно с устните на Фейбър:

— Да!

Милдред със смях изтръгна книгата от ръцете му.

— Ето! Прочети ни това! Не, чакай! Ето го онова смешно стихотворение, което ти днес прочете на глас. Госпожи, няма да разберете нито дума! Просто върволица от празни приказки: тра-тра-тра... Хайде, Гай, на тази страница, миличък!

Той погледна разтворената страница.

В ушите му нежно размахна криле някаква муха:

— Четете!

— Какво беше заглавието, миличък?

— „Брегът на Дувър“. — Устните му бяха изтръпнали.

— А сега прочети го с хубав ясен глас, без да бързаш.

В стаята беше горещо като в пещ. Самият той говореше, а същевременно се обливаше в студена пот; трите жени седяха наред пустинята, а той стоеше прав, олюляваше се и чакаше мисис Фелпс да спре да оправя роклята си, а мисис Бауълс да махне пръстите от косата си. След това започна да чете тихо, запъвайки се, но от стих на стих гласът му ставаше все по-твърд и по-уверен, докато прокълкна над пустинята, сред пространството и обгърна трите жени, които седяха сред огромната гореща пустош.

*Море на верността,
ти някога бе пълно, заливаше брега
с надиплени вълни, искрящи кат дъга,*

*но чувам аз сега
проточения рев на твоята тъга
под напора на вятъра студен,
на отлива в страхотен, мрачен ден
по голите отломки на света.*

Столовете изскърцаха под трите жени. Монтег продължи стихотворението:

*Бъди ми вярна, о, любов!
И аз на теб! Светът фалшив блести
пред нас като изваян от мечти,
тъй многолик, тъй светъл и тъй нов,
а в него няма нито радост, нито страст,
ни сигурност, ни мир, ни умиление,
Объркани стоиме ти и аз
сред мрак, сред подлостите на сражение
между слепци, воюващи в нощта.^[2]*

Мисис Фелпс се разрида.

Приятелките ѝ, седнали сред пустинята, гледаха как плачът ѝ се усилва и усилва, как лицето ѝ се изкривява в гримаса. Те седяха, без да я докоснат, объркани от поведението ѝ. Тя хълцаше неудържимо. Самият Монтег бе учуден и потресен.

— Шт, тихо, Клара! — каза Милдред. — Нищо ти няма! Клара, успокой се, престани! Клара, какво ти е?

— Аз, аз... — хълцаше мисис Фелпс — не зная, не зная, просто не зная, ох, ох...

Мисис Бауълс се изправи и гневно погледна Монтег.

— Виждате ли? Знаех, че така ще стане! Винаги съм казвала: поезията и сълзите, поезията и самоубийството, и плачът, и ужасното настроение, поезията и болезненото състояние, цялата тази каша — те винаги вървят заедно! А сега напълно се убедих! Вие сте отвратителен, мистър Монтег, *отвратителен!*

— Време е... — пошушна Фейбър.

Монтег усети, че се обръща, отива до шахтата и през медния процеп пуска книгата към очакващите я долу пламъци.

— Глупави думи, глупави думи, отвратително глупави, мъчителни думи — каза мисис Бауълс. — Защо *всъщност* някои хора искат да причиняват болка на другите? Като че ли в света няма достатъчно болка, та трябва да дразните хората с такива глупости!

— Клара, успокой се, Клара! — примоли ѝ се Милдред и я дръпна за ръката. — Хайде, усмихни се, сега ще включим „семейството“! Хайде, ще се посмеем и ще се развеселим! Хайде, престани да плачеш, ще си устроим забавление!

— Не! — отсече мисис Бауълс. — Аз си тръгвам. Ако искате да дойдете у дома при моето „семейство“, заповядайте. Но аз никога повече няма да стъпя в дома на този побъркан пожарникар!

— Вървете си! — Монтег спокойно втренчи очи в нея. — Идете си къщи и мислете за първия си съпруг, с когото се разведохте, и за втория, който загина с реактивния си самолет, и за третия, който си пръсна черепа! Идете си у дома и си помислете за десетината аборта, които сте правили, идете си и си помислете за това и за вашите отвратителни цезарови сечения, и за децата си, които ви ненавиждат! Идете си и си помислете как е могло да стане всичко това и въобще какво сте направили, за да го спрете. Идете си, вървете си! — изкрещя той. — Вървете си, преди да съм ви набил и да съм ви изритал през вратата!

Хлопнаха се врати и къщата се изпразни. В гостната Монтег остана сам сред зимния студ, сред стените с цвят на мръсен сняг.

В банята течеше вода. Той чу Милдред да изтърсва таблетките за сън в ръката си.

— Какъв сте глупак, Монтег, какъв сте глупак! О, господи, какъв невероятен глупак...

— Млъкнете! — Монтег измъкна зеленото куршумче от ухото си и го пхна в джоба си.

То продължаваше едва доловимо да цвърти: „... глупак... глупак...“

Той претърси къщата и намери книгите зад хладилника, където Милдред ги бе натрупала. Някои от тях липсваха и той разбра, че тя самичка бе започнала полека-лека да разчиства динамита от своя дом. Но гневът му бе преминал; бе само изтощен и учуден от самия себе си.

Отнесе книгите в задния двор и ги скри в храсталака при оградата до уличката. „Само за тази вечер — помисли си Монтег, — в случай че тя реши да изгори още книги.“ Върна се в къщата.

— Милдред! — извика той към вратата на тъмната спалня. Не чу никакъв звук.

Навън, докато прекосяваше полянката на път за работа, Монтег се мъчеше да не гледа към тъмната и опустяла къща на Кларис Макклелан...

Пътувайки към центъра на града след ужасната си грешка, той се почувствува така невероятно самотен, че изпита необходимост от онази странна топлина и доброта, идващи от познатия нежен глас, който му говореше в нощта. Само няколко часа, а му се струваше, че е познавал Фейбър цял живот. Сега той вече чувствуваше, че е едновременно двама души; че е преди всичко Монтег, който не знае нищо, който дори не се решава да си признае, че е глупак, макар да го подозира. Знаеше също така, че е старецът, който не преставаше да му говори, докато влакът с болезнено дихание бе изсмукан от единия край на спящия град до другия. През следващите дни и през нощите, когато няма да има луна, както и през нощите, когато над земята ще блести ярка луна, старецът ще продължава да му говори — капка по капка, зрънце по зрънце, прашинка по прашинка. Мозъкът му най-сетне ще прелее и той вече няма да бъде същият Монтег — така му казваше старецът, уверяваше го, обещаваеше му. Той ще бъде едновременно Монтег и Фейбър, огън и вода, и сетне, един ден, след като всичко се смеси, ферментира и отлежи в тишината, вече няма да има нито огън, нито вода, а вино. От две отделни и противоположни неща ще се получи трето. И един ден той ще хвърли поглед назад и ще разбере какъв глупак е бил. Още отсега имаше чувството, че тръгва на дълъг път, че си взема сбогом, че се прощава с човека, който е бил досега.

Приятно му беше да слуша жуженето на бръмбара, приспивното бръмчене на комара, нежния филигранен шепот на гласа на стареца, който най-напред го сгълча, а след това взе да го утешава в късния нощен час, когато той излезе от душната подземна железница и тръгна към света на пожарните станции.

— Снизхождение, Монтег, снизхождение! Не спорете с тях, не ги дразнете, и *вие* доскоро бяхте един от тях. Те са толкова уверени, че така ще бъде винаги. Но няма да бъде винаги така. Те не разбират, че

това е само един огромен пламтящ метеор; докато лети в пространството, той е красив, но не може един ден да не падне. В пожара те виждат само блясъка и красотата, така както вие ги виждахте.

Монтег, старците, които стоят изплашени по домовете си и се грижат за крехките си като фъстъци кокали, нямат право да съдят. Но вие едва не провалихте всичко от самото начало. Внимавайте! Помнете, че аз съм с вас! Разбирам защо стана това. Трябва да си призная, че слепият ви гняв ми даде нови сили. Господи, колко млад се почувствувах изведнъж! Но сега искам вие да се почувствувате стар, искам тази вечер у вас да проникне поне малко от моята страхливост. През следващите няколко часа, които ще прекарате с капитан Бийти, вървете на пръсти около него, дайте ми възможност аз да го чуя вместо вас, позволете ми да *преценя* положението. Нашето мото е да оцелеем. Забравете онези нещастни, глупави жени...

— Мисля, че ги направих по-нещастни, отколкото са били от години насам — каза Монтег. — Потресох се, като видях мисис Фелпс да плаче. Може би те са прави, може би е по-добре човек да не гледа живота в очите, а да бяга от него, да се забавлява. Не зная. Чувствувам се виновен...

— Не, не трябва! Ако нямаше война, ако на света имаше мир, тогава бих ви казал: чудесно, *забавлявайте се!* Но, Монтег, вие не можете да се върнете обратно и да си останете един обикновен пожарникар. В света *не всичко* е наред!

Обля го пот.

— Монтег, слушате ли ме?

— Краката ми — каза Монтег, — не мога да ги движа! Чувствувам се ужасно глупаво. Краката ми не искат да се помръднат!

— Слушайте! Успокойте се! — меко каза старецът. — Зная, разбирам ви. Страх ви е да не сгрешите. *Не се страхувайте!* Човек винаги може да се възползува от грешките си. Човече, когато бях млад, направо *тиках* невежеството си в лицата на хората. Те ми се присмиваха жестоко. Но докато стана на четирийсет години, те самите успяха да изострят моето тъпо оръдие и да го превърнат във фино острие. Ако криеш невежеството си, никой няма да ти се присмива, но и никога нищо няма да научиш. Хайде, раздвижете краката си и да идем в пожарната станция. Ние сега вече сме близнаци, вече не сме

сами, не се намираме в отделни „гостни“ без никаква връзка помежду ни. Ако имате нужда от помощ, когато Бийти се нахвърли върху вас, аз ще седя ей тук, в ухото ви, и ще ви съветвам!

Монтег усети как първо се раздвижи десният му крак, после левият.

— Старче! — каза той. — *Не ме изоставяйте!*

Кучето го нямаше. Колибата му беше празна и пожарната станция се издигаше около нея в мъртва тишина; оранжевият „Саламандър“ дремеше, натъпкан с бензин и с огнехвъргачките, кръстосани около хълбоците му. Монтег прекоси тази тишина, докосна медната тръба и се плъзна нагоре в тъмнината, поглеждайки през рамо към празната колиба, а сърцето му тупаше, спираше за миг и пак се разтуптяваше. В момента Фейбър бе затихнал в ухото му като заспал сив молец.

Бийти стоеше до люка и чакаше, но обърнал гръб, сякаш никого не чакаше.

— Ха! — викна той към мъжете, които играеха карти. — Ето, идва един много странен екземпляр, когото на всички езици наричат глупак!

Той протегна встрани ръка с обърната нагоре длан, като за подаяние. Монтег сложи книгата в ръката му. Без дори да погледне заглавието, Бийти я хвърли в кошчето за боклук и запали цигара.

— „Най-големият глупак е оня, който не е достатъчно умен“ — цитира той. — Добре дошъл отново между нас, Монтег. Надявам се, че сега ще останеш, щом вече нямаш треска и болестта ти е преминала. Ще седнеш ли да поиграем покер?

Те седнаха и раздадоха картите. Погледът на Бийти караше Монтег да чувства вината на ръцете си. Пръстите му приличаха на порове, които са извършили някаква беля и сега не можеха да се успокоят, непрестанно се мърдаха и нервно бъркаха в джобовете, криеха се в тях под изгарящия поглед на Бийти. Монтег имаше чувството, че ако Бийти дори само дъхнеше върху ръцете му, те щяха да изсъхнат, да се сгърчат и никога вече нямаше да бъдат съживени; през целия му живот те щяха да останат погребани и забравени в ръкавите на сакото му. Защото тези ръце бяха действували самостоятелно, независимо от неговата воля, защото именно те първи бяха дали израз на неговата съвест и бяха започнали да задигат книги

— Йов, Рут, Шекспир; сега, в пожарната станция, тези ръце сякаш бяха обагрени с кръв.

На два пъти в продължение на половин час Монтег бе принуден да напуска играта и да отива в тоалетната, за да си измие ръцете. Когато се връщаше, той пак ги скриваше под масата.

— Дръж ръцете си там, дето можем да ги виждаме, Монтег — изсмя се Бийти. — Не че ти нямаме доверие, но...

Всички се разсмяха.

— Добре — каза Бийти. — Кризата е минала и всичко е наред. Заблудената овца се върна в стадото. Ние всички сме овце, които някога са се заблуждавали. Това, което е истина, винаги ще бъде истина! — сме крещели ние. Онези, които имат благородни мисли, никога не остават сами! — сме си крещели ние. „Приятно е да кажеш туй, що знаеш“ — е писал сър Филип Сидни. Но, от друга страна: „А думи щом натрупаш кат есенни листа, под тях недей търси плода на мъдростта“ — Александър Поуп. Какво мислиш за това, Монтег?

— Не зная.

— Внимавайте! — прошепна Фейбър някъде отдалеч, сякаш от друг свят.

— А за това? „Опасно е, когато малко знаеш. От извора на музите недей отпива глътка — тя ще те замае; пий с пълни шепи — и ще изтрезнееш!“ — пак Поуп. А това дали не се отнася и за теб?

Монтег прехапа устни.

— Да ти кажа ли? — продължи Бийти, гледайки усмихнато картите си. — Това за известно време те опияни. Прочете няколко реда и главата ти се завъртя. И ето — готов си да вдигнеш във въздуха света, да режеш глави, да газиш жени и деца, да сваляш правителството. Зная, минал съм през всичко това.

— Нищо ми няма — нервно го прекъсна Монтег.

— Стига си се червил. Не искам да те дразня, наистина не се опитвам да те дразня. Но, знаеш ли, преди един час сънувах сън. Легнах да подремна и в този сън аз и ти, Монтег, поведохме ожесточен спор за книгите. Ти трепереше от ярост и ме заливаше с цитати. А аз спокойно отбивах всеки твой удар. „Власт“ — казах аз. А ти, цитирайки доктор Джонсън, ми отвърна: „Знанието е повече от равностойно на властта.“ А аз ти казах: „Моето момче, доктор Джонсън е казал още: «Не е разумен оня, който изоставя сигурността

заради несигурността.»“ Стой си при пожарникарите, Монтег. Всичко останало е ужасен хаос!

— Не го слушайте! — прошепна Фейбър. — Опитва се да ви обърка. Той е хитър! Внимавайте!

Бийти се разсмя:

— А ти ми отговори със следния цитат: „Истината рано или късно ще излезе на бял свят, не може дълго да скриваш убийството!“ А аз добродушно ти извиках: „О, господи, той говори само за коня си!“, и после: „И дяволът може да тълкува светото писание за собствените си цели.“ Ти ми изкрещя: „Днес повече ценят глупака в доспехи от мъдрия светец в износените дрехи.“ А аз нежно ти прошепнах: „Достойнството на правдата се губи, когато в идеите си влюбен!“ А ти изрева: „При вида на убиеца и скелетите започват да кървят!“ Аз потупах ръката ти и казах: „Нима такъв гняв разпалих у теб?“ А ти изкрещя: „Знанието е сила!“, и: „Дори джуджето, стъпило на раменете на великан, вижда по-далеч от него!“ А аз съвсем невъзмутимо заключих: „Както веднъж е казал Пол Валери: «У всички нас е вродена глупостта да смятаме метафората за доказателство, потока от празни думи — за извор на основни истини, а себе си — за пророци.»“

Главата на Монтег болезнено се въртеше. Имаше чувството, че са му нанесли безмилостни удари по челото, очите, носа, устата, брадичката, по раменете, по безпомощно отпуснатите му ръце. Искаше му се да извика: „Стига! Млъкнете, объркват всичко, млъкнете!“ Фините пръсти на Бийти се протегнаха и го хванаха за китката.

— Господи, какъв пулс! Ядосах те, нали, Монтег? Исусе Христе, пулсът ти бие като в първия ден след войната. Само сирени и камбани! Да ти поговоря ли още малко? Прави ми удоволствие да гледам твоя изплашен до безумие поглед. На какъв език, на суахили, хинди, на литературен английски — говоря ги всички. Един великолепен разговор с ням, така ли е, мистър Уил Шекспир?

— Монтег, дръжте се! — избръмча молецът в ухото на Монтег. — Той мъти водата!

— О, ти страшно се изплаши — каза Бийти, — защото постъпих жестоко, като използвах същите онези книги, в които ти така се беше вкопчил, за да те оборя по всеки въпрос, по всяка точка! Какви предатели могат да бъдат книгите! Мислиш си, че те поддържат, а те се опълчват срещу теб. И други също могат да ги използват, и ето те

изгубен сред степта, сред огромния хаос от съществителни, глаголи и прилагателни. И в самия край на съня аз пристигнах със „Саламандъра“ и те попитах: „В моята посока ли си?“ Ти се качи и в блажено мълчание стигнахме до пожарната станция; между нас отново царуваше мир. — Бийти пусна китката на Монтег, която безжизнено тупна върху масата. — „Всичко е добре, щом свършва добре.“

Тишина. Монтег стоеше неподвижно, сякаш изваян от бял камък. Ехото от последния удар с чук по черепа му постепенно замря в тъмната пещера, в която Фейбър чакаше то да заглъхне. И най-сетне, когато разпиленият от уплахата прах се уталожи в мозъка на Монтег, Фейбър тихо започна:

— Добре, той каза каквото имаше да казва. Ще трябва да вникнете в думите му. През следващите няколко часа аз също ще кажа каквото имам да казвам. Ще трябва да вникнете и в моите думи. И ще трябва да се опитате да прецените и двамата ни и сам да решите с кого ще спечелите или с кого ще се провалите. Но аз искам това да бъде ваше решение, а не мое, нито на капитана. Не забравяйте все пак, че капитанът е измежду най-опасните врагове на истината и свободата, част от равнодушната маса на мнозинството. Господи, тази ужасна тирания на мнозинството! Ние свирим на различни инструменти. И от вас зависи да решите с кое ухо да слушате.

Монтег отвори уста да отвърне на Фейбър, но звънецът в станцията иззвъня и му попречи да извърши тази грешка в присъствието на другите. Сигналът за тревога монотонно тръбеше от тавана. В другия край на стоята телефонът, който приемаше съобщенията за тревога, затрака и записа адреса. Държейки картите в розовата си ръка, капитан Бийти отиде бавно до телефона и когато рапортът бе готов, откъсна листчето с адреса, хвърли му едно око и го пхна в джоба си. Върна се и седна на масата. Другите го изгледаха.

— Може да почака четирийсет секунди, докато ви оберат парите — усмихна се Бийти.

Монтег остави картите си на масата.

— Изморен ли си, Монтег? Излизаш ли от играта?

— Да.

— Чакай! Можем да довършим и по-късно. Просто оставете картите си обърнати надолу и пригответе съоръженията. Хайде, по-

живо! — Бийти отново се изправи. — Монтег, не ми изглеждаш добре. Не искам отново да легнеш с треска...

— Ще се оправя.

— Да, ще се почувствуващ отлично. Това е особен случай. Хайде, бързо!

Те скочиха и грабнаха месинговата тръба, като че ли това бе единственото спасително място над някаква вълна, която се люлееше под тях, а след това тръбата ги плъзна надолу в мрака, сред грохота кашлицата и сумтенето на събуждащия се с рев бензинов дракон.

— Хей!

Завиха покрай един ъгъл с грохот и писък на сирени, със свистене на гуми и каучук; бензинът се плискаше в блестящия месингов резервоар като храна в стомаха на великан; пръстите на Монтег отскачаха от сребристата дръжка и потреперваха в студеното пространство, вятърът скубеше косите му и свистеше между зъбите му, а той през цялото време си мислеше за празноглавите жени тази вечер в неговата гостна, чийто разум бе издухан от някакъв неонов вятър, и за глупавото си хрумване да им чете книга. Все едно да се опитваш да гасиш пожар с водни пистолети; колко безсмислено и безразсъдно! Едно безразсъдство следваше друго, един пристъп на гняв пораждаше друг. Кога най-после ще престана да се вбесявам от всичко, кога ще се смиря, истински ще се смиря?

— Напред!

Монтег погледна. Бийти никога не шофираше, но тази вечер бе седнал зад кормилото на „Саламандъра“, рязко завиваше, изправяше се и протягаше шия напред, а плътната черна мушама плющеше зад гърба му, така че той приличаше на огромен черен прилеп, който лети над колата и посреща цялата сила на вятъра с гърдите си.

— Напред, Монтег, да запазим щастието на света!

В гъстия мрак розовите фосфоресциращи бузи на Бийти сияеха и той свирепе се усмихваше.

— Пристигнахме!

„Саламандърът“ спря рязко, изхвърляйки мъжете, които се препъваха и тромаво подскачаха. Монтег не се помръдна, бе втренчил възпалените си очи в студената блестяща дръжка, която стискаше с ръце.

„Не мога да го направя — помисли си той. — Как да изпълня тази нова задача, как да продължа да изгарям? Не мога да вляза в този дом!“

Бийти застана до него; той все още лъхаше на вятъра, през който бе профучал.

— Хайде, Монтег!

С грубите си ботуши мъжете се движеха като сакати, притичваха безшумно като паяци.

Най-сетне Монтег вдигна очи и се обърна.

Бийти наблюдаваше лицето му.

— Какво има, Монтег?

— А! — бавно промълви той. — Та ние сме пред моя дом!

---

[1] Noble (англ.) — благороден. Ноag, въпреки малка разлика в произношението, напомня hog (англ.) — шопар. — Б.пр. ↑

[2] „Брегът на Дувър“ от английския поет и критик Матю Арнолд (1822–1888). — Б.пр. ↑

ТРЕТА ЧАСТ

ЯРКИЯТ ОГЪН

Във всичките къщи по улицата проблясваха светлици, отваряха се врати — хората искаха да наблюдават карнавала. Бийти и Монтег, първият със свирепост задоволение, вторият — в недоумение, втренчено гледаха към къщата, към тази главна арена на цирка, в която щяха да жонглират с факли и да поглъщат огън.

— Това е то — каза Бийти, — сам си го навлече. Прищяло му се на милия Монтег да лети близо до слънцето, а като изгори глупавите си крилца, взе да се пита как е могло да стане това. Не ти ли дадох да разбереш, като изпратих Кучето да обикаля около дома ти?

Лицето на Монтег бе напълно вцепенено и безизразно; той почувствува как главата му, сякаш изваяна от камък, се извъръща към съседната къща, която стоеше тъмна сред яркия си пояс от цветя.

— О, не! — изсумтя Бийти. — Тази малка глупачка успя да те обърка с изтъркания си репертоар, нали? Цветя, пеперудки, листа, залези — глупости! Всичко е в досието й. Да ме вземат дяволите, но попаднах право в целта! Само да можеш да видиш измъчения израз на лицето си! Няколко стръкчета трева и фазите на луната... Каква невероятна идиотщина! И какво постигна тя с всичко това?

Монтег се отпусна върху студената броня на дракона, като не преставаше да върти глава ту наляво, ту надясно, наляво, надясно, наляво, надясно...

— Тя виждаше всичко. Никому нищо лошо не направи. Просто оставяше хората на мира.

— На мира — и таз добра! А теб не те ли увъртя? Тя беше само един от ония псевдодобродетелни хора, които с високомерното си мълчание искат да ти кажат: „Аз съм по-добър от теб“, и чиято единствена способност е да карат другите да се чувствуват виновни. По дяволите, те се вдигат като слънце в полунощ, за да те накарат да се изпотиш в леглото!

Входната врата се отвори; по стълбите тичешком слезе Милдред, вкопчила пръсти в дръжката на един куфар, а в същото време до тротоара със свистене спря такси.

— Милдред!

Тя изтича покрай него напълно безучастна; лицето ѝ бе побеляло от пудра, а устните ѝ почти не личаха, защото не ги бе начервила.

— Милдред, да не би *ти* да си направила доноса?

Тя напъха куфара в колата, качи се в нея и седна, като си мърмореше: „Бедното ми семейство, бедното ми семейство! О, всичко пропадна, вече всичко пропадна...“

Бийти сграбчи Монтег за рамото, когато таксито полетя по улицата със седемдесет мили в час и мигом се изгуби от погледа.

Последва трясък, сякаш се сгромолясваше някаква илюзия от шлифовано стъкло, огледала и кристални призми. Монтег се олюля като под напора на връхлетяла го буря и видя как Стоунмън и Блак размахват брадвички и разбиват стъклата на прозорците, за да стане течение.

Пърхане на нощна пеперуда о студен черен екран.

— Монтег, аз съм! Фейбър! Чувате ли ме? Какво става?

— Това става с *мен*! — каза Монтег.

— Каква ужасна изненада — каза Бийти. — Защото днес всеки знае, твърде е уверен, че с *него* нищо няма да се случи. Другите загиват, но *аз* оставам! Няма никакви последствия, никаква отговорност. Бедата е там, че *има*! Но защо да говорим за това! Като дойде времето да изпиташ на гърба си последствията, вече е много късно, нали, Монтег?

— Монтег, не можете ли да се махнете оттам, да избягате? — попита Фейбър.

Монтег вървеше, но не усещаше краката си да докосват циментовата настилка, нито росната трева. Близо до него Бийти щракна запалката си и малкият оранжев пламък като вълшебник привлече погледа му.

— Какво се крие в огъня, че е толкова красив? Какво ни влече към него независимо на каква възраст сме? — Бийти духна пламъчето и отново го запали. — Перпетуум-мобиле, това, което човекът винаги е искал да открие, но никога не е успял. Да, почти нескончаемо движение. Ако го оставим, ще продължи да гори и след като ние вече

не сме между живите. Какво е огънят? Мистерия. Загадка. Учените ни разправят разни измишльотини за триене и молекули. Но те всъщност нищо не знаят. Истинската му прелест се крие в това, че той унищожаваше отговорността и последствията. Ако някой проблем стане прекалено сложен, хвърли го в пещта! А сега и ти, Монтег, си станал такъв проблем. И огънят ще те свали от моите плещи леко, бързо, сигурно; няма да остане нищо, което по-късно би могло да загние. Антибиотичен, естетичен, практичен.

Монтег стоеше и гледаше къщата, която изведнъж му се стори странна и чужда в този късен нощен час: шептящите гласове на съседите, разпилените късчета стъкло, книгите, които лежах на пода с откъснати корици, прилични на лебедови пера, тези чудновати книги, които имаха такъв жалък вид, че всъщност не заслужаваха внимание, защото не бяха нищо друго освен черни букви, пожълтяла хартия и окъсана подвързия.

Разбира се, че е Милдред. Тя сигурно го е видяла да скрива книгите в градината и ги е донесла обратно в къщата. Милдред, Милдред...

— Този път искам всичко сам да свършиш, Монтег. Не с бензин и кибрит, а всяко нещо поотделно, с огнехвъргачката. Домът е твой, ти ще го почистиш.

— Монтег, не можете ли да избягате, да се измъкнете?

— Не! — безпомощно извика Монтег. — Кучето. Заради Кучето!

Фейбър го чу, чу го и Бийти, който помисли, че Монтег говори на него:

— Да, Кучето е някъде наоколо, затова недей опитва никакви номера. Готов ли си?

— Готов съм. — Монтег щракна предпазителя на огнехвъргачката.

— Огън!

Огнехвъргачката изплезе огромен огнен език, който облиза книгите и ги залепи о стената. Монтег влезе в спалнята, стреля два пъти и леглата подскочиха във въздуха със силен съскащ шепот на горене, с повече жар, страст и блясък, отколкото той бе предполагал, че се крие в тях. Изгори стените на спалнята, тоалетката, столовете и масите, а в трапезарията — сребърните и пластмасовите сервиси, защото искаше да промени всичко, всичко, което показваше, че той е

живял тук, в този пуст дом, с една чужда жена, която още утре щеше да го забрави, която си беше отишла и вече сигурно съвсем го бе забравила, слушайки как звуците на радиораковината ѝ се вливат, вливат, вливат в нея, докато се носеше сама през града. Стана му приятно да опожарява както по-рано; имаше чувството, че самият той избликва заедно с огъня, сграбчва, къса, раздира на парчета и заедно с пламъка премахва този безсмислен проблем. След като не можеше да се намери изход, сега вече нямаше и проблем. Огънят е най-доброто разрешение на всичко.

— Монтег, книгите!

Книгите подскачаха и танцуваха като опърлени птици; по крилата им пламтяха червени и жълти пера.

После стигна до гостната, където огромните безумни чудовища спяха с бели мисли и студени, снежни сънища. Той изстреля по една струя срещу всяка от трите празни стени и вакуумът изсъска срещу него, издавайки дори още по-празен, безсмислен, свистящ писък. Опитва се да помисли за празнотата, върху която опустошението бе изляло гнева си, но не успя. Задържа дъха си, за да не би празнотата да проникне в дробовете му. Той се отдръпна и за да сложи край на този вакуум, дари стаята с още една огромна яркожълта струя огън. Огнеупорната пластична мазилка се разпука и къщата започна да трепери от пламъка.

— Щом свършиш, си арестуван — обади се Бийти зад гърба му.

Къщата се превърна в червени въглени и черна пепел. Тя лежеше на земята сред тлеещата сиво-розова пепел, а над нея все по-нагоре се издигаше струя дим, която леко се полюляваше в небето. Беше три и половина часът сутринта. Тълпата се прибра по домовете, палатката на цирка се бе превърнала в куп недогорели въглени и развалини. Спектакълът беше свършил.

Монтег стискаше огнехвъргачката в безчувствените си ръце, по дрехата под мишниците му се бяха образували големи острови пот, лицето му бе омацано със сажди. Останалите пожарникари стояха зад него в мрака; тлеещата купчина пред тях слабо осветяваше лицата им.

Монтег на два пъти понечи да каже нещо и най-сетне успя да събере мислите си:

— Жена ми ли направи доноса?

Бийти кимна с глава.

— Нейните приятелки я изпревариха, но отначало аз не обърнах внимание. Така или иначе, това щеше да ти се случи. Много глупаво е да цитираш стихове наляво и надясно, ей тъй, когато ти хрумне. Така може да постъпва само един глупав сноб. Дай на човека няколко строфи, и той започва да си мисли, че е всемогъщият господ... бог. Въобразяваш си, че с твоите книги можеш да вървиш по повърхността на водата, без да потънеш. А се оказа, че светът прекрасно може да мине и без тях. Виж докъде те докараха те — затъна до гуша в тресавището. Ако само с малкия си пръст размърдам калта, ще се удавиш.

Монтег не можеше да се помръдне. Станало бе някакво страшно земетресение, придружено от пожар, което бе изравнило къщата със земята, и Милдред бе някъде там, под развалините, целият му живот бе там, а той не можеше да се помръдне. Земетресението още го раздрусваше, разтърсваше и рушеше нещо в него, коленете му се подгъваха под ужасната тежест на умората, недоумението и гнева и той се остави на Бийти да го удря, без да вдигне ръка.

— Какъв глупак сте, Монтег, какъв ужасен глупак; защо *наистина* го направихте?

Монтег не чуваше нищо. Беше някъде далече, бягаше заедно с мислите си, беше изчезнал, оставяйки своето мъртво и омацано със сажди тяло да се люлее пред един друг глупак, който крещеше в лицето му.

— Монтег, махнете се оттам! — каза Фейбър.

Бийти така силно го удари по главата, че той политна назад. Зеленото куршумче, в което гласът на Фейбър шепнеше и крещеше, се търколи на тротоара. Бийти се ухили и го грабна. Приблужи го до ухото си.

Монтег чу далечния глас, който го зовеше:

— Монтег, добре ли сте?

Бийти изключи зеленото куршумче и го пхна в джоба си.

— Значи в цялата тази работа е имало нещо повече, отколкото предполагам. Видях те да накланяш глава и да се ослушваш. Отначало си помислих, че имаш в ухото си радиораковина. Но когато

впоследствие взе да хитруваш, зачудих се какво става. Ще го проследим и приятелят ти ще си получи заслуженото.

— Не! — извика Монтег.

Той изключи предпазителя на огнехвъргачката. Бийти веднага погледна към пръстите на Монтег и очите му леко се разшириха. Монтег зърна удивлението в тях и сам погледна към ръцете си, за да види какво още са направили. Когато по-късно си мислеше, той не успя да си обясни дали ръцете му или реакцията на Бийти спрямо ръцете му в крайна сметка го бяха подтикнали към убийство. Последният продължителен трясък на лавината заглуши ушите му, без да засегне съзнанието му.

Бийти се усмихна с най-очарователната си усмивка.

— Е, да, това е един от начините да си намериш аудитория. Насочи пистолет към някого и го принуди да те изслуша. Говори! Този път какво ще кажеш? Защо не избълваш срещу мен някой цитат от Шекспир, жалък сноб? „О, Касий, в заплахите ти няма страх за мен,/ защото аз съм обкован във честност,/ и те като ветреца безобиден/ прелитат край слуха ми!“^[1] Това харесва ли ти? Хайде, недоносен литераторе, натисни спусъка! — Той пристъпи към Монтег.

— Никога не сме изгаряли онова, което всъщност е *трябвало*... — каза Монтег.

— Дай ми го, Гай! — Бийти протегна ръка със застинала усмивка.

В следващия миг той се превърна в свистящ пламък, в подскачащо, пълзящо, кряскащо чучело, вече не същество с човешки или друг познат образ, а огнено кълбо, което се гърчеше върху моравата, докато Монтег бълваше върху него струята течен огън. Чу се съскане, като че ли огромна плюнка е плъоснала върху зачервена печка, кипене и пенене, сякаш някакъв чудовищен черен охлюв е бил полят с киселина, която го топи в ужасни мъки, докато се превърне в жълта пяна. Монтег затвори очи, започна да крещи, да крещи, мъчейки се да запуши ушите си с ръце, за да заглуши, да пропъди звука. Бийти се преметна още веднъж и още веднъж, после се огъна като разтопена восъчна кукла и притихна.

Другите двама пожарникари стояха като вкаменени.

Монтег сдържа пристъпа си на повръщане достатъчно дълго, за да насочи огнехвъргачката.

— Обърнете се!

Те се обърнаха; по лицата им, побелели като сварено месо, се стичаше пот. Той ги удари по главите, събаряйки шлемовете им, и ги повали на земята. Те паднаха и останаха да лежат неподвижни.

Шепот на един-единствен есенен лист.

Обърна се и видя Кучето.

Изскачайки от сянката, то вече бе успяло да стигне до средата на полянката и се движеше с такава лекота, че приличаше на плътен облак черно-сив дим, който някой безшумно е издухал срещу него.

Кучето направи последен скок във въздуха и размахвайки паешките си крака, се спусна върху Монтег от около три фута височина, оголвайки яростно единствения си зъб — иглата, пълна с прокаинова отрова. Монтег го посрещна с огън, с едно странно цвете, което обви Кучето в жълтите си, сини и оранжеви листенца и му придаде нова окраска; то врхлетя върху Монтег, отхвърли го десет фута назад заедно с огнехвъргачката и го прилепи към стъблото на едно дърво. Монтег усети как Кучето дращи, сграбчва крака му и впива иглата си само за миг, преди огънят отново да го подхвърли във въздуха, да разбие металните му кости на съставните им части, да го изкорми с едно-единствено изригване на ярък пламък, сякаш някаква ракета се бе заковала над улицата. Монтег лежеше и гледаше как мъртво-живото същество безпомощно маха във въздуха и агонизира. Дори и мъртво, то като че ли искаше отново да се хвърли върху него и да довърши инжекцията, която вече проникваше в крака му. Той изпитваше смесено чувство на облекчение и ужас като човек, който точно навреме се е отдръпнал, така че само коляното му е било засегнато от бронята на кола, препускаща с деветдесет мили в час. Страх го беше да се изправи, страхуваше се, че може би въобще няма да успее да се изправи, с този изтръпнал крак. Вцепененост сред вцепененост...

— А сега?...

Улицата — празна, къщата — изгорена като някакъв непотребен театрален декор, останалите къщи — тъмни. Кучето — тук, Бийти — там, двамата останали пожарникари — някъде другаде, а „Саламандърът“?... Той втренчи очи в огромната машина. И тя трябва да бъде унищожена.

„А сега — помисли си той — дай да видим колко си зле. Хайде, изправи се. Спокойно, спокойно... готово!“

Той се изправи и разбра, че има само един крак. Другият приличаше на недогоряла цепеница, която той влачеше като наказание за някакъв неведом грях. Когато отпусна тежестта си върху него, струя от сребърни иглички се втурна по прасеца му и се заби в коляното. Той се разплака. „Хайде! Хайде, не можеш да останеш тук!“

Тук-таме в къщите по улицата светеха лампи, дали заради това, което току-що се бе случило, или заради неестествената тишина, която бе настъпила след борбата? Монтег не знаеше защо.

Закуцука сред развалините, като подхващаше ранения си крак, а когато той изоставаше, говореше му, хленчеше, крещеше му заповеднически, ругаеше го и му се молеше да върви сега, когато това беше от жизнено значение за него. В тъмнината викаха, крещяха хора. Той се добра до задния двор, а оттам и до уличката. „Бийти — помисли си той, — ти вече не представляваш проблем. Винаги казваше: не се опитвай да разрешиш даден проблем, изгори го. И ето, че аз направих и двете неща. Сбогом, капитане!“

И той продължи да куцука по уличката в тъмнината.

Сякаш куршум пронизваше ранения му крак всеки път, когато стъпваше на него, и той си мислеше: „Ти си глупак, ужасен глупак! Виж в каква каша се забърка, а как ще се справиш? Как? Гордост, темперамент — по дяволите! Обърка всичко, още от самото начало започна да бълваш наляво-надясно и срещу самия себе си. Но всичко се струпа изведнъж, едно върху друго — Бийти, жените, Милдред, Кларис, всичко! И все пак нямаш извинение, никакво извинение. Глупак, ужасен глупак, иди се предай!“

Не! Ще спасиш онова, което можеш, ще направиш онова, което все още можеш. Ако трябва да изгориш, поне отнеси още неколцина със себе си! Ха! — Той си спомни за книгите и тръгна обратно. — Ако съвсем случайно...”

Намери няколко книги там, където ги беше оставил, близо до оградата на градината. Милдред, бог да я благослови, не бе забелязала всички. Четири книги все още бяха там, където ги бе скрил. В нощта се чуваха виещи гласове, кръжаха лъчите на фенерчетата. Отдалеч се

носеше грохотът на други „Саламандри“, а полицейските коли със свистящи сирени си пробиваха път през града.

Монтег взе четирите останали книги и подскачайки, клатушкайки се, продължи да куца по уличката, но внезапно падна, като че бяха отрязали главата му, и само тялото му остана да лежи на място. Нещо в него го бе разтърсило изневиделица и го бе повалило на земята. Той остана да лежи където бе паднал и започна да хълца — с подвити крака, плътно прилепил лице о чакъла.

Бийти искаше да умре!

Плачейки, Монтег разбра, че това наистина е било така. Бийти сам бе търсил смъртта си. Той бе останал така, без да се опита да се спаси, просто си стоеше, шегуваше се, дразнеше го, подиграваше му се. Тази мисъл бе достатъчна на Монтег, за да престане да хълца и да си поеме дъх. Колко странно, колко странно е така много да искаш да умреш, че да оставиш един въоръжен човек да се разхожда около теб и вместо да млъкнеш и да запазиш живота си, да продължиш да му крещиш и да му се подиграващ, докато го разяриш, и после...

В далечината — тропот от тичащи крака.

Монтег седна. Трябва да се махнеш оттук. Хайде, изправи се! Изправи се, не можеш да седиш така! Но той продължаваше да хълца, а на това трябваше да се сложи край. Ето, плачът стихна. Не бе искал да убива никого, дори и Бийти. Тялото му се сгърчи, сви се, сякаш го бяха потопили в киселина. Запуши устата си с ръка. Видя Бийти — най-напред като неподвижен факел, а после да се гърчи върху тревата. Захапа кокалчетата на пръстите си. „Не исках да стане това, господи, не исках, не исках...“

Опита се да намери връзка между отделните случки, да си спомни как е живял само допреди няколко дни, преди ситото и пясъка, пастата за зъби „Денам“, пърхането на нощните пеперуди в ушите му, светулките, сигналите за тревога, нощните акции — и всичко му се стори прекалено много за толкова малко дни, прекалено много дори за цял един живот.

Откъм дъното на уличката тичешком приближаваха хора.

„Стани!“ — каза си той. „Изправи се, дявол да го вземе!“ — каза на крака си и стана. Отначало болките бяха като шипове, които се забиват в капачката на коляното, после като губерки и най-сетне само като обикновени игли, а щом направи още петдесетина подскока,

опирайки се на дъсчената ограда, при което ръцете му се набиха с тресчици, изпита чувството, че някой облива крака му с вряла вода. И кракът му отново се превърна в неговия собствен крак. Беше се страхувал, че ако се затича, навехнатият му глезен отново ще откаже да му служи. Започна да вдишва нощта с широко отворена уста, издишваше я бледа, а целият ѝ мрак оставаше да тежи вътре в него. Тръгна бавно, накуцвайки. В ръцете си държеше книгите.

Помисли за Фейбър.

Фейбър бе останал там, в димящата купчинка катран, която вече нямаше име, нито отличителна черта. Той бе изгорил и Фейбър. Изведнъж тази мисъл го потресе: имаше чувството, че Фейбър наистина е мъртъв, че се е изпекъл като хлебарка в онази малка зелена капсула, пъхната и изгубена в джоба на един човек, който вече не беше нищо друго освен скелет, обвит в смолисти сухожилия.

„Трябва да запомниш — каза си той. — Изгаряй ги, или те ще те изгорят. Сега в случая е точно така.“

Опипа джобовете си; парите бяха там, а в единия си джоб намери неизменната радиораковина, по която градът говореше на себе си в студената черна утрин.

„Съобщение на полицията. В града се търси беглец. Извършил е убийство и престъпления срещу държавата. Име: Гай Монтег. Занятие: пожарникар. Видян за последен път...“

Продължи да тича, без да спре, докато измина шест пресечки; след това уличката се вля в широк пуст булевард с десет платна за автомобили — река без кораби, замръзнала под студения блясък на високите извити неонов лампи. „Можеш да се удавиш, ако се опиташ да го прескочиш“ — помисли си той — толкова беше широк и открит. Приличаше на огромна сцена без декори, която го примамваше да изтича през нея, а при яркото осветление лесно щяха да го видят, лесно щяха да го хванат, лесно щяха да го застрелят.

Раковината бръмчеше в ухото му:

„... Следете за беглеца... следете за беглеца... следете за сам човек, пеша... следете...“

Монтег се отдръпна в сянката. Точно насреща му една бензиностанция блестеше като голям къс снежнобял порцелан и две сребърни коли току-що спряха да напълнят резервоарите си. Ако иска да върви, а не да тича, спокойно да прекоси широкия булевард, той

трябва да бъде чист и в приличен вид. Ако се измие и срещи косата си, ще рискува по-малко, когато продължи пътя си за... закъде?

„Да — помисли си той, — накъде бягам аз?“

Наникъде. Нямаше къде да отиде, нямаше приятел, към когото да се обърне. С изключение на Фейбър. И изведнъж разбра, че всъщност съвсем инстинктивно е бягал именно по посока на къщата на Фейбър. Но Фейбър не би могъл да му даде убежище; дори и да се опита да го направи, това би било равностойно на самоубийство. И все пак той знаеше, че каквото и да стане, ще отиде да види Фейбър, макар и само за няколко минути. Домът на Фейбър е мястото, където той би могъл отново да зареди бързо изчезващата увереност в собствената си способност да оцелее. Искаше просто да се убеди, че на света има човек на име Фейбър. Искаше да види този човек жив, а не изгорял там, на полянката, като тяло, вмъкнато в друго тяло. И разбира се, трябва да остави на Фейбър част от парите, за да може той да ги изразходва, след като Монтег продължи бягството си. Може би ще успее да се измъкне от града и да продължи да живее край реките или главните пътища, сред полетата и хълмовете.

Силно пърхане го накара да погледне нагоре.

Полицейските хеликоптери се издигаха толкова високо в небето, като че някой силно бе издъхал сивия цвят на изсъхнало глухарче. На около три мили от него две дузини хеликоптери тревожно и нерешително се полюшваха като пеперуди, изненадани от есенния хлад, после стремглаво се спускаха надолу, кацаха един тук, друг там, по различни улици, бавно ги оглеждаха, превръщаха се в автомобили, които виеха по булевардите, или също така внезапно се издигаха отново във въздуха и продължаваха да го търсят.

А ето насреща му бензиностанцията; в момента хората, които я обслужваха, се въртяха около клиентите. Приближавайки се откъм задната страна, Монтег влезе в тоалетната. През алуминиевата стена до него долетя гласът на говорителя, който съобщаваше: „Обявена е война.“ Отвън зареждаха колите с бензин. Хората в колите разговаряха със служителите — за автомобилите, за бензина, за това колко им дължат. Монтег стоеше и се мъчеше да изпита целия ужас на това лаконично съобщение по радиото, но не можа. Войната ще трябва да го почака час-два, докато води своята собствена война.

Той изми ръцете и лицето си и ги избърса в кърпата, без да вдига много шум. Излезе от тоалетната, внимателно затвори вратата и тръгна в мрака, докато най-сетне отново се озова на бордюра на Пустия булевард.

Булевардът се точеше пред него в хладното утро подобно на огромна писта за кегли — ето я играта, която трябваше да спечели. Той беше празен като арена, на която след две минути ще се появят безименни жертви и неизвестни убийци. Въздухът над широката бетонна река и около нея трептеше от топлината, излъчвана от тялото на Монтег; той не можеше да повярва, че само неговата топлина е могла да накара целия околнен свят да затрепти. Беше фосфоресцираща мишена, знаеше го, чувствуваше го. Но време беше да започне малката си разходка.

На около три пресечки от него блестяха няколко автомобилни фара. Монтег пое дълбоко въздух. Дробовете му сякаш бяха горящи факли. Гърлото му бе пресъхнало от тичането. В устата си усещаше стипчив вкус, а краката му тежаха като олово.

Ами онези светлини в далечината? Преди да тръгнеш да вървиш, трябва да прецениш за колко време автомобилите могат да стигнат дотук. А какво ли е разстоянието до отсрещния бордюр? Изглежда, около стотина ярда. Може и по-малко, но нека да са сто; имай предвид, че вървиш много бавно, че едва се движиш и за да изминеш цялото това разстояние, ще ти трябват не по-малко от трийсет, дори четирийсет секунди. А колите биха могли да изминат разстоянието от три пресечки за около петнайсет секунди. Така че дори ако насред булеварда започнеш да тичаш...

Той пристъпи с десния си крак, после с левия, после пак с десния. Тръгна по празния булевард.

Дори и булевардът да беше съвсем пуст, разбира се, не би могъл да разчиташ, че ще го пресечеш безопасно, защото иззад хълма, на около четири пресечки оттук, внезапно би могла да се появи кола, да те застигне и да профучи край теб, преди да успееш да си поемеш дъх.

Реши да не брои крачките си. Не гледаше нито вляво, нито вдясно. Светлината от лампите над него му се струваше така ярка, така издайническа и така гореща, като че грееше обедно слънце.

Той се вслуша в шума на колата, която вдясно от него, на две пресечки разстояние, набираше скорост. Светлините на фаровете ѝ

внезапно се скъсиха, после се удължиха и осветиха Монтег.

Върви! Не спирай!

Монтег се поколеба, стисна здраво книгите в ръце и с усилие на волята продължи да върви. Той инстинктивно изтича няколко крачки, но след това си заговори на глас, овладя се и отново тръгна бавно. Беше вече на средата на шосето, но моторите на колата виеха все по-силно, докато колата набираше скорост.

„Полицията, разбира се. Видели са ме. Забави крачка, забави крачка, спокойно, не се обръщай, не поглеждай, не давай вид, че се тревожиш. Върви, точно така, върви, върви...“

Колата вече връхлиташе. Ревеше. Набираше скорост. Колата виеше, трещеше. Колата се носеше плавно, насочваше се по някаква свистяща траектория като куршум, изстрелян от невидима пушка. Сто и дващест мили в час, сто и трийсет мили в час. Монтег стисна челюсти. Имаше чувството, че горещината на препускащите фарове изгаря бузите му, кара клепките му да потръпват нервно и разлива солена пот из цялото му тяло.

Той взе да тътри крака като пиан и да говори на себе си, а след това изведнъж се затича. Изхвърляше напред единия си крак, стъпваше, изхвърляше другия, пак стъпваше. Господи! Господи! Изпусна една книга, забави крачка, понечи да се върне, отказа се, отново се втурна напред, крещейки сред циментовата пустота, а колата гонеше бягащата си жертва, оставаха още двеста, сто, деветдесет, осемдесет, седемдесет фута; Монтег задъхано махаше с ръце, вдигаше крак, стъпваше, вдигаше крак, стъпваше, а колата приближаваше все повече и повече, клаксонът ѝ виеше, зовеше го. Очите му едва не пламнаха, като извърна глава към ослепителните фарове; ето, колата вече бе погълната от собствената си светлина, тя беше само факел, който лети със свистене срещу него, само рев и блясък, ето, вече връхлиташе...

Монтег се спъна и падна.

Свършено е с мен! Край!

Но падането му промени нещата. Само секунда преди да мине през него, побеснялата кола сви и изчезна. Монтег продължи да лежи, прилепил лице о бетонната настилка. Заедно със синкавия дим от ауспуха на колата до него долетя кикот.

Той инстинктивно бе закрил глава с дясната си ръка. Сега, когато вдигна ръката си, на върха на средния си пръст, там, където гумата я бе докоснала, видя черна ивичка, широка два-три милиметра. Той се изправи на крака и изумено погледна тази черна ивичка.

„Това не беше полицията“ — помисли си той.

Погледна надолу по булеварда. Той беше пуст. Всичко му стана ясно: колата е била пълна с дечурлига от дванайсет до шестнайсет години, излезли да пицят, да крещят, да викат: „Ура!“, те бяха видели човек, който се разхожда — такава рядка и необичайна гледка — и просто са решили: „Хайде да го блъснем“ — без да подозират, че това е беглецът Монтег, чисто и просто група дечурлига, решили в дългата нощ, докато грее луната, за няколко часа да преминат с трясък пет-шестстотин мили със заледени от вятъра лица; а дали призори ще се върнат къщи, или не, дали ще останат живи, или не — тъкмо в това се състоеше и приключението.

„Щяха да ме убият — каза си, олюлявайки се, Монтег, докато вятърът още свистеше, вдигаше прах около него и брулеше ожулената му буза. — Щяха да ме убият без никаква причина!“

Той тръгна по посока на отсрещния бордюр, като непрестанно повтаряше на краката си да вървят и да не спират. Някак си бе успял да събере разпилените книги, но не си спомняше да се е навеждал или да ги е докосвал. Не преставаше да ги мести ту в едната си ръка, ту в другата, като че ли държеше карти, които не успяваше да прецени.

„Дали същите тези хлапаци не са убили Кларис?“

Спря се и мислено си повтори:

Дали същите те не са убили Кларис!

Искаше му се да изкрещи и да изтича подире им.

Очите му овлажняха.

Беше паднал по корем и това го беше спасило. Шофьорът на колата, виждайки проснатото тяло на Монтег, инстинктивно бе съобразил, че ако с такава голяма скорост прегази едно тяло, колата може да се обърне и те да изхвъркнат от нея. А ако Монтег бе останал прав като мишена?...

Дъхът на Монтег спря.

Надолу по булеварда, на разстояние четири пресечки, колата бе забавила ход, бе завила на две колела и сега препускаше обратно по забранената страна на шосето, набирайки скорост.

Но Монтег вече бе изчезнал, бе потънал в сигурността на тъмната уличка, към която бе тръгнал на дълго пътешествие — дали преди един час или само преди минута? Застана в нощта, треперещ, и обърна поглед към колата, която профуча покрай него, поднесе се към средата на булеварда, разливайки смях във въздуха около себе си, и изчезна.

Монтег продължи да крачи в мрака, като от време на време поглеждаше към хеликоптерите, които се спускаха все по-ниско и по-ниско подобно на първите снежинки на идващата дълга зима...

Къщата беше потънала в тишина.

Монтег се промъкна откъм задната ѝ страна през гъстото ухание на нарциси, рози и росна трева. Бутна остъклената задна врата и тя се отвори, влезе на пръсти и послушвайки се, прекоси верандата.

„Спите ли, мисис Блак? — каза си той. — Зная, че това, което правя, не е много хубаво, но вашият съпруг го е правил на други и никога не се е замислял, никога не се е измъчвал от угризения на съвестта. А сега, тъй като сте съпруга на пожарникар, дошъл е вашият ред, дошъл е и редът на вашия дом заради всички домове, които съпругът ви е изгорил, заради всички хора, на които е причинил болка, без да му мигне окото.“

Къщата не му отговори.

Той скри книгите в кухнята, отново се озова на уличката и погледна назад към къщата, която продължаваше да спи, тъмна и мълчалива.

Прекосявайки града, докато хеликоптерите пърхаха в небето като късчета хартия, той предаде доноса от усамотена телефонна кабина пред един магазин, който не работеше нощем. След това зачака в студената нощ и чу как в далечината започват да вият пожарникарските сирени, как „Саламандрите“ се приближават, идват да изгорят къщата на мистър Блак, докато той е на работа, идват да принудят жена му да стои треперееща сред утринната хладина, докато покривът поддава и се срутва върху пожара. Но засега тя все още спеше.

— Лека нощ, мисис Блак — промълви той.

— Фейбър!

Още едно почукване, шепот и пак дълго чакане. После, след минутка, бледа светлина замъждука в къщичката на Фейбър. Нова пауза — и задната врата се отвори.

В полумрака Фейбър и Монтег стояха и се гледаха, сякаш и двамата не вярваха на очите си. После Фейбър бързо протегна ръка, сграбчи Монтег, вмъкна го вътре, накара го да седне, върна се, застана на прага и се ослуша. Сирените виеха в далечината. Той влезе и затвори вратата.

— От начало до край се държах като глупак — каза Монтег. — Не мога да остана дълго тук. Трябва да вървя бог знае накъде.

— Поне бяхте глупак по отношение на добри неща — каза Фейбър. — Мислех, че сте мъртъв. Капсулата, която ви дадох...

— Изгоря.

— Чух капитанът да ви говори и внезапно — никакъв звук. За малко не излязох да ви търся.

— Капитанът е мъртъв. Той намери капсулата, чу гласа ви и щеше да го проследи. Убих го с огнехвъргачката.

Фейбър седна и известно време не продума.

— Господи, как се случи всичко това? — каза Монтег. — Само преди една вечер всичко бе прекрасно, а сега ето, че се давя. Колко пъти може да потъне човек и все пак да остане жив? Не ми достига въздух. Ето, Бийти е мъртъв, а едно време той ми беше приятел. И Мили си отиде; мислех, че ми е жена, но сега вече не съм уверен. И къщата изгоря. Работата ми отиде по дяволите, самият аз съм беглец, а освен това на път за насам подхвърлих книги в дома на един пожарникар. Господи боже мой, колко много неща направих за една-единствена седмица!

— Направили сте онова, което е трябвало да направите. То отдавна е назрявало у вас.

— Да, дори и в нищо друго да не вярвам, в това поне съм убеден. То само е изчаквало момент, за да стане. Отдавна чувствавах, че нещо се набира у мен; върших едно, а мислех за друго. Господи, то отдавна се е натрупвало у мен. Чудя се как не е проличало външно, подобно на тлъстина. И ето че сега съм тук и обърквам и вашия живот. Те могат да ме проследят до дома ви.

— За пръв път от години насам чувствавам, че живея — каза Фейбър. — Чувствавам, че правя нещо, което отдавна трябваше да

направя. Поне засега не изпитвам страх. Може би защото най-сетне върша онова, което трябва. Може би защото направих нещо необмислено и не искам да изглеждам страхливец пред вас. Навярно ще се наложи да извърша дори по-смели неща, да се изложя на опасност, така че да не мога да се откажа от делото и отново да се изплаша. Какво смятате да правите сега?

— Ще продължа да бягам.

— Знаете ли, че е обявена война?

— Да, чух.

— Боже мой, не е ли странно? — каза старецът. — Тя ни се струва толкова далечна, защото си имаме свои собствени грижи.

— Нямах време да мисля за нея. — Монтег измъкна от джоба си сто долара. — Задръжте ги и ги използвайте както намерите за добре, когато си отида.

— Но...

— Може би до обяд вече няма да бъде жив; използвайте парите. Фейбър кимна.

— Най-добре ще е да тръгнете по реката, а като стигнете до старата железопътна линия, която води към провинцията, да вървите по нея. Макар че сега всичко се движи по въздуха и повечето железопътни линии са изоставени, релсите все още си стоят и ръждясват. Чувал съм, че тук-там из страната имало лагери на скитници; наричат ги пътуващи лагери. Ако се отдалечите достатъчно от града и си отваряте очите, ще ги откриете; казват, че по линията оттук до Лос Анджелис имало много стари възпитаници на Харвардския университет. Повечето от тях са търсени от полицията, но предполагам, че са оцелели. Те не са много на брой и вероятно правителството никога не ги е смятало за достатъчно голяма опасност, за да тръгне да ги издирва. Можете за известно време да се приютите при тях, а след това да влезете във връзка с мен в Сейнт Луис. Аз тръгвам за там тази сутрин с автобуса в пет часа, за да се срещна с един бивш печатар. Най-сетне и аз ще започна да действам. Тези пари ще бъдат използвани за добро дело. Благодаря ви и бог да ви пази. Не искате ли да подремнете няколко минути?

— По-добре да вървя.

— Чакайте да видим какво става!

Той бързо заведе Монтег в спалнята и отмести встрани една картина, зад която се откри телевизионен екран с размер на пощенска картичка.

— Винаги съм искал нещо много малко, нещо, на което бих могъл да говоря, нещо, което, ако е необходимо, бих могъл да закрия с длан, а не нещо чудовищно голямо, което да ме надвиква. Така че ето, виждате! — Той включи екрана.

„Монтег — обади се говорителят и екранът светна. — М-О-Н-Т-Е-Г — името му беше произнесено буква по буква. — Гай Монтег. Все още не е заловен. Полицейски хеликоптери кръжат. От друг район бе докарано ново Куче...“

Монтег и Фейбър се спогледаха.

„... Кучето никога не изпуска жертвата си. Това невероятно изобретение не е направило нито една грешка, откакто за първи път бе използвано за гонене на бегълци. Тази вечер нашата телевизионна компания е горда, че ще има възможността да проследи Кучето с камери от хеликоптер, докато то се насочва към целта си...“

Фейбър наля две чаши уиски.

— Ще имаме нужда от това.

Отпиха.

„... обонянieto му е така чувствително, че може да запомни и разграничи десет хиляди различни миризми на десет хиляди различни хора, без да е необходимо да бъде пренастройвано!“

Фейбър леко потръпна и огледа стаята, стените, вратата, бравата и стола, на който седеше Монтег. Монтег проследи погледа му. И двамата бързо се огледаха наоколо; Монтег усети как ноздрите му се разширяват и разбра, че сам се опитва да се проследи, че обонянieto му внезапно така се бе изострило, че бе започнало да подушва пътечката, която той бе прокарал във въздуха на стаята, и капчиците пот от ръкава му, които бяха увиснали по бравата на вратата, невидими, но многобройни като кристалчетата на малък полилей. Той подуши миризмата си навсякъде: във всичко, върху всичко, около всичко; беше се превърнал в светец облак, в привидение — и отново му секна дъхът. Видя, че и Фейбър спира дъх от страх да не би да вдъхне това привидение в собственото си тяло, да не се зарази от призрачните изпарения и миризми на беглеца.

„Кучето сега слиза с хеликоптер на мястото на пожара.“

На малкия екран се появиха изгорялата къща, тълпата, нещо покрито с чаршаф и хеликоптерът, който с пърхане се спусна от небето, подобно на чудновата цвете.

„Значи решили са да доведат играта докрай — помисли си Монтег. — Цирковото представление трябва да продължи, макар че войната може да започне всеки момент...”

Той наблюдаваше сцената като омагьосан, като вкаменен. Тя му се струваше така далечна, като че нямаше нищо общо с пет, приличаше на пиеса, която не те засяга, в която не вземаш участие и въпреки това я гледаш с удивление и странно удоволствие. „И всичко това заради мен — помисли си той. — Боже господи, всичко, което става, е само заради мен!”

Ако искаше, той можеше да остане тук и спокойно да следи цялата гонитба през всичките ѝ светкавични фази — по уличките, през улиците, по пустите широки булеварди, през полянките и спортните игрища — от време на време говорителят прекъсва предаването, за да даде обичайните търговски реклами; а сетне — по други улички до горящата къща на мистър и мисис Блэк и най-после до този дом, в който той и Фейбър седяха и пиеха, докато електронното Куче, мълчаливо като полъх на смъртта, подушеше последната следа и се спреше ей там, под оня прозорец. И тогава, ако искаше, Монтег можеше да стане и следейки с едно око телевизионния екран, да отиде до прозореца и да го отвори, да се наведе, да погледне отново зад себе си и на блестящия малък телевизионен екран да се види като драматичен герой на сцената, която би могъл да наблюдава обективно, тъй като знаеше, че в другите телевизионни гостни го виждат в естествен ръст и цветове. А ако задържеше очите си отворени, можеше да се види, секунда преди да премине в небитието, пронизан от отровната игла заради удоволствието на който знае колко много телевизионни зрители, които само преди няколко минути са били събудени от дивите сирени на техните телевизионни гостни, призоваващи ги да дойдат да гледат лова на едрата плячка, карнавала, в който участва един-единствен човек.

Дали ще има време за реч? Дали ще успее, докато Кучето го сграбчва пред погледите на десет, двайсет или трийсет милиона зрители, да резюмира живота си през изтеклата седмица в едно-единствено изречение или дума, които те ще помнят дълго след като

Кучето е обърнало гръб на камерата, стискайки го в челюстите си като в металически клещи, и е побягнало в мрака, а камерата е стояла неподвижна и е проследявала чудовището да изчезва в далечината — какъв ефектен завършек! Какво би могъл да каже с една-единствена дума или с няколко думи; нещо, което да опари лицата им и да ги разбуди?

— Гледайте! — прошепна Фейбър.

От хеликоптера плавно се плъзна нещо, което не беше нито машина, нито животно, нито живо, нито мъртво и което излъчваше бледозеленикава светлина. То застана пред димящите развалини на къщата на Монтег, а мъжете вдигнаха огнехвъргачката, която той бе захвърлил, и я поднесоха към муцуната на животното. Чу се свистене, щракане, бръмчене.

Монтег разтърси глава, изправи се и допи чашата си.

— Време е. Моля да ме извините за всичко.

— За какво? За мен ли? Или за моя дом? Аз си го заслужавам. В името на бога, бягайте. Може би ще успея да ги задържа известно време тук.

— Почакайте! Няма да има никаква полза, ако ви разкрият. Когато си изляза, изгорете покривката на това легло, до което се докосвах. Изгорете в шахтата си стола от дневната. Изтрийте със спирт мебелите и бравите на вратите. Изгорете изтривалката в антрето. Включете с пълна сила климатичната инсталация във всички стаи и посипете всичко с нафталин, ако имате нафталин. След това пуснете поливачките в градината колкото се може по-силно и измийте пътеките с маркуч. Ако имаме някакъв шанс, *поне тук* бихме могли да унищожим следата.

Фейбър раздруса ръката му.

— Ще се погрижа за всичко. Пожелавам ви щастие. Ако и двамата сме добре, идущата или по-идущата седмица се свържете с мен чрез пощата в Сейнт Луис — до поискване. Съжалявам, че този път няма как да поддържам контакт с вас чрез капсула. И двамата имахме полза от това. Но моите съоръжения бяха ограничени. Нали разбирате, никога не съм мислил, че ще ми се наложи да я използвам. Какъв стар глупак съм! Нямам капка мозък! Глупак, глупак! Така че нямам друго зелено куршумче, което да ви дам. Хайде, вървете!

— Само още едно нещо! Бързо! Вземете един куфар и го напълнете с най-мръсните си дрехи — стар костюм, колкото по-мръсен, толкова по-добре, риза, някакви стари обувки и чорапи...

Фейбър излезе и се върна след минутка. Те запечатаха картонения куфар с чиста лепенка.

— За да се запази в него миризмата на стария мистър Фейбър, разбира се — каза Фейбър, който се беше изпотил от напрежение.

Монтег обля куфара с уиски.

— Не искам Кучето едновременно да подуши две миризми. Мога ли да взема остатъка от уискито? Ще ми трябва по-късно. Господи, надявам се, че това ще помогне!

Те отново си стиснаха ръце и излизайки от стаята, погледнаха към телевизора. Кучето вече бе тръгнало по следите, съпроводяно от надвисналите над главата му камери на хеликоптерите, и тихо и мълчаливо душеше силния нощен вятър. Вече тичаше по първата уличка.

— Довиждане!

Монтег тихо се измъкна през задната врата и се затича, стискайки в ръка дръжката на полупразния куфар. Зад себе си чу как изригват градинските поливачки, изпълвайки тъмния въздух с дъжд, който отначало нежно, а после равномерно започна да облива всичко наоколо, измиваше пътеките и се оттичаше по уличката. Той отнесе на лицето си няколко капки от този дъжд. Чу как старецът извика след него: „Довиждане!“ — но може би само така му се беше сторило.

Тичайки, той бързо се отдалечи от къщата по посока на реката.

Монтег бягаше.

Усещаше как Кучето, подобно на есен, се приближава студено, сухо и бързо, като вятър, който не поклаща стръкчетата трева, не блъска прозорци, не смущава сенките на вейките, върху белите тротоари, по които минава. Кучето не се докосваше до света. То носеше със себе си своята тишина и Монтег чувствуваше как тази тишина расте зад гърба му, докато тича през града, как се превръща в напрежение. Монтег усети как това напрежение нараства и се затича по-бързо.

Спираше от време на време, за да си поеме дъх и да надникне през бледоосветените прозорци на събудилите се домове; виждаше силуетите на хора, които наблюдаваха телевизионните стени в своите гостни, а на стените Кучето се движеше като паяк, като полъх от неоновии пари, появяваше се и изчезваше. Ето го на Елм Терас, на Линкълн, на Оук Парк и на уличката, която водеше към дома на Фейбър.

„Отмени! — мислено му каза Монтег. — Не спирай, продължи, не влизай!“

На телевизионния екран се очерта жилището на Фейбър; поливачките в градината пулсираха в нощния въздух.

Кучето спря, като потръпваше.

„Не! — Монтег стисна с ръце перваза на прозореца. — Насам! Тук!“

Иглата с прокаинова отрова се показва, прибра се, проточи се, прибра се. Една-единствена бистра капчица отрова се отрони от нея и после иглата потъна в муцуната на Кучето.

Монтег сдържа дъха си и му се стори, че в гърдите му се свива юмрук.

Кучето отмина дома на Фейбър и тръгна отново по уличката.

Монтег втренчи очи в небето. Хеликоптерите вече се приближаваха подобно на рой насекоми, устремени към една-единствена светлина.

Монтег с усилие си припомни, че това не е измислен епизод, който би могъл да наблюдава, докато бяга към реката. Това всъщност беше игра на шах, в която той сам участвуваше и наблюдаваше всеки отделен ход.

Изкрещя, за да се сепне и да откъсне поглед от този последен прозорец и от чудното зрелище, което се разиграваше пред очите му. „По дяволите!“ — извика той и тръгна отново. Уличка, алея, улица — и миризмата на реката. Леви, десни, леви, десни. Скоро, ако камерите го уловяха, щяха да бягат дващест милиона монтеговци... Дващест милиона монтеговци, бягащи като в някаква стара комедия на филмовата компания „Кийстоун“ — полицаи и бандити, гонещи и гонени, преследващи и преследвани — хиляди пъти бе гледал тези комедии. А подире му — дващест милиона Кучета, които лаеха беззвучно и рикошираха о телевизионните стени — от дясната стена,

на централната стена, после на лявата, — изгубваха се и пак — от дясната стена, на централната, на лявата — и се изгубваха.

Монтег втъкна в ухото си радиораковината.

„Полицията предлага цялото население в района на Елм Терас да направи следното: всеки, във всяка къща, на всяка улица да отвори предната или задната врата или да погледне през прозорците. Ако всички в следващата минута погледнат от своите домове, беглецът няма как да се скрие. Готови!“

Разбира се! Защо не го бяха направили по-рано! Как толкова години никой не се бе сетил да изпробва тази игра? Всеки да стане, всички да излязат! Не може да не го забележат! Та той беше единственият човек, който бягаше самотен през града посред нощ, единственият човек, който измъчваше краката си!

„Ще броим до десет! *Едно! Две!*“

Той почувствува как целият град се вдига на крака.

„Три!“

Почувствува как градът се обръща към хилядите си врати.

„По-бързо! Леви! Десни!“

„Четири!“

Хората като лунатици прекосяват коридорите.

„Пет!“

Поставят ръцете си върху бравите на вратите!

Откъм реката се носеше миризма на хлад, като след проливен дъжд. Гърлото му бе сухо като ръжда, очите му пареха от тичането. Той изкрещя, сякаш този крясък щеше да го изхвърли като с реактивен мотор през последните сто ярда.

„Шест, седем, осем!“

Натискаха бравите на пет хиляди врати.

„Девет!“

Зад него останаха и последните къщи и той вече тичаше по наклона, който водеше надолу към плътния подвижен мрак.

„Десет!“

Вратите се отвориха.

Мислено видя хилядите и хиляди лица, които надничаха в дворовете и уличките или поглеждаха към небето, лица, скрити зад пердета, бледи, изплашени от нощта, като лицата на сиви животни, които надзъртат от електрическите си дупки, лица със сиви, безцветни

очи, сиви езици и сиви мисли, които проникваха през вкочанената плът на лицето.

Но той вече бе стигнал до реката.

Потопи ръка, за да се увери, че реката е истинска. Нагази във водата и се съблече в мрака, обля тялото си, ръцете си, краката си и главата си с щипещия спирт, отпи от бутилката и смръкна малко от течността в ноздрите си. После облече старите дрехи на Фейбър и obu старите му обувки. Своите собствени хвърли в реката и почака, докато течението ги отнесе. После, стиснал куфара в ръка, влезе в реката и вървя, докато изгуби дъното под краката си и водите го понесоха в мрака.

Когато Кучето стигна до брега, той вече бе на триста ярда надолу по течението. Отгоре с рев се въртяха огромните перки на хеликоптерите. Над реката се стовари буря от светлини и Монтег се гмурна под илюминациите, толкова ярки, като че ли слънцето внезапно бе разпъдило облаците. Почувствува как реката го влече надолу в мрака. Изведнъж прожекторите се насочиха обратно към брега и хеликоптерите завиха към града, като че ли бяха открили нова следа. Изчезнаха. Изчезна и Кучето. Останала бе само студената река и Монтег се носеше по нея във внезапно настъпилото спокойствие, далеч от града, от светлините и от преследвачите, далеч от всичко.

Имаше чувството, че зад себе си е оставил сцена с множество актьори, че е напуснал някакъв внушителен спиритически сеанс с шепнещи привидения. Отдалечаваеше се от една недействителност, която бе ужасяваща, и навлизаше в една действителност, която беше нереална, понеже му беше непозната.

Черните брегове се плъзгаха край него и той навлизаше сред природата, сред хълмовете. За пръв път от десетина години насам видя звездите, които светеха над него като огромни огнени шестивия — грамадна звездна колесница, която заплашваше да се прекатури и да го смаже.

Когато куфарът се напълни с вода и потъна, той се обърна по гръб; реката тихо и бавно го отнасяше далеч от хората, които закусваха със сенки, обядваха с пара и вечеряха с мъгла. Реката беше нещо много осезаемо; тя грижливо го носеше в своите обятия и най-сетне му даваше време да обмисли онова, което се бе случило през този месец, през тази година, през целия му живот. Ослуша се и усети как сърцето

му бие по-бавно. Заедно с кръвта и мислите му престанаха да препускат.

Изведнъж видя луната ниско в небето. Луната бе там, а какво кара луната да свети? Разбира се, че слънцето. А какво кара слънцето да свети? Собственият му огън. И слънцето ден след ден продължаваше да гори и да гори. Слънцето и времето. Слънцето, времето и горенето. Горенето. Реката леко го полюляваше. Горенето. Слънцето и всички часовници по земята. В съзнанието му те се сливаха и се превръщаха в едно-единствено цяло. И след като дълго време се бе носил отпуснат по земята и кратко време — по водите на реката, той разбра защо никога вече през живота си не трябва да опожарява.

Слънцето грееше всеки ден. То изгаряше времето. Светът се въртеше в кръг и около оста си, а времето така и така безмилостно изгаряше годините, а заедно с тях и хората, дори без неговата помощ. Така че ако *той*, Монтег, заедно с другите пожарникари изгаряше вещите, а слънцето изгаряше времето, това означаваше, че *всичко* щеше да изгори!

Някой от тях ще трябва да спре да изгаря. Естествено, слънцето нямаше да спре да гори. В такъв случай това трябваше да направят Монтег и хората, с които бе работил само допреди няколко часа. Някой някъде отново трябваше да започне да спасява човешките ценности, да ги спасява и да ги съхранява — в книги, грамофонни плочи, в главите на хората, по какъвто и да било начин, стига те да се намират далеч от молците, от плесента, от ръждата, от гниенето и от хората с клечки кибрит в ръце. Светът бе пълен с горене от всякакъв вид и размер. Крайно време бе да започнат да работят занаятчии с нова професия — изработването на огнеупорни тъкани.

Усети, че петата му докосва земя, опира се о камъчета, дращи пясък. Реката го бе придвижила към брега.

Той погледна към това велико черно същество без очи или светлини, без форма, само с размери, които се простираха на хиляди мили, в безкрая, и чиито зелени хълмове и гори го очакваха.

Поколеба се дали да напусне удобната прегръдка на реката. Страх го беше, че ще срещне Кучето. Дърветата внезапно можеха да се разтърсят под страхотния вятър на хеликоптерите.

Но там горе полъхваше само обикновен есенен ветреца, който се носеше като някаква друга река. Защо Кучето бе престанало да го гони? Защо бяха насочили преследването обратно към града? Монтег се послуша. Нищо. Нищо.

„Мили — помисли си той. — Виж цялата природа наоколо. Вслушай се в нея! Нищо и нищо. Толкова много тишина, Мили, че се чудя как би я понесла. Дали нямаше да започнеш да крещиш: «Млъкни, млъкни!» Мили, Мили!“ Стана му тъжно.

Мили я нямаше, нямаше го и Кучето, но сухият аромат на сено, който лъхаше от някакво далечно поле, пренесе Монтег на земята. Спомни си за една ферма, която знаеше още от дете, един от редките случаи, когато бе открил, някъде отвъд седемте воала на недействителността, отвъд телевизионните стени в гостната, отвъд фалшивия блясък на града, крави да дъвчат трева, прасета да се въргалят в топли вадички по пладне, кучета да лаят по бели овце из хълмовете.

Сега сухият аромат на сеното и шепотът на реката го накараха да си помисли колко хубаво би било да заспи, потънал в свежото сено на усамотен плевник, далеч от шумните шосета, до тих фермерски дом, под стара вятърна мелница, чиито криле бръмчат над главата му и отмерват изтичащото време. Представи си, че лежи под високия таван на плевник, вслушан в леките движения, в далечното, едва доловимо шумолене на насекоми, дървета и животни.

През нощта, помисли си той, под плевника ще чуе звук, който може би ще прилича на шум от стъпки. Той ще напрегне сили и ще стане. Стъпките ще се отдалечат. Той отново ще се изтегне, ще погледне през прозорчето на плевника в късната нощ и ще види как светлините във фермерския дом гаснат една подир друга, как една много млада и красива жена сяда до неосветен прозорец и започва да сплита косата си. Ще му бъде много трудно да я види добре, но лицето ѝ ще прилича на лицето на онази девойка, която бе минала през живота му така отдавна, преди толкова много време, девойката, която познаваше времето и никога не се бе изгаряла от светулките, девойката, която знаеше какво значи да отъркаш пращеца на глухарче о брадичката си. После тя ще си отиде от топлия прозорец и ще се появи отново на горния етаж в своята побеляла от лунна светлина стая. И тогава, при звука на смъртта, под грохота на реактивните самолети,

които ще прорязват небето на две черни ленти чак отвъд хоризонта, той ще остане да лежи в плевника, скрит и в безопасност, наблюдавайки как тези странни нови звезди изчезват отвъд хоризонта, бягайки от нежните цветове на зората.

На сутринта той няма да чувства нужда от сън, защото ще си е отпочинал напълно от всички тези приятни аромати и гледки на една цяла нощ, прекарана сред природата, ще си е отспал, макар очите му да са били широко отворени, а устните полуразтворени в усмивка.

А там, в подножието на стълбата, водеща за плевника, ще го очаква нещо невероятно. Той ще слезе предпазливо сред розовата светлина на ранното утро, усетил света, дори леко изплашен от него, ще се надвеси над малкото чудо и най-сетне ще се наведе да го докосне.

Чаша студено прясно мляко и няколко ябълки и круши, оставени в подножието на стълбата.

Това беше всичко, което искаше сега. Някакъв малък знак, че огромният свят ще го приеме и ще му даде дългото време, което му е необходимо, за да обмисли всички неща, за които трябва да мисли.

Чаша мляко, една ябълка, една круша.

Той излезе от реката.

Земята се втурна към него като вълна при прилив. Той бе смазан от тъмнината и от вида на природата, и от милионите аромати, носени от вятъра, който смразяваше тялото му. Отдръпна се пред съкрушителния напор на тази тишина, на звуците и миризмите и ушите му зашумяха. Олюля се. Звездите се изливаха като горящи метеори в очите му. Поиска му се отново да се хвърли в реката, да й позволи лениво да го отнесе някъде надолу, към безопасността. Тъмният бряг, който се издигаше пред него, му напомняше за онзи ден в неговото детство, когато, докато той плуваше, неизвестно откъде изведнъж се бе появила най-голямата вълна, която въобще някога бе виждал, и го бе повалила в солена кал и зелена тъмнина, а водата изгаряше устата и носа му, караше го да му се повдига и да крещи! Прекалено много вода!

Прекалено много земя!

Откъм черната стена пред него — шепот. Сянка. На сянката — две очи. Нощта гледаше към него. Гората го виждаше.

Кучето!

След толкова бягане, мъки и пот, след като едва не си се удавил и си се борил така упорито, да стигнеш толкова далеч, да си мислиш, че се намиращ в безопасност, да въздъхнеш с облекчение и най-сетне да излезеш на земята само за да срещнеш...

Кучето!

От Монтег се изтръгна един последен отчаян вик, сякаш това бе прекалено много за който и да било човек.

Сянката се разпадна. Очите изчезнаха. Листата се вдигнаха нагоре и се посипаха като сух дъжд.

Монтег стоеше сам сред пустошта.

Елен. Той усети тежкия, приличен на парфюм мускус, смесен с кръв. С дъх на смола, който излъчваше животното, и миризмата на кардамон, мъх и амброзия в тази огромна нощ, в която дърветата тичаха срещу него, отдръпваха се, тичаха и се отдръпваха пред очите му заедно с пулсирането на сърцето му.

По земята сигурно имаше милиарди листа: той повлече крака из тях, из тази суха река, с острата миризма на див карамфил и на топъл прах. А другите миризми! От цялата земя се носеше миризмата на разрязан картоф, суров, студен и бял поради това, че луната го бе осветявала нощем. Имаше миризма, която напомняше за кисели краставички в буркан, и миризма на китка магданоз върху кухненската маса вкъщи. Имаше лека, жълта миризма, като миризмата на горчица. Имаше и миризма, подобна на карамфилите в съседния двор. Той отпусна ръка и усети, че някакъв бурен се изправя и му се гали като дете. Пръстите му миришеха на мъзга от сладко коренче.

Спря се, пое дълбоко дъх и колкото повече вдишваше в гърдите си мириса на земята, толкова повече тя го изпълваше с цялото си многообразие. Той вече не беше празен. Тук имаше повече, отколкото бе нужно, за да го напълни. И винаги щеше да има повече.

Тръгна през плиткия прилив от листа, като от време на време се препъваше.

И сред тази странна обстановка — нещо познато.

Кракът му се удари в нещо, което глухо иззвънтя.

Опипа земята с ръка, един ярд вляво, един вдясно.

Железопътната линия.

Ръждясала и изоставена, тя идваше от града, пресичаше гори и храсталаци и все вървеше успоредно на реката.

Значи това бе пътят, който търсеше. Това бе единственото му познато нещо, магическият талисман, от който не бива да откъсва очи, докато се движи сред трънките и морето от миризми, усещания и докосвания, сред шепота на листата.

Той тръгна по линията.

Изненада се колко сигурен стана изведнъж в един-единствен факт, който не можеше да докаже.

Някога, преди много време, тук, където стъпваше сега, бе вървяла Кларис.

Половин час по-късно, измръзнал, предпазливо следвайки траверсите и чувствайки ясно как цялото му тяло, лицето, устата, очите са пълни с мрак, ушите — заглушени от звукове, краката — избодени от бодили и изжулени от коприва, той видя пред себе си огъня.

Огънят се изгуби и после пак се появи, като око, което му намигаше. Той се спря от страх да не би с един-единствен дъх да изгаси огъня. Но огънят продължаваше да гори и той започна да се приближава предпазливо. Необходими му бяха близо петнайсет минути, преди наистина да се доближи до него; след това застана в сянката и започна да наблюдава това леко движение на бели и червени цветове — странен огън, понеже за него той означаваше нещо ново.

Огънят не гореше, а *сгряваше*.

Той видя много длани, протегнати към неговата топлина, длани без ръце, защото ръцете бяха скрити в тъмнината. Над дланите — неподвижни лица, които се размърдваха, подскачаха, трептяха от отблясъците на огъня. Не знаеше, че огънят може да изглежда така. Никога през живота си не бе помислял, че огънят може не само да отнема, но и да дава. Дори миризмата му беше различна.

Не знаеше колко дълго бе стоял там, но беше глупаво и същевременно много приятно да се чувствуваш като животно, което излиза от гората, примамено от огъня. Беше като същество с четина и влажни очи, с козина, муцуна и копита, той беше същество с рога и с кръв, която би замирисала на есен, ако потечеше по земята. Дълго стоя, вслушан в топлото прашене на пламъците.

Около този огън цареше мълчание; мълчанието беше в лицата на хората и тук имаше време, достатъчно време да се поседи край тази ръждясала железопътна линия под дърветата, да се хвърли поглед върху света, да се огледа той от всички страни, като че ли се намираше в центъра на този огън, като парче стомана, което всички тези хора ковяха заедно. И не само огънят беше различен. Тишината също беше различна. Монтег се приближи до тази особена тишина, която се занимаваше с всички проблеми на света.

И след това долови гласове; те говореха и той не можеше да чуе нищо от онова, което казваха гласовете, но шумът ту се усилваше, ту спокойно затихваше, а гласовете обръщаха света откъм всички страни и го разглеждаха; гласовете познаваха земята и дърветата, и града, който лежеше до реката в края на железопътната линия. Хората говореха за всичко; той знаеше, че няма нищо, за което те не биха могли да говорят, знаеше го от самата модулация на гласовете им, от движенията им, от постоянните проблясъци на любопитство и учудване в очите им.

И тогава един от мъжете вдигна очи и го видя. Може би за пръв път, може би за седми път — и един глас извика на Монтег:

— Хайде, няма защо да се криете.

Монтег се отдръпна в сенките.

— Успокойте се! — каза гласът. — Тук вие сте добре дошли.

Монтег бавно пристъпи към огъня и към петимата възрастни мъже, които седяха около него, облечени в тъмносини панталони, якета от груб плат и тъмносини ризи. Той не знаеше какво да им каже.

— Седнете — каза човекът, който, изглежда, бе водачът на малката група. — Искате ли малко кафе?

Монтег наблюдаваше как сипват рядката димяща течност в съгваема металическа чашка, която веднага му подадоха. Той предпазливо отпи една глътка и почувствува, че всички го разглеждат с любопитство. Опари си устните, но усещането бе приятно. Хората около него бяха с брадясали лица, но брадите им бяха чисти и пригладени, а ръцете — измити. Бяха станали, като че да приветствуват някакъв гост, и сега отново седнаха. Монтег отпи от кафето.

— Благодаря ви — каза той. — Много ви благодаря.

— Добре дошли, Монтег. Аз се казвам Грейнджър. — Той му подаде малко шишенце с безцветна течност. — Изпийте и това. То ще промени химическите показатели на потта ви. След половин час ще миришете на двама съвсем други хора. Тъй като Кучето ви преследва, най-добре ще е да го изпиете до дъно.

Монтег изпи горчивата течност.

— Ще воните на рис, но това няма значение — допълни Грейнджър.

— Вие знаете името ми — каза Монтег.

Грейнджър посочи с глава портативния телевизор с батерии, който стоеше до огъня.

— Наблюдавахме преследването — предположихме, че ще излезете на брега на юг от града. Като ви чухме как се лутате из гората подобно на пиян елен, не се скрихме както обикновено. Предположихме, че сте в реката, когато камерите на хеликоптерите се насочиха обратно към града. Там става нещо странно. Преследването продължава. Само че в обратна посока.

— В обратна посока ли?

— Дайте да видим.

Грейнджър включи портативния телевизор. В тази гора, шумяща от цветове и движения, образът бе кошмарен, така кондензиран, сякаш можеше да го предадеш от ръка на ръка. Един глас извика:

„Преследването продължава в северната част на града! Полицейските хеликоптери се съсредоточават около Осемдесет и седмо Авеню и Елм Гроув Парк!“

— Заблуждават — кимна с глава Грейнджър. — Изгубиха следата ви още при реката. Не могат да си признаят. Знаят, че не е възможно прекалено дълго да държат зрителите в напрежение. Представлението трябва да има внезапна, бърза развръзка. Ако бяха взели да претърсват реката, щеше да им бъде необходима цялата нощ. Затова търсят някаква изкупителна жертва, за да приключат всичко с триумф. Гледайте! През следващите пет минути те ще заловят Монтег!

— Но как...

— Гледайте.

Камерата, която се въртеше от търбуха на един хеликоптер, сега се спусна към някаква празна улица.

— Виждате ли? — прошепна Грейнджър. — Това ще бъдете вие; точно в дъното на тази улица се намира нашата жертва. Виждате ли как камерата се приближава? Създава обстановка, напрежение. Далечен план. Точно сега някакъв беден човечец е излязъл да се поразходи. Рядкост. Чудак. Не мислете, че полицията не познава навиците на такива особняци, хора, които се разхождат призори само защото им прави удоволствие или пък защото страдат от безсъние. Както и да е, полицията си го е набелязала от месеци, от години насам. Никога не знаеш кога такива сведения могат да ти бъдат полезни. И ето днес се оказва, че от него могат много добре да се възползват. Това ще спаси престижа им. О, господи, погледнете!

Мъжете около огъня се наведоха напред.

На екрана — един човек завиваше край ъгъла. Внезапно пред обектива се втурна Кучето. Проекторите на хеликоптера се устремиха надолу като дузина блестящи колони и изградиха клетка около човека.

Един глас извика: „Това е Монтег! Преследването свърши!“

Невинният човечец стоеше в недоумение със запалена цигара в ръка. Той гледаше втренчено Кучето, без да разбира какво става. По всяка вероятност наистина не разбираше. Погледна нагоре към небето, вслуша се във виещите сирени. Камерата стремглаво се спусна надолу. Кучето скочи — ритъмът и точността на движението му бяха невероятно красиви. Иглата се проточи. Кучето увисна за момент във въздуха пред погледите им, като че ли да даде на многобройните зрители време да преценят всичко — израза на ужас по лицето на жертвата, празната улица, стоманеното животно, приличащо на куршум, който се насочва към целта си.

„Монтег, не мърдай!“ — извика един глас от небето.

Камерата се спусна заедно с Кучето и тя, и то стигнаха до жертвата едновременно. Куче и камера я сграбчиха и я стиснаха като пипала на някакъв чудовищен паяк. Как пищеше тя, как пищеше, как пищеше!

Образът изчезна.

Тишина.

Тъмнина.

Монтег изкрещя в тишината и се извърна.

Мълчание.

Известно време мъжете продължиха да седят около огъня с безизразни лица, после на фона на черния екран говорителят каза: „Преследването свърши, Монтег е мъртъв; отмъстено е за едно престъпление срещу обществото.“

Тъмнина.

„А сега ще ви заведем в Небесната зала на хотел «Люкс», за да ви предадем половинчасовата ни програма «Точно преди зори», в която...“

Грейнджър изключи апарата.

— Те не показаха лицето на човека във фокус. Забелязахте ли? Дори и най-добрите ви приятели не могат да кажат дали сте били вие. Замазаха го, доколкото трябва, и оставиха останалото на въображението на зрителя. По дяволите! — прошепна той. — По дяволите!

Монтег не каза нищо, само обърна отново глава към тъмния екран и потрепервайки, вторачи очи в него.

Грейнджър докосна ръката на Монтег.

— Добре дошли от гроба.

Монтег кимна.

— А сега не е зле да се запознаете с всички ни — продължи Грейнджър. — Това тук е Фред Клемънт, който навремето ръководеше Катедрата за изучаване творчеството на Томас Харди в Кеймбридж, преди да го превърнат в училище за атомна техника. Това е доктор Симънс от университета в Лос Анджелис, специалист по творчеството на Ортега-и-Гасет. Това е професор Уест, който преди много години извърши в Колумбийския университет ценни проучвания в областта на етиката, вече остаряла наука. Преподобният отец Падовър преди трийсет години произнесе няколко проповеди и за една седмица изгуби паството си заради своите възгледи. Той от доста време скита с нас. А аз самият написах една книга, озаглавена: „*Пръстите в ръкавицата: правилните отношения между личността и обществото*“ — и ето, че съм тук! Добре дошли между нас, Монтег!

— Мястото ми не е между вас — най-сетне бавно каза Монтег. — Аз винаги съм правил само глупости.

— Ние сме свикнали с това, ние всички сме правили онези грешки, които е *трябвало* да правим, иначе не бихме били тук. Когато бяхме отделни индивиди, всичко, което имахме, бе гневът. Преди

години аз ударих един пожарникар, когато дойде да изгори библиотеката ми. Оттогава насам съм беглец. Искате ли да се присъедините към нас, Монтег?

— Да.

— Какво можете да ни предложите?

— Нищо. Мислех, че имам част от „Книга на Еклисиаста“, а може би и от „Откровение на свети Йоана Богослова“, но сега нямам дори и това.

— „Книга на Еклисиаста“ ще ни свърши прекрасна работа. А къде е тя?

— Тук. — Монтег посочи челото си.

— А! — Грейнджър се усмихна и кимна с глава.

— Какво, има ли нещо лошо в това? — попита Монтег.

— Не само че няма нищо лошо, но даже е великолепно! — Грейнджър се обърна към свещеника: — Имаме ли „Книга на Еклисиаста“?

— Само една. Един човек на име Харис в Йънгстаун.

— Монтег! — Грейнджър здраво сграбчи Монтег за раменете. — Бъдете внимателен. Пазете здравето си. Ако нещо се случи на Харис, вие сте „Книга на Еклисиаста“. Виждате ли колко важен станяхте изведнъж!

— Но аз всичко съм забравил!

— Не, никога нищо не се губи. Ние имаме начин да възстановим паметта ви.

— Но аз вече се опитах да си припомня!

— Не се опитвайте. То само ще дойде, когато имате нужда от него. Ние всички имаме фотографическа памет, но сме посветили целия си живот на това да се научим как да задържаме нещата, които *действително* се намират в паметта ни. Симънс работи по този въпрос вече двацет години и сега имаме метод, с който можем да възкресим в паметта си всичко, което сме прочели, макар и само веднъж. Монтег, искате ли някой ден да прочетете „Държавата“ на Платон?

— Разбира се!

— Аз съм „Държавата“ на Платон. А искате ли да четете Марк Аврелий? Мистър Симънс е Марк.

— Приятно ми е — каза мистър Симънс.

— Приятно ми е — каза Монтег.

— Бих искал да ви запозная с Джонатан Суифт, автора на този злостен политически памфлет — „Пътешествията на Гъливер“. А това е Чарлс Дарвин, това е Шопенхауер, това е Айнщайн, а тук до мен е Алберт Швайцер, един действително много благ философ. Ето ни, Монтег: Аристофан и Махатма Ганди, и Гаутама Буда, и Конфуций, и Томас Лъв Пийкок^[2], и Томас Джеферсън, и Линкълн. Ние също така сме и Матей, Марк, Лука и Йоан.

Всички се засмяха тихо.

— Не може да бъде! — каза Монтег.

— Но е *истина* — усмихнато отвърна Грейнджър. — Ние *също* горим книги. Прочетохме книгите и ги изгорихме от страх да не ги намерят у нас. Микрофилмите не се оказаха удобни; постоянно сме на път и не искаме да заравяме филмите и да се връщаме обратно да ги търсим. Винаги съществува възможността да бъдем разкрити. По-добре е да пазим книгите в старите си глави, където никой не може да ги види или да се усъмни, че са там. У всички нас има откъси от историята, литературата и международното право — Байрон, Том Пейн, Макиавели или Христос — всичко е тук, в главите ни. Часът е късен. И войната е започнала. И ние сме тук, а градът е там, целият загърнат в многоцветното си наметало. За какво се замислихте, Монтег?

— Мисля си, че съм бил слепец, като се опитвах да върша нещата както аз ги виждах — да подхвърлям книги по домовете на пожарникарите и след това да изпращам сигнали за тревога.

— Направили сте това, което е трябвало да направите. Проведена в национален мащаб, тази идея би могла да даде прекрасни резултати. Но нашият метод е по-прост и ние смятаме, че е по-добър. Всичко, което искаме, е да запазим непокътнати и в безопасност познанията, от които смятаме, че ще имаме нужда. Ние все още не искаме да подстрекаваме или да разгневяваме когото и да било. Защото, ако ни унищожат, познанията също ще загинат, може би завинаги. Ние сме примерни граждани, но по свой собствен начин; вървим по старите железопътни линии, нощем спим по хълмовете и хората от града ни оставят на мира. Понякога ни спират и ни претърсват, но ние не носим със себе си нищо, което би могло да ни уличи. Организацията ни е гъвкава, много свободна и разпокъсана. Някои от нас си направиха пластични операции на лицата и на пръстите, за да сменят

отпечатъците си. Точно сега ние сме в тежко положение. Чакаме войната да започне и да свърши колкото е възможно по-скоро. Това не е приятно, но то не зависи от нас; ние не управляваме, ние сме само едно отхвърлено малцинство, чийто глас е глас в пустиня. Но когато войната свърши, може би от нас ще има известна полза за света.

— Наистина ли смятате, че тогава ще се вслушват във вас?

— Ако не, просто ще трябва да чакаме. Ще предадем книгите на децата си, от уста на уста, а след това нашите деца на свой ред ще чакат, за да ги предадат на други хора. По този начин, естествено, много ще се загуби. Но не можеш *насила* да накараш хората да те слушат. Те трябва да стигнат до тази мисъл сами, сами да се запитат какво се е случило и защо светът е избухнал под краката им. Това положение не може да продължи вечно.

— А колко сте на брой?

— Такива като нас има хиляди по пътищата и изоставените железопътни линии, отвън — скитници, отвътре — библиотеки. Отначало това не беше планирано. Всеки си имаше по някоя книга, която искаше да запомни и която успя да запомни. Впоследствие, в продължение на един период от двайсетина години, докато скитахме, ние се срещяхме един с друг и така създадохме тази широка организация и изготвихме план за действие. Най-важното нещо, което трябваше да си втълпим, бе, че ние не сме важни, че не трябва да бъдем педанти, че не трябва да изпитваме превъзходство над когото и да било друг в света. Ние сме само кориците на книги и нищо повече. Някои от нас живеят в малки градчета. Глава първа от „Уолдън“ на Торо живее в Грийн Ривър, глава втора — в Уилоу Фарм, в щата Мейн. А има едно градче в щата Мериленд само с двайсет и седем жители; над това градче никой няма да хвърли бомба, а то съдържа пълното събрание на есетата на един човек, който се нарича Бъртран Ръсел. Това градче можеш да го вземеш в ръцете си едва ли не като книга и да го разлистиш — на всеки жител се падат по толкова и толкова страници. И когато свърши войната, някой ден, някоя година книгите могат отново да бъдат написани; ще повикаме хората един по един да ни разкажат наизуст това, което знаят; ще го отпечатаме и ще го пазим, докато дойде някое друго мрачно средновековие, когато може би ще се наложи да започнем всичко отначало. Но прекрасното в човека е това,

че той никога не се обезсърчава, никога не му омръзва да започне нещо отначало, когато знае, че то е много важно и заслужава да се направи.

— А тази вечер какво ще правим? — попита Монтег.

— Ще чакаме — отвърна Грейнджър. — И за всеки случай ще се отдалечим малко по-надолу по течението на реката.

Той взе да засипва огъня с пепел и пръст.

Другите хора му помагаша, помагаше му и Монтег; и там, сред пустошта, всички мъже движеха ръцете си и заедно гасяха огъня. Останаха край реката под светлината на звездите.

Монтег погледна светещия циферблат на непромокаемия си часовник. Пет. Пет часът сутринта. За един-единствен час бе изминала цяла година, а отвъд далечните брегове на реката зората чакаше да изгрее.

— Защо ми се доверявате? — запита Монтег. Някой се раздвижи в тъмнината.

— Достатъчно е да ви погледне човек. Вие скоро не сте се виждали в огледало. Освен това градът никога не се е интересувал чак толкова много от нас, че да организира такова сложно преследване само и само да открие къде сме. Неколцина особняци, натъпкали главите си със стихове, не могат да го засегнат; те го знаят, ние го знаем, всички го знаят. Докато хората не започнат да рецитират наляво и надясно Великата харта на свободата или Конституцията, всичко е наред. Пожарникарите са достатъчно на брой, за да попречат на такова нещо. Не, градовете не ни безпокоят. А вие имате ужасен вид.

Тръгнаха на юг по брега на реката. Монтег се опитваше да разгледа лицата на тези мъже, старите, набръчкани и уморени лица, които си спомняше от светлината на огъня. Искаше да види в тях някакъв оптимизъм, някаква решителност и вяра в утрешната победа, но не откри нищо такова. Може би той очакваше лицата им да горят и да пламтят от знанията, които носеха в себе си, да блестят като запалени фенери, скрили светлината зад стъклата си. Но цялата светлина бе идвала от отблясъците на лагерния огън и сега тези хора не изглеждаха по-различни от мъже, които са участвували в дълго състезание, дълго са търсили нещо, гледали са как се унищожават ценности и сега, много късно, се бяха събрали, за да дочакат края на представлението.

Те съвсем не бяха сигурни, че писанията, които пазеха в паметта си, ще могат да накарат всяка нова зора да блести с по-ярка светлина, не бяха сигурни в нищо освен в това, че книгите са подредени на лавици зад спокойните им очи, че тези книги чакат с още неразрязани страници клиентите, които може би ще дойдат през идущите години — някои с чисти, някои с мръсни ръце.

Докато вървяха, Монтег поглеждаше ту едно, ту друго лице.

— Не съдете за книгата по нейната корица — обади се някой.

И те всички тихичко се изсмяха и продължиха да вървят надолу по течението на реката.

Чу се писък и реактивните самолети от града прелетяха над главите им, преди те да успеят да вдигнат очи. Монтег се вгледа нагоре по реката, в града, който вече се бе превърнал в ивица от светлина на хоризонта.

— Жена ми е там.

— Съжалявам за това — каза Грейнджър. — През следващите няколко дни на градовете няма да им бъде лесно.

— Странно е, че тя не ми липсва, странно е, че нищо особено не ме вълнува — каза Монтег. — Преди минутка разбрах, че даже и тя да загине, не вярвам да се натъжа. А не трябва да бъде така. С мен сигурно нещо не е в ред.

— Слушайте — каза Грейнджър, хвана го под ръка и тръгна с него, разтваряйки храстите, за да може Монтег да мине. — Дядо ми умря още когато бях малък. Той беше скулптор. Той също така беше извънредно благ човек, който се раздаваше на хората; той помогна да се разчистят бордеите в нашия град, правеше ни играчки и през живота си извърши милион неща — ръцете му никога не бездействаха. И когато умря, изведнъж разбрах, че съвсем не плача за него, а за нещата, които той правеше. Плачех, защото съзнавах, че той никога вече няма да може да ги прави, че никога вече няма да може да издълбае парче дърво, да ни помага да отглеждаме гълъби в задния двор или да свири на цигулка и да ни разправя анекдоти, както само той умееше. Той беше станал част от нас и когато умря, с него умряха и всичките му дела и вече нямаше кой да ги върши по същия начин. Той беше особен. Но беше необходим човек. И досега не съм успял да се примиря със смъртта му. Често си мисля колко много прекрасни дърворезби не се родиха, защото той умря. От колко много анекдоти се лиши светът;

колко много гълъби се върнаха по домовете си, без неговите ръце да ги погаят. Той даваше смисъл на живота. *Правеше* нещо за света. В нощта, в която той си отиде, светът обедня с десет милиона добри дела.

Монтег вървеше мълчалив.

— Мили, Мили — прошепна той. — Мили.

— Какво казахте?

— Жена ми, жена ми. Бедната Мили, бедната, бедничката Мили. Не мога да си спомня нищо. Мисля за ръцете ѝ, но не мога да си спомня някога да са правили нещо. Те просто висяха отпуснати или лежаха върху скута ѝ, или пък държаха цигара — и това е всичко.

Монтег се обърна и погледна назад.

А ти какво даде на града, Монтег?

Пепел.

Какво си даваха хората един на друг?

Нищо.

Грейнджър застана до Монтег и също погледна назад.

— Дядо ми казваше, че всеки трябва да остави нещо след себе си, когато умре. Дете или книга, или картина, или къща, или стена, която е построил, или чифт обувки, които е изработил. Или пък градина, която е посадил. Нещо, до което ръката ти се е докоснала по такъв начин, че да има къде да отиде душата ти, когато умреш. И когато хората погледнат дървото или цветето, които си посадил, ще те видят в тях. Няма значение какво правиш, казваше той, стига само с докосването си да можеш да превърнеш едно нещо в нещо, което не е било преди, в нещо ново, което ще прилича на теб, след като отдръпнеш ръцете си. Именно в докосването се крие разликата между човека, който само коси полянката, и истинския градинар, казваше той. От косача няма да има и следа; градинарят ще остане там цял живот.

Грейнджър махна с ръка.

— Веднъж, преди петдесет години, дядо ми ми показва няколко филма за ракетите „Фау-2“. Виждали ли сте някога гъбата на атомната бомба от двеста хиляди мили височина? Тя не представлява нищо, просто убождане с карфица. Въпреки цялата пустош около нея. Дядо ми ни прожектира тези филми десетина пъти и каза, че един ден нашите градове ще разгърнат обятия и ще пуснат в себе си повече зеленина, земя, природа, за да помнят хората, че на нас ни е отделено

малко място на земята и че ние живеем сред тази природа, която може да си вземе обратно всичко, дето ни е дала, само като извие ураганите си срещу нас или като изпрати морските си бури, за да ни покаже, че не сме чак толкова всемогъщи. „Ако не помним дебнещата пустош на нощта — казваше дядо, — някой ден тя ще дойде и ще ни превземе само защото сме забравили колко ужасна и реална може да бъде тя.“ Разбирате ли? — Грейнджър се обърна към Монтег. — Дядо умря така отдавна, но ако разтворите черепа ми, в гънките на мозъка ще намерите отпечатъците от неговите пръсти. Той ме докосна с ръка. Както вече ви казах, той беше скулптор. „Мразя римляните с тяхното status quo — казваше той. — Напълни очите си с чудеса, живеј като че ли ще умреш след десет секунди. Опознај света. Той е по-фантастичен, отколкото всяка изфабрикувана мечта, за която си даваш парите. Не искам гаранции, не искам сигурност — такива неща светът не познава. И ако ги имаше, те биха приличали на големия ленивец, който ден след ден виси надолу с главата от клона на някое дърво и проспива живота си. По дяволите! — казваше той. — Раздрусай дървото и нека ленивецът се строполи на земята.“

— Вижте! — извика Монтег.

Войната започна и свърши в същия миг.

По-късно хората, които бяха заедно с Монтег, не можаха да кажат дали действително бяха видели нещо. Може би само мигновен блясък и движение в небето. Може би в този един-единствен миг бомбите, подобно на семена, хвърлени от небето от огромната ръка на сеяч, вече се носеха с ужасяваща бързина и същевременно невероятно бавно към пробуждащия се град, който летящите на височина десет мили, пет мили, една миля реактивни самолети вече бяха оставили зад себе си. Бомбардировката всъщност бе приключила в момента, в който реактивните самолети, движещи се със скорост пет хиляди мили в час, бяха открили своя обект и бяха дали сигнал на екипажа; войната свърши мигновено, сякаш някой бе замахнал със сърп. Тя свърши в момента, в който бе дръпната ръчката за пускане на бомбите. И през тези три секунди — цял век, докато бомбите попаднат в целта си, неприятелските въздушни кораби вече бяха изминали наполовина разстоянието до хоризонта, подобно на куршуми, в които един дивак не би повярвал, защото са невидими; и все пак сърцето внезапно се разкъсва, тялото рухва с конвулсивни движения, кръвта изненадана

руква на свобода, а мозъкът разпилява малкото спомени, които е ценил, и загива, без да разбере какво се е случило.

Не можеш да повярваш, че всичко това е резултат на само едно движение на някаква ръка. Но Монтег видя как този огромен металически юмрук се стоварва върху далечния град и знаеше, че писъкът на реактивите, който щеше да последва, когато всичко е свършило, щеше да нарежда: *Разрушавайте, не оставяйте камък върху камък, загивайте! Умрете!*

За миг Монтег задържа бомбите в небето с разума си и с ръцете си, които безпомощно се протягаха към тях. „Бягайте!“ — извика той на Фейбър. „Бягай!“ — на Кларис. „Махни се, махни се оттам!“ — на Милдред. И след това си спомни, че Кларис е мъртва. А Фейбър *не беше там*; някъде из дълбоките долини на провинцията автобусът, който тръгваше в пет часа, сутринта, се носеше от едно опустошение към друго. Дори и опустошението още да не бе дошло, то дебнеше от въздуха, беше неизбежно. Преди още автобусът да е изминал и петдесет ярда по шосето, неговото пътуване щеше да стане безсмислено, а градът, от който бе тръгнал, щеше да бъде превърнат от столица в склад за старо желязо.

— А Милдред...

Махни се оттам, бягай!

През тази половин секунда, която оставаше, той си я представи в хотелска стая, докато бомбите се намираха само на един ярд, на един фут, на един инч от сградата. Видя я наведена към големите телевизионни стени, трептящи от цветове и движение, откъдето „семейството“ ѝ говореше, говореше, говореше, бърбореше, дрънкаше, произнасяше името ѝ и ѝ се усмихваше, без да казва нищо за бомбата, която беше на инч, на половин инч, на четвърт инч от покрива на хотела. Наведена към стената, като че ли утолявайки жаждата си да гледа, тя същевременно щеше да открие тайната на своето тревожно безсъние. Милдред, наведена напред, нервно, нетърпеливо, като че готова да се хвърли, да падне, да бъде погълната от този огромен водовъртеж от цветове, да се удави в неговото безгрижно щастие.

Падна първата бомба.

Милдред!

А може би — дали някой някога ще узнае? — може би големите радио — и телевизионни станции, със своите лъчи от цветове,

светлина, приказки и бръщолевене, първи са отишли в небитието.

Монтег се хвърли по очи на земята, видя или усети, или си въобрази, че вижда и усеща как телевизионните стени пред Мили потъмняват, чу я да крещи, защото в милионната частица от време, което ѝ оставаше, тя бе видяла собственото си лице, отразено в тях като в огледало вместо в кристална топка — едно безумно и празно лице, останало самотно в стаята, без никаква опора, изгладняло и принудено да се храни от собствената си плът, и тя — най-сетне разбрала, че това е нейното лице, бързо поглежда към тавана — а в същото време таванът и цялата сграда на хотела се сгромолясват върху нея и ведно с милиони футове тухли, метал, мазилка и дърво, ведно с други тела, сгърчени като в кошер, бързо я отнасят надолу към подземието, където експлозията, действайки по своя собствен безразсъден начин, ще се отърве от тях.

— Спомних си. — Монтег лежеше прилепен до земята. — Спомних си. Чикаго. Чикаго преди много години. Мили и аз. Там се срещнахме! Сега си спомням. Чикаго. Преди много години.

Въздушната вълна пресече реката и се понесе надолу по течението, претърколи мъжете като фигурки от домино, подредени в редици, вдигна огромни водни струи и водовъртеж от прах и продължавайки пътя си на юг, сведе горските върхари над главите им сякаш в знак на траур. Монтег се прилепи още по-плътно до земята, сви се, за да стане колкото се може по-малък, и силно стисна очи. Премигна веднъж. И в този миг видя във въздуха не бомбите, а града. Те бяха разменили местата си. В продължение на още един невероятен миг градът стоя изправен, преустроен и неузнаваем, по-висок, отколкото въобще някога бе очаквал или се бе стремил да стане, по-висок, отколкото човекът го бе създал, най-сетне изграден от парчета железобетон и искри разкъсан метал, превърнат във фреска, изобразяваща лавина, гледана наопаки, в милиони цветове, с милиони чудновати неща: врата там, където би трябвало да има прозорец; таван там, където би трябвало да има под; след това градът се превърта и тупна мъртъв на земята.

Грохотът на смъртта му се чу по-късно.

Монтег остана да лежи; очите му бяха пълни с прах, а в устата си, която бе вече затворил, усещаше ситен влажен циментов прах; поемайки дълбоко въздух, със сълзи на очи, той отново си помисли: „Спомням си, спомням си и нещо друго. Какво беше то? Да, да, част от «Еклисиаста». Част от «Еклисиаста» и от «Откровението». Част от тази книга, част от нея — хайде, бързо, преди да си я забравил, преди да е отминал шокът, преди да е стихнал вятърът! «Книга на Еклисиаста». Ето!“ Проснат върху треперещата земя, той си повтори тихичко думите много пъти, повтаряше ги точно, без да полага каквото и да било усилие; и този път рекламата за зъбната паста „Денам“ не му пречеше. Самият Проповедник се бе изправил в съзнанието му и гледаше към него.

— Свършва се — каза един глас.

Мъжете лежаха и дишаха тежко като риби на сухо. Те се бяха вкопчили в земята, както деца се вкопчват в непознати неща, независимо колко студени или безжизнени са те, независимо какво е станало или ще стане; пръстите им се бяха впили в калта и те крещяха с отворени уста, за да не се пукнат тъпанчетата им, да не се побъркат; и Монтег крещеше заедно с тях — протест срещу вятъра, който режеше лицата им и разкъсваше устните им, а от носовете им течеше кръв.

Монтег гледаше как облакът от прах постепенно се сляга и как огромната тишина отново се спуска над тях. И докато лежеше там, струваше му се, че вижда всяка прашинка, всяко стръкче трева и че чува всеки вик, крясък и шепот, които сега се издигаха над света. Тишината се спусна заедно със слягащия се прах, а с нея дойде и спокойствието, което щеше да им бъде нужно, за да се съвземат, да осъзнаят онова, което се бе случило през този ден.

Монтег погледна към реката. „Ще тръгнем покрай реката.“ Погледна към старата железопътна линия. „Или може би по линията. Или пък сега ще вървим по шосетата и ще имаме време да видим и възприемем нещата. А един ден, след много време, когато те улегнат у нас, ще се проявят в нашите думи и дела. Много от тях ще бъдат погрешни, но правилните и верните ще бъдат достатъчни. Ние днес просто ще тръгнем на път, за да видим света, да разберем как той се движи и говори, как изглежда в действителност. Сега искам да видя всичко. И макар че нито едно от онези неща, които ще възприема

отначало, няма да бъде мое, след известно време те ще се натрупат у мен и ще се превърнат в моето ново Аз. Господи боже мой, трябва да видя външния свят, света, до който досега погледът ми не е стигал, а единственият начин да установя истински контакт с него, е той да влезе в кръвта ми, да пулсира заедно с нея хиляда, десет хиляди пъти на ден. Така ще се вкопча в него, че никога няма да ми избяга. Един ден здраво ще се вкопча в света. Сега съм го докоснал с пръст, но това е само началото.“

Вятърът утихна.

Другите мъже останаха да лежат още известно време на границата на съня, все още колебаейки се дали да станат и да пристъпят към ежедневните си задължения — паленето на огъня, приготвянето на храна, хилядите подробности, свързани с необходимостта да се движат, да живеят. Те лежаха и мигаха с прашните си клепачи. Можеше да ги чуеш как дишат бързо, после побавно, най-сетне спокойно...

Монтег се надигна и седна.

Той обаче не се опита да се изправи. И другите мъже направиха същото. Слънцето се очерта на черния хоризонт като бледа червеникава ивица. Въздухът беше студен и миришеше на дъжд.

Грейнджър мълчаливо стана, опипа ръцете и краката си, като не спираше да ругае тихичко, сякаш на себе си, а по лицето му се стичаха сълзи. Той се дотътри до реката и погледна нагоре по течението.

— Сринат е със земята — дълго след това каза той. — Градът прилича на купчина прах. Изчезнал е. — Той отново се умълча, после каза: — Чудно, колко ли хора са знаели какво ще стане? Колко ли хора са били изненадани?

„А по целия свят — помисли си Монтег — колко ли други градове са мъртви, колко ли градове са вече мъртви и в нашата страна? Сто, хиляда?“

Някой драсна клечка кибрит, опря пламъчето ѝ до късче суха хартия, която извади от джоба си, тикна го под купчинка трева и листа и след малко прибави тънки клечици, които бяха влажни и пращяха, но най-сетне се запалиха; и в ранната утрин, докато слънцето се вдигаше в небето, огънят лумна и мъжете постепенно престанаха да гледат нагоре по течението на реката, а бяха привлечени от огъня и неловко,

без да има какво да си кажат, се наведоха над него и слънцето оцвети лицата им.

Грейнджър разгърна пакетче, увито в пергаментова хартия, в което имаше малко бекон.

— Ще похапнем. След това ще се върнем нагоре по течението. Там ще имат нужда от нас.

Някой извади малко тиганче. Сложиха в него бекона, а след това поставиха тиганчето върху огъня. След минутка беконът зацвърча и затанцува, изпълни утринния въздух с аромата си. Хората мълчаливо наблюдаваха този ритуал.

Грейнджър погледна към огъня.

— Феникс — промълви той.

— Какво?

— Далеч преди Христа имало някаква глупава птица, наречена феникс, която на всеки няколко века си изграждала клада и се изгаряла на нея. Трябва да е била първи братовчед на човека. Но всеки път, когато се изгаряла, изскачала от пепелта и отново се раждала. Изглежда, че ние правим същото и го повтаряме отново и отново, но между нас и феникса има една дяволска разлика. Ние разбираме каква глупост току-що сме направили. Знаем за всички глупости, които сме правили в продължение на хиляди години, а щом знаем това и го помним, някой ден ще престанем да издигаме тези идиотски погребални клади и да скачаме върху тях. С всяко поколение идват все повече и повече хора, които помнят.

Той свали тиганчето от огъня; почакаха беконът да изстине и го изядоха бавно, замислено.

— А сега да тръгнем нагоре по течението — каза Грейнджър. — И помнете едно: не вие сте важни. Вие не сте нищо. Някой ден товарът, който носим със себе си, може да помогне някому. Но дори когато преди много време книгите ни бяха подръка, ние не се възползувахме докрай от онова, което можеха да ни дадат. Не преставахме да храним върху гробовете на всички бедняци, които бяха загинали преди нас. През идущата седмица и идущия месец, и идущата година ние ще срещнем много самотни хора. И когато те ни попитат какво правим, можете да им отговорите: ние помним. Само така с течение на времето ще победим. И някой ден ние толкова много ще си спомняме, че ще създадем най-големия екскаватор, ще изкопаем най-

големия гроб в историята, ще натикаме в него войната и ще я заровим веднъж завинаги. А сега най-напред ще трябва да изградим фабрика за огледала и през идущата година ще трябва да произвеждаме само огледала, за да могат всички хубаво да се огледат в тях.

Те свършиха със закуската и изгасиха огъня. Денят просветляваше, като че ли е бил вдигнат фитилът на розово газениче. Птичките, които се бяха разбягали в паника, се върнаха и накацах по дърветата.

Монтег се изправи и тръгна на север, но след минутка видя, че другите са изостанали. Той се изненада и отстъпи встрани, за да остави Грейнджър да мине отпред, но Грейнджър го погледна и му кимна с глава да продължи. Монтег отново тръгна напред. Той погледна реката, небето и ръждясалите релси, които водеха назад, натам, където бяха фермите, където плевниците бяха пълни със сено, където много хора бяха минали през нощта, бягайки от града. По-късно, след месец или след шест месеца, но непременно след не повече от година, той отново ще върви тук сам и ще продължи да върви, докато срещне тези хора.

Но сега им предстоеше дълъг път, цялата сутрин, чак до обед, и ако мъжете мълчаха, това беше, защото имаше толкова много неща, за които да мислят, толкова много да си спомнят. Може би по-късно, когато слънцето се вдигне и ги стопли, те ще започнат да говорят или просто да казват неща, за които са си спомнили, за да бъдат сигурни, че ги помнят, за да бъдат абсолютно сигурни, че ги пазят в себе си. Монтег чу вътре в себе си бавния шепот на думи, които го изгарят. А когато дойде неговият ред, какво би могъл той да каже, какво би могъл да им предложи този ден, за да не бъде така тежък пътят им! Има време за всяко нещо. Да. Време за събаряне и време за градене. Да. Време за мълчание и време за говорене.^[3] Да, всичко това, но друго какво? Какво друго? Нещо, нещо...

И от двете страни на реката стои дърво на живота, което дава дванайсет пъти плодове, като всеки месец ражда своя плод; Листата на дървото служат за изцеление на народите.^[4]

„Да — помисли си Монтег, — но това ще го запазя за обед. За обед...

Когато стигнем в града.“

1953 година

---

[1] Реплика на Брут към Касий в трагедията „Юлий Цезар“ на Шекспир, превод Валери Петров. НК, София, 1973. — Б.пр. ↑

[2] Томас Лъв Пийкок (1785–1866) — английски поет и прозаик. — Б.пр. ↑

[3] Из „Книга на Еклисиаста, или Проповедника“. — Б.пр. ↑

[4] Из „Откровение на св. Йоана Богослова“. — Б.пр. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.